Ерік СІҐЕЛ

Оліверова історія

РОМАН

З англійської переклав Андрій ЄВСА

1

Червень 1969 р.

— Олівере, ти хворий!

— Я… що?

— Ти дуже хворий.

Фахівець, який поставив цей тривожний діагноз, нічого спільного з медициною не мав. Власне, до сьогодні я знав його як кондитера. Звати його Філіп Кавіллері. Його дочка Дженні була моєю дружиною. Вона померла. А ми живі й досі і піклуємося одне про одного — єдине, шо нам лишалося робити після її смерті. Тож раз на місяць або я навідуюсь до нього у Кранстон, де ми граємо в кеглі, випиваємо та ласуємо екзотичними видами піци, або ж він приїздить до Нью-Йорка і ми проводимо час не менш активно. Та сьогодні, зійшовши з потяга, замість того щоб, як завжди, тепло зі мною привітатися, він вигукнув:

— Олівере, ти хворий!

— Справді, Філіпе? І з чим же, в біса, на твою мудру професійну думку, в мене негаразд?

— Ти не одружений.

З цими словами він повернувся і, без дальших пояснень, зі шкіряною валізою в руках, рушив до виходу.

У світлі ранкового сонця скло та криця міста здавалися майже привітними. Отже, двадцять кварталів до мого, як я жартома називав його, парубоцького барлога, ми вирішили пройти пішки. На розі 47-ї та Паркової він обернувся до мене і запитав:

— Що ти робиш вечорами?

— О, вечорами я зайнятий,— відказав я.

— Хм, зайнятий? Чудово. З ким?

— З учасниками нічних рейдів.

— Це що, вулична банда чи рок-гурт?

— Ні те, ні друге. Ми, група правників-добровольців, чергуємо в Гарлемі.

— Скільки вечорів на тиждень?

— Три.

Якийсь час ми йшли мовчки.

На розі 53-ї та Паркової Філ знову порушив мовчанку:

— Залишаються ще чотири вільні вечори.

— Я багато працюю над службовими справами вдома.

— О, так, звісно. Роботу, яку взяв додому, треба виконувати.

Філові була не до вподоби, щоб не сказати більше, моя діяльність, пов'язана з багатьма терміновими юридичними справами, і я вирішив натякнути на їхню важливість.

— Мені часто випадає бувати у Вашингтоні. Наступного місяця в Найвищому суді я беру участь у дискусії з приводу першої поправки. Ця справа шкільного вчителя...

— О, боронити шкільних вчителів — це чудово,— сказав Філіп і, ніби між іншим, поцікавився: — А як у Вашингтоні дівчата?

— Не знаю,— стенув я плечима.

На розі 61-ї та Паркової Філ Кавіллері зупинився і, дивлячись мені у вічі, запитав:

— Коли ж, у біса, ти збираєшся повернутися до життя?

— Минуло так мало часу,— відповів я, а сам подумав: "Великий філософ, який сказав, що час лікує рани, не подбав про те, щоб зазначити, скільки треба чекати".

— Минуло два роки,— сказав Філіп Кавіллері.

— Півтора,— поправив я.

— Так, твоя правда... — сумно мовив Філіп, і було помітно, що він також ще й досі відчуває холод того грудневого дня, після якого спливло вже... півтора року.

Решту дороги я силкувався підтримувати жваву розмову, вихваляючи своє помешкання, винайняте вже після останнього його приїзду.

— Ось ми й прийшли.

Підвівши брови, Філ роззирнувся. У помешканні було дуже чисто, і все стояло на своїх місцях. Вранці його прибрала жінка, яку я спеціально запросив.

— І як ти цю нору називаєш? — запитав він. — Сучасний ящик на сміття?

— Ну,— відказав я,— мої потреби вельми скромні.

— Воно й видно. У Кранстоні так живе більшість нікчем. Дехто з них — навіть краще. А що це, в біса, за книжки?

— Зведення законів, Філе.

— Так,— сказав він. — А як ти взагалі розважаєшся? Заповнюєш проміжки між оцими шкіряними обкладинками?

— Послухай, Філіпе, що я роблю, коли залишаюся сам,— моя особиста справа. — Я вирішив, що можу висловити незадоволення втручанням у моє особисте життя.

— А хто каже — не особиста? Але сьогодні ти не сам. І ми з тобою влаштовуємо товариську вечірку.

— Що?

— Я купив оцю модну куртку, якої ти, між іншим, не похвалив, не на те, щоб іти дивитися якийсь вошивий фільм. І підстригся не на те, щоб тобі сподобатися. Будемо розважатися, будемо заводити нових знайомих.

— Яких знайомих?

— Жіночої статі. Нумо, збирайся!

— Я іду в кіно, Філе.

— Іди ти під три чорти! Послухай, я розумію, що ти збираєшся одержати Нобелівську премію за страждання, але я тобі цього не дозволю. Чуєш? Не дозволю! — погрожував він, а тоді раптом заговорив, мов пастор релігійної общини. — Олівере, я приїхав, щоб урятувати твою душу й тіло. І ти мене послухаєш. Послухаєш?

— Так, отче Філіпе. Що я повинен зробити?

— Одружитися, Олівере!

2

Ми поховали Дженні тихим ранком грудневого дня. По обіді вітер з Нової Англії здійняв велику сніговицю.

Мої батьки запитали, чи не поїду я з ними потягом до Бостона, але я що-найчемніше відмовився, пославшись на те, що потрібен Філіпові, бо він може зламатися. Насправді ж було навпаки. Все моє життя мене оберігали від людських образ та болю втрат, і то мені потрібен був Філіп, щоб навчив мене, як зносити горе.

— Не забувай нас,— попрохав батько.

— Гаразд,— я потис йому руку і цмокнув у щоку маму. Потяг повіз їх на північ.

Попервах у будинку Кавіллері було гамірно. Родичі не поспішали залишити нас удвох. Але поступово всі пороз'їжджалися, у кожного була своя родина. Перед від'їздом всі вони брали з Філа обіцянку, що він знову відкриє свою кондитерську і візьметься до праці. Філ згідливо кивав.

Нарешті ми залишились удвох. Кудись виходити не було потреби, нам усього понаносили, і ми мали в кухні місячний запас продуктів.

Тепер, коли уваги моєї не відвертали родичі, я почав відчувати, що наркоз церемонії похорону проходить. Мені стало боляче, перш ніж я це зрозумів. Агонія лише починалася.

— Тобі пора їхати до Нью-Йорка,— не дуже переконливо сказав Філ.

— Не можу. Тут, у Кранстоні, я вмовився про зустріч Нового року,— відказав я, утримавшись від того, щоб нагадати, що він також іще не відкрив своєї кондитерської.

— З ким? — запитав він.

— Із тобою.

— Дуже смішно. Ну та дарма, пообіцяй, що зустрінемо Новий рік, а вранці ти поїдеш додому.

— Гаразд,— пообіцяв я.

— Тоді залишайся,— погодився він. Мої батьки телефонували щовечора.

— Ні, не треба нічого, пані Баррет,— запевняв Філ мою маму. Вона, мабуть, запитувала, чим може ... допомогти.

— Ні, не треба нічого,— запевняв я й собі батька. — Дякую.

Філ показав світлини, які Дженні колись категорично заборонила мені розглядати.

("Філе, я не хочу, щоб Олівер бачив мене у шлейках!" "Але ж, Дженні, ти була такою чарівною".

"Тепер я ще чарівніша,— відказала тоді Дженні, як це вона вміла, й додала: — І ніяких дитячих світлин, Філе". "Але чому?"

"Не хочу, щоб Олівер бачив мене товстою".)

Я з цікавістю слухав щасливих батька й дочку. На той час ми з Дженні вже побралися, і її позналишні шлейки, певно, не спричинили б нашого розлучення.

"Гей, хто тут господар?" — жартівливо запитав я Філіпа, щоб підтримати добрий настрій.

"Угадай",— усміхнувся він і поклав альбом на місце, так його й не розгорнувши.

***

Тепер ми його розгорнули. Світлин було багато. На найдавніших привертала до себе увагу Тереза, Філіпова дружина.

— Вона нагадує Дженні.

— Вона була вродлива,— зітхнув Філіп.

Десь після дитячих знімків товстої Дженні, але ще до Дженні у шлейках, Терези на світлинах більше не було.

— Мені не треба було пускати її за кермо вночі,— сказав Філ, ніби аварія, під час якої вона загинула, сталася два дні тому.

— Як ти витримав? Як ти зміг таке пережити? — егоїстично запитував я, аби почути, які він запропонує ліки.

— Хто каже, що я легко пережив? Але я принаймні мав маленьку дочку...

— За яку треба було дбати...

— ... яка дбала за мене,— не дав він мені доказати.

І я почув оповідь про життя Дженіфер. Про те, скільки вона зробила, аби допомогти йому вгамувати свій біль. Він мусив погодитись на те, щоб вона готувала їжу. Ще й від того більше, мусив їсти те, що вона готувала за рецептами з часописів, придбаних у крамницях самообслуговування, використовуючи четверту частину зазначених там продуктів. Дженні наполягала, щоб він, як і раніше, щосереди проводив вечір із приятелями за грою в кеглі. Вона намагалася робити все, що могла, аби йому було добре.

— Того-то, Філе, ти більше й не одружувався?

— Що?

— Через Дженні?

— Бог свідок, ні. Дженні раз у раз нагадувала мені, щоб я одружився, навіть підшукувала мені пару.

— Справді?

— Справді,— кивнув він головою. — Вона намагалася познайомити мене з усіма самітними американками італійського походження, які тільки проживали на терені від Кранстона до Потакета.

— І всі були негарні?

— Чому ж, були й гарні,— почув я відповідь, що мене здивувала. — Панна Рінальді, наприклад, учителька англійської мови з тієї школи, де вчилася Дженні...

— І що ж?

— Дуже симпатична. Ми якийсь час зустрічалися. Нині вона заміжня жінка. Мати трьох дітей.

— Ти, гадаю, не був готовий до одруження, Філе. Він глянув на мене й похитав головою.

— Подумай, Олівере, хто я, в біса, такий, аби надіятися, що Господь дасть мені вдруге те, що я вже мав і чого більшість узагалі ніколи не має. — Він відвів погляд, шкодуючи, що несамохіть сказав мені правду.

***

Першого дня Нового року Філіп буквально присилував мене сісти в потяг і відбути додому.

— Пам'ятай, ти обіцяв знову взятися до праці,— сказав він.

— Ти теж,— відказав я.

— Праця допомагає. Повір мені, Олівере, справді допомагає. Потяг почав набирати швидкість.

***

Філіп мав рацію. Поринувши з головою в чужі юридичні клопоти, я знайшов вихід досаді, яку почав відчувати. Мені здавалося, ніби хтось на мене якось тисне. Здавалося, ніби щось там негаразд у керівництві світом, у небесній канцелярії, і я відчував, що маю щось робити, аби довести все до ладу. Мені дедалі частіше доводилося мати справу з "судовими помилками". Далебі, на цьому полі під той час огидних бур'янів росло без ліку.

Завдяки процесові "Міранда проти Арізони"1 мені ніколи було вгору глянути. Найвищий суд щойно підтвердив, що підозрюваному мають повідомити про його право не відповідати на запитання, коли він не найме адвоката. Не знаю, скільком склали вироки, але всі вони раптом викликали в мене досаду. Лі Рой Сігер, скажімо, вже сидів у в'язниці в Аттіці, коли мені через організацію "Громадські свободи" передали його справу.

Його звинуватили на підставі власноручно підписаного ним зізнання, одержаного (але чи законно?) після тривалого допиту. Ставлячи свій підпис, Лі вже не тямив, що робить, і думав лише про те, що, можливо, тепер дадуть виспатися. Повторний розгляд його справи в суді був одним з найголосніших нью-йоркських судочинств після процесу "Міранда...", і ми витягли Лі з в'язниці. Таке собі маленьке демонстрування зворотної дії закону.

— Дякую,— сказав він мені й, повернувшись до заплаканої дружини, поцілував її.

— Живіть спокійно,— відказав я і попрощався.

Або взяти справу Сенді Веббера, який провадив боротьбу з призовною комісією за право бути звільненим від військової служби з огляду на свої релігійні переконання. Були вони вельми сумнівні. Сенді не був квакер, тож не було й певності, що це "істинно глибока віра", а не просто страх перед

1 Внаслідок цього процесу суд скасував звинувачення складського робітника Ернесто А. Міранди у викраденні людей і ґвалтуванні.

участю в бойових діях. Він хотів довести, що може діяти у згоді зі своїм сумлінням. Сенді мав м'яку вдачу, і його дівчина страх як за нього потерпала. Один з його друзів відбував службу в Льюїсбурзі й не був від неї у великому захваті. На пропозицію своєї дівчини поїхати до Монреаля, Сенді відповів, що воліє залишитися вдома й боротися.

Ми боролися і зазнали поразки. Потім подали касаційну скаргу і здобули перемогу. Він був задоволений, що три роки муситиме мити посуд у шпиталі.

— Ви просто чудо,— обіймаючи мене, проспівали Сенді та його дівчина.

— Вірний своїм переконанням,— відказав я, силкуючись видаватися веселим, відтак, уже відходячи, озирнувся і побачив, що вони танцюють на хіднику. Чого б я не віддав, щоб мені й справді було весело.

Так, досада заполонила мене не на жарт. На роботі я затримувався допізна. Йти додому не мав жодної охоти. Удома все нагадувало Дженні: піаніно, її книги, меблі, що ми з нею придбали... Правда, іноді мені спадало на думку змінити помешкання, але я приходив додому так пізно, що питання про те, де мені жити, здавалося, вже не мало значення. Помалу я звик їсти на самоті в нашій маленькій кухні, слухати

на самоті вечорами магнітофонні записи, але ніколи не сідав у фотель, де з книжкою в руках полюбляла сидіти Дженні. Зрештою я навіть майже звик засинати в нашому, тепер такому порожньому, ліжку. Отже думки, що конче треба переселитися звідси, в мене не було... Поки я не відчинив дверцят шафи.

***

То була шафа Дженні, відчиняти яку я уникав. А сьогодні якось так вийшло, що я це зробив. І побачив одяг Дженні: її блузи, її сукні та шарфи. Своїх светрів, одного ще зі шкільних років, вона воліла не викидати й часто надягала їх удома. Все лежало на своїх місцях, а Дженні не було. Що я передумав, поки стояв і дивився на ті шовкові та вовняні речі, годі передати словами. Доторкнувшись до старого светра, можна, мабуть, було відчути клітини тіла живої Дженні.

Я зачинив шафу й більше її не відчиняв.

Через два тижні Філіп Кавіллері упакував і забрав речі Дженні, бурмочучи щось про те, що знає католицьку общину, яка допомагає бідним. А перед від'їздом до Кранстона найнятою машиною для перевезення хліба він заявив: "Не приїду до тебе, поки не переїдеш в інше помешкання".

Дивно, але менш ніж за тиждень після того, як він забрав усе, що викликало в мене спогади про Дженні, я переїхав. Моїм новим помешканням став маленький напівпідвал особняка, де жив заможний власник кіностудії. Ґрати на вікнах нагадували в'язницю. (Як відомо, всі вікна перших поверхів у Нью-Йорку заґратовані!) Розкішні двері з кулястими позолоченими ручками, що вели до апартаментів власника, були вище по сходах, тож учасники його постійних оргій ніколи мене не тривожили. Звідси мені було ближче до роботи і лише півквартал до Центрального парку. Все показувало на те, що я незабаром одужаю.

І все ж треба зізнатися: хоча я й мешкав тепер у новій хаті, де по-новому були розставлені меблі, на стінах висіли інші репродукції, у спальні стояло нове ліжко, а друзі дедалі частіше казали мені: "Маєш гарний вигляд, старий", я дещо таки зберіг на згадку про Дженні, колишню свою дружину.

У нижній шухляді мого столу лежали окуляри Дженні. Саме так, обидві пари її окулярів. Вони нагадували мені любі очі, що дивилися крізь них і бачили мене наскрізь.

Та кожен, хто мене добре знав, сказав би не вагаючись, що я перебуваю в жахливому стані.

3

— Вітання, шанування! Мене звати Філ. Я — кондитер. Неймовірно! Він сказав це так, що можна було подумати, ніби готувати

тістечка — для нього розвага, а не засіб для існування.

— Вітання, Філе! Мене звати Джен. А твій приятель симпатичний.

— Твоя приятелька теж,— відказав Філ із таким виглядом, ніби молоти подібні дурниці була для нього звичайна річ.

Цей глибокодумний обмін банальностями мав місце в дуже модному барі "Чорна Максвелова слива" на розі вулиць Шістдесят четвертої та П'ятої, який полюбляли відвідувати самітники. Справжня назва бару була "Максвелова слива", але мій цинізм здатний був зіпсувати плід будь-чийого оптимізму. Коротко кажучи, бар мені не подобався. Я не міг зносити молодих нахаб, які розмовляли підкреслено весело й поводилися так, наче вони мільйонери чи літературні критики. Чи навіть і справді самітники.

— Це Олівер,— відрекомендував мене Філіп Кавіллері. Костюм на ньому був від Роберта Холла, кашеміровий светр від Кардена (придбаний у Філе-новому підвальчику), зачіску йому зробили в найкращій перукарні рідного Кранстона.

— Моє шанування, Оле,— сказала Джен. — Ти дуже симпатичний. Теж любиш тістечка?

Вона, мабуть чи не була натурниця. З тих, про яких часописи пишуть "статуриста". Мені вона здалася схожою на жирафу. З нею, звичайно, була подруга, пухкенька Марджері. Коли Джен назвала її ім'я, вона захихотіла.

— Ти часто тут буваєш? — запитала "статуриста жирафа".

— Ніколи,— відповів я.

— Так усі кажуть. Я буваю лише у вихідні, а живу за містом.

— Який збіг,— зауважив Філіп. — Я так само живу за містом.

— А ти? — звернулася до мене Джен.

— Я збираюся їсти,— відказав я.

— Дотепно,— мовила Джен.

— Він має на увазі, що ми хотіли б запросити тебе з Марджері із нами повечеряти,— втрутився мій колега Філіп.

— Приймається,— погодилася Джен.

Вечеряли ми на квартал нижче у кав'ярні "Шашлики Флори".

— Дуже затишно,— зауважила Джен.

Я міг би додати: "Але не дуже дешево". Філ перехопив рахунок (хоча й не зміг, побачивши суму, приховати, що вражений). Він помпезно розрахувався за допомогою кредитної картки, а я подумав, що такий жест йому коштуватиме чималенької кількості тістечок.

— Ви дуже багатий? — запитала Філа реготуха Мардж.

— Ну, скажімо так, я не бідний,— відповів "герцог" із Кранстона й додав,— хоча й не такий освічений, як мій зять.

Запала невеличка пауза. Склалося делікатне становище.

— Зять? — перепитала Джен. — Тобто ви ...? — кістлявою рукою з довгими нігтями вона накреслила в повітрі знак запитання.

Не знаходячи відповіді, Філ мовчав, і я ствердно кивнув.

— Оце-то так,— вихопилося у Джен. — Чудасія, та й годі. А де ж ваші дружини?

— Ну... — почав Філіп,— вони...

— їх немає в місті,— допоміг я йому.

— Чудово,— мовила Джен по паузі.

Філ розглядав стіни, а мій терпець почав уриватися.

— Мені треба йти, дівчата,— заявив я.

— Куди? — здивувалася Джен.

— Мене чекає порнофільм,— на ходу кинув я.

— Послухайте, це ж ненормально, він ходить дивитися порнофільми сам,— вигукнула метка на розум Джен.

— Я ходжу не на те, щоб їх дивитися,— гукнув я у відповідь через залюднену залу. — Я в них граю.

За хвилину, вже на вулиці, мене наздогнав Філ.

— Послухай-но,— сказав він. — Треба ж тобі колись починати.

— Згоден, ми й почали.

— Чого ж ти пішов?

— Не витримав неймовірного щастя,— відповів я.

***

Якийсь час ми йшли мовчки.

— Знаєш,— порушив мовчанку Філіп,— це ж була нагода повернутися до життя.

— Є кращі нагоди.

— Наприклад?

— Ну, не знаю, дам оголошення,— пожартував я. Філ помовчав кілька секунд, потім промовив:

— Ти вже дав.

— Що? як дав? — я зупинився і здивовано витріщився на нього.

— Пам'ятаєш отой примірник періодичного часопису в ошатній обкладинці, що іноді читала Дженні? Я вибрав там підхоже для тебе оголошення. Не хвилюйся. Досить скромне. Вишукане.

— І якого ж воно змісту? — не вгавав я.

— Ну, щось на зразок: "Адвокат із Нью-Йорка, захоплюється антропологією та спортом..."

— Звідки ти, в біса, викопав оту антропологію?

— Я подумав, що так звучить науковіше,— стенув він плечима.

— Ну, чудово! Страшенно кортить прочитати відповіді.

— Ось,— Філ дістав із кишені три конверти.

— Що ж вони пишуть?

— Чужих листів не читаю,— відказав рішучий захисник права на власність Філіп Кавіллері.

Ошелешений, при світлі вуличного вольфрамового ліхтаря, розліпив я перше послання.

"Чорт!" — подумав я, але промовчав.

— Боже мій! — зітхнув Філ, який стояв у мене за плечима і вдавав, ніби не читає.

Ба! Писала й справді антрополог. Але в посланні пропоновано такі дивацькі й дикі поганські обряди, що Філіп мало не зомлів.

— Вона жартує,— ледь чутно буркнув він.

— Еге ж, із тебе,— кинув я.

— Але кому потрібне таке дикунство, Олівере?

— Філіпе, ми живемо у сміливі нові часи,— відповів я, всміхаючись, щоб приховати власний подив, і пожбурив листи в ящик на сміття.

— Даруй,— сказав Філіп, пройшовши зо два квартали мовчки. — Я не подумав.

Я обняв його за плечі й засміявся. Він, заспокоївшись, усміхнувся й собі. Ми йшли додому, втішаючись чарівним нью-йоркським вечором. Ішли вдвох, бо дружин наших... у місті не було.

4

Бігати корисно. Біг прояснює свідомість, знімає напругу і, з погляду суспільства, виправдовує бажання побути наодинці з самим собою. Отже, навіть заклопотаний якоюсь важливою справою чи провівши цілий день у суді, навіть перебуваючи у Вашингтоні, я вдягаю спортивний костюм і бігаю.

Колись я ганяв м'яча, що потребує певного вміння, такого, приміром, щоб мати право сказати: "Непоганий удар" або: "Як, покладемо Йєль цього року на лопатки?" Тепер мені це не до снаги. Отже, я бігаю. У Центральному парку. І ні з ким не маю потреби розмовляти.

— Гей, Олівере, бісів сину! — причулося мені одного разу моє ім'я. Мабуть, лише причулося. Ніхто мене в парку ні разу не гукав. Тож я біг собі далі.

— Гей ти, бісів гарвардський снобе!

Хоча так можна було звертатися до багатьох, але цей раз я чомусь відчув, що зверталися до мене. Я озирнувся і побачив, що мене наздоганяє на велосипеді Сімпсон, випускник 1964 року, з яким ми колись мешкали в одній кімнаті.

— Послухай, що, в біса, з тобою приключилося? — запитав він, вітаючись.

— Сімптоне, звідки ти взяв, що зі мною щось негаразд?

— Ну, по-перше, нині я вже дипломований лікар, по-друге, хочу думати, що залишився твоїм другом, а по-третє, ти не відповідаєш на мої послання.

— Я гадав, що студенти-медики ніколи не мають часу...

— Твоя правда, Баррете. Я був заклопотаний, але знайшов час одружитися з Ґвен. Я телефонував, навіть ударив тобі на роботу телеграму-запрошен-ня, але ти не з'явився.

— О Стіве, я нічого не одержував,— покривив я душею.

— Правда? Але ж за два тижні ти прислав нам весільний подарунок.

О Господи! Цьому Сімпсонові бути б законником. Але як я міг пояснити, що єдине моє бажання — нічого не бачити.

— Вибач, Стіве,— мовив я з надією, що він поїде собі далі.

— Я тобі не вибачаю, я тобі співчуваю.

— Дякую. Вітай Ґвен.

— Знаєш, не питай мене чому, але Ґвен дуже хоче тебе бачити,— їдучи й далі поруч, сказав Сімпсон.

— Жахлива статева ненормальність. До лікаря зверталася?

— Авжеж зверталася. До мене. Я сказав, що їй у голові бракує клепки. Але театру ми собі дозволити не годні, отже ти — це найдешевша для нас нагода якось розважитись. Як щодо вечора в п'ятницю?

— Мені, Сімпсоне, ніколи.

— Ну, звісно. Я знаю. Суд завжди працює вечорами. Отже, домовилися, чекаємо на тебе о восьмій.

Він поїхав уперед, лише раз озирнувшись, аби ще раз нагадати, наче якомусь нетямі:

— У п'ятницю на цьому тижні. О восьмій вечора. Ми беремо продукти у кредит, тож ніяких виправдань.

— Послухай, Стіве, я не прийду.

Він удав, ніби не розчув. Що за самовпевненість — вважати, ніби мене можна до чогось присилувати проти моєї волі.

***

Продавець фірмової крамниці запевняв, що вино, хоча йому лише п'ять років, належить до найкращих гатунків "Бордо". "Приємне, не терпке й підступне",— вихваляв він свій товар. Я взяв дві пляшки врожаю 1964 року. Якщо Сімпсонам буде до нестями нудно, принаймні їх потішить чудове вино.

Сімпсони вдали, ніби страшенно раді мене бачити.

— Олівере, ти анітрохи не змінився!

— Ти теж, Ґвен!

Я звернув увагу, що на стінах ті самі репродукції Енді Вархола, що були й кілька років тому. ("Я б ніколи не повісила їх на стіну",— зауважила тоді моя дружина.)

Ми посідали на підлозі. Динаміки м'яко запитували з кутка, чи поїдемо ми на ярмарок до Старборо. Стефен відкоркував пляшку білого. Я налягав на солоні кренделики. Розмова точилася про глибини метафізики та про те, як Стів із дружиною мордувались, мешкаючи на місці служби,— тоді їм рідко коли випадав спокійний вечір. Звичайно, було й запитання — чи, на мою думку, Гарвард має шанс покласти на лопатки Йєль цього року. Ґвен не назвала конкретного виду спорту. З таким самим успіхом вона могла запитати, чи "той" переможе "того". Але зрештою це пусте. Вони намагалися робити все, аби я відчув, що можу відпружитися. Я боявся, що почуватимусь у них далеко гірше. Потім раптом пролунав дзвінок у двері, і я закляк.

— Хто це? — запитав я.

— Не хвилюйся,— відказав Стів. — Це ще гості.

Я відчув, що з цим дзвінком пов'язана якась таємниця.

— Які гості?

— Власне, лише один гість,— додала Ґвен.

— Хочеш сказати — самітний гість, га? — чуючи себе, ніби загнаний у куток звір, знову запитав я.

— У даному разі, так,— сказав Стів і пішов відчиняти.

Хай йому морока, я тому й не ходжу ні до кого, що не зношу друзів, які намагаються "допомогти". Сценарій мені відомий. Це колишня приятелька, з якою Ґвен жила у гуртожитку в одній кімнаті, або старша сестра, або ж колишня однокласниця, яка щойно розлучилась. Ще одна пастка!

Розлючений у душі, я мало не вибухнув брутальною лайкою, але, не знаючи як слід Ґвен, мовив лише: "Чорт!"

— Олівере, це гарна людина.

— Пробач, Ґвен. Я знаю, що ви обоє хотіли як краще, але... До кімнати разом із жертвою цього вечора повернувся Стів.

Перше, що я помітив, були круглі скельця окулярів у металевій оправі, а також те, що жакет, якого вона зняла,— білого кольору.

— Джоанна Стайн, доктор медицини, педіатр,— відрекомендував її Сімпсон і додав, що колись вони разом студіювали медицину, а тепер працюють, мов раби, в одній лікарні. Я навіть не звернув уваги, чи вона симпатична. Хтось запропонував сісти й випити, що всі ми й зробили.

Точилася неквапліва розмова. Згодом я помітив, що доктор медицини Джоанна Стайн, окрім окулярів із круглими скельцями в

металевій оправі, має ще й приємний голос, а також звернув увагу, що думки, висловлені цим голосом,— чіткі й змістовні. Я був задоволений, що не згадувано мого "випадку". Гадаю, Сімпсони її попередили.

— Життя — безглузде,— почув я Стівові слова.

— За це я вип'ю,— сказав я і зрозумів, що вони з Ґвен просто співчувають Джоанні, бо знають, як нелегко їй мешкати при лікарні.

— Як ти проводиш дозвілля, Джо? — запитав я, а сам подумав: "Боже мій! Сподіваюсь, вона не сприйме мої слова як натяк, що я маю намір кудись її запросити".

— У ліжку,— була її відповідь.

— О?!

— Нічого не можу вдіяти,— пояснила вона. — Приходжу додому така стомлена, що просто падаю і можу спати двадцять годин.

— О!

Запанувала мовчанка. Цікаво, хто підхопить м'ячик розмови? Здавалося, спливла вічність, поки Ґвен Сімпсон запросила нас до столу.

Сказати по щирості, хоча Ґвен і приємна жінка, кулінарним мистецтвом вона не володіє. Досить їй іноді лише закип'ятити воду, як та здається підгорілою. Сьогоднішній день не був винятком. Можна було навіть сказати, що вона перевершила саму себе. Але, аби нічого не казати, я їв. В разі, якщо мій шлунок потребуватиме термінової уваги, за столом присутні два лікарі.

А коли ми почали смакувати пиріг із сиром, схожий, можете мені повірити, на підсмажене деревне вугілля, Джоанна Стайн запитала:

— Олівере?

— Що? — негайно відгукнувся я, вже маючи за плечима чималий досвід перехресного допиту.

— Тобі подобається опера?

Дідько б його вхопив, тяжке запитання. Я замислився, намагаючись відгадати її намір. Можливо, їй кортить побалакати про "Травіату" чи "Богему", де у фіналі гинуть жінки? Тобто запропонувати мені катарсис, емоційне очищення? Ні, вона не така нетактовна. Хоч би що там було, всі притихли, очікуючи на мою відповідь.

— Я нічого не маю проти опери,— відказав я, по чому, кмітливо приховуючи свою справжню думку, додав: — Просто я нічого не розумію ні по-італійському, ні по-французькому, ні по-німецькому.

— Добре,— незворушно мовила Джоанна, певно, маючи на увазі китайську оперу. — У вівторок співає Мерріт у опері Персела.

О, диявол! Я забув згадати англійську. Тепер, мабуть, доведеться повести її слухати цю кляту англійську оперу.

— Шейла Мерріт — знамените сопрано. Цього року вона має шалений успіх,— докинув Сімпсон, ставлячи мене у безвихідь.

— Вона співає партію Дідони,— втрутилася Ґвен, і рахунок став три — один. (Дідона — ще одна дівчина, яка вмирає, бо її хлопець виявився егоїстичним шельмою.)

— Чудово! — капітулював я, в душі посилаючи прокльон Стівові та Ґвен. Але найбільше перепало "Бордо", яке утримало мене від заяви, що мені стає зле від будь-якої музики.

— О, як добре,— сказала Джоанна. — Я маю два квитки... Ага, ось воно, починається.

— ... але ми зі Стівом обоє чергуємо. Сподіваюся, ви з Ґвен від них не відмовитесь.

— Ґвен була б щаслива, Олівере,— сказав Стів, натякаючи на те, що його дружина заслуговує на відпочинок.

— Що ж, чудово,— знову сказав я. Потім, зрозумівши, що треба виявити більше ентузіазму, додав: — Не знаю, як вам і дякувати, Джоанно.

— Я рада, що ви маєте змогу піти,— мовила вона. — Прошу вас, перекажіть моїм батькам, що ви мене бачили і що я ще жива.

Що це? Я подумки зіщулився, уявивши, що сиджу поруч з агресивною ("Вам подобається моя дочка?") мамою Джоанни.

— Вони грають в оркестрі на струнних інструментах,— додала Джоанна і сквапно вийшла разом зі Стівом.

Залишившись із Ґвен, я подумав, як покарати себе за безглузду поведінку, і почав жувати ще один шматок горілого пирога.

— Де, кат його мамі, ці струнні інструменти? — запитав я господиню.

— Де й завжди, поруч із дерев'яними духовими. Мати Джоанни — скрипаль, батько — віолончеліст, грають у Нью-Йоркській опері.

— О,— сказав я і, караючи себе, взяв іще один кусень пирога. Якийсь час ми мовчали.

— Для тебе справді була такою болісною ця зустріч із Джо?

— Так,— глипнувши на неї, відповів я.

5

Коли в землю мене...

Так починається пісня, що зажила великого успіху 1689 року. Англійська опера має ту перевагу, що в ній іноді можна розібрати слова.

Коли в землю мене,

Коли в землю мене покладуть,

Усі кривди мої,

Усі кривди мої ти забудь.

Цариця Карфагену Дідона надумала вкоротити собі віку і відчула потребу повідати про це світові арією. Музика опери — чарівна, лібретто написане в античному стилі. Співала Шейла чудово, і її заслужено винагороджено гучними оплесками. У фіналі цариця помирає, купідони, танцюючи, розкидають троянди, завіса падає.

— Знаєш, Ґвен, я задоволений.

— Подякуймо нашим доброчинцям,— запропонувала вона. Крізь натовп, що виходив, ми пробралися до оркестру.

— А де Стів? — запитав пан Стайн, ховаючи віолончель до футляра. Його сивувате волосся, що спадало мало не на плечі, здавалося, не знало гребінця.

— Вони з Джоанною чергують,— відповіла Ґвен. — А це Олівер, приятель Джоаннин. (їй не слід було так казати!)

Зі скрипкою в руках підійшла пані Стайн. Вона була невисока на зріст, присадкувата, але жваві манери робили її привабливою.

— Ви влаштовуєте прийняття при дворі, ваша величносте? — звертаючись до пана Стайна, запитала вона.

— Як завжди, моя люба,— відповів пан Стайн і додав: — Із Ґвен ти знайома, а це Олівер, приятель Джо.

— Рада познайомитися. Як вам наша дочка?

— Гарна,— випередив мене містер Стайн.

— Я ж не тебе запитую, Стайне.

— Джо— гарна,— сказав я, трохи вибиваючись із атмосфери всіх цих жартів. — Велике спасибі за квитки.

— Вам сподобалося? — запитала пані Стайн.

— Ще б пак, усе було незвичайне,— відповів її чоловік.

— Хто тебе питає? — кинула пані Стайн.

— Я відповідаю замість нього, як фахівець. Можу ще сказати, що Мерріт була неперевершена. — Потім, знову повернувшись до мене: —

Старий Переел умів писати музику, га? А фінал — уся ця романтика хроматичних змін у нижньому тетрахорді!

— Можливо, він не помітив, Стайне,— зауважила пані Стайн.

— Мусив помітити. Мерріт співала їх чотири рази.

— Пробачте йому, Олівере,— звернулася до мене пані Стайн,— тільки-но доходить до музики, як він стає божевільним.

— А про що ще говорити? — незворушно відповів на те пан Стайн і додав: — Усіх запрошую до нас. У неділю. О пів на шосту. Буде справжня музика.

— Ми не зможемо,— знову нарешті втрутилася в розмову Ґвен. — У Сте-фенових батьків річниця.

— Гаразд,— погодився пан Стайн. — Тоді Олівер...

— Може, в нього інші плани,— прийшла мені на допомогу пані Стайн.

— Хто ти така, щоб говорити замість нього? — із праведним гнівом повернувся до неї пан Стайн, а тоді знову до мене: — Приходь о пів на шосту. Захопи з собою інструмент.

— Я граю лише в хокей,— мовив я в надії, що він образиться.

— Тоді принеси свою ключку,— сказав пан Стайн. — Ми посадимо тебе біля кубиків льоду. До неділі, Олівере.

***

— Ну як? — запитав Стів, коли я повернув йому його дружину.

— Чудово,— проспівала Ґвен. — Ти втратив нагоду доторкнутися до великого мистецтва.

— А як вважає Баррет? — запитав він у неї, хоча я стояв поруч.

Я хотів був скерувати його до мого нового знайомця, пана Стайна, але спромігся лише промимрити: — Було добре.

— Я радий,— сказав Стів.

А я, перефразувавши царицю Дідону, подумав: "Я попався".

Настала неділя. Охоти йти я, певна річ, не мав. Але доля не прийшла мені на допомогу. Не було ні термінового виклику в суд, ні дзвінка від Філа. Я навіть не застудився. Тож, не мавши поважних причин не прийти, я стою, з великим букетом у руках, біля дверей помешкання Луїса Стайна, на розі На-бережжя та Дев'яносто четвертої вулиці.

— О, не треба було,— проспівав господар, угледівши букет. — Це Олівер, приніс мені квіти,— гукнув він до пані Стайн. Вона, вийшовши до нас, приступила до мене й поцілувала в щоку.

— Заходь і знайомся з музикальними мафіозі,— обнімаючи мене за плечі, сказав пан Стайн.

У кімнаті, біля своїх пюпітрів, душ із десятеро-дванадцятеро музик, жваво розмовляючи, наладновували інструменти. Єдиною вартою уваги річчю з меблів був чорний блискучий концертний рояль. З великого вікна було видно Гудзон і базальтові стовпи.

Я потис музикам руки. Більшість із них були схожі на дорослих хіпі, опріч молодих — схожих на молодших хіпі. На чорта я почепив краватку?

— А де Джо? — запитав я з чемності.

— Вона чергує до восьмої,— відповів пан Стайн. — Познайомся з її братами. Марті грає на валторні, Девід — на кларнеті та флейті. Зверни увагу, вони зрадили своїх батьків. Лише Джо доторкається до струн.

Обидва брати були високі й сором'язливі. Вітаючись, Девід махнув кларнетом, Марті потис мені руку.

— Ласкаво просимо до музичного звіринця,— сказав він.

— Музика для мене — темний ліс, Марті,— ніяково зізнався я. — Скажи "піццікато", і я подумаю, що то телятина з сиром.

— Нічого, нічого,— заспокоїв мене пан Стайн. — І облиш вибачатися. Ти не перший, хто прийшов лише послухати.

— Не перший?

— Звичайно, не перший. Мій небіжчик батько взагалі не міг читати ноти.

— Олівере, скажи йому, будь ласка, що ми чекаємо,— гукнула пані Стайн,— або сам іди грати на віолончелі.

— Терпіння, люба,— відказав господар. — Я хочу бути певним, що він почувається як удома.

— Я почуваюся як удома,— ґречно сказав я.

Він посадив мене на розхитаний стілець і поспішив приєднатися до оркестру.

***

Це було захопливо. Я сидів і спостерігав за тим, що мої приятелі-студен-ти могли б назвати творенням прекрасної музики. Моцарт, Вівальді, відтак Лью, про якого я раніше й не чув.

Після Лью був Монтеверді. А потім — найбільше задимлене м'ясо, яке мені будь-коли випадало куштувати. У перерві між стравами високий, сором'язливий Девід пошепки запитав мене:

— Чи це правда, що ти хокеїст?

— Був,— відповів я.

— А можна тебе про щось запитати?

— Звичайно.

— Як сьогодні виглядає команда "Рейнджерз"?

— Пробач, не знаю,— відповів я, чим вочевидь його розчарував. Як можна було йому пояснити, що Олівер, колишній хокейний маніяк, так захряс у судових справах, що забув пильнувати за перемогами та поразками "Рейнджерз" у змаганні з колись обожнюваною, пробивною бостонською командою "Брюїнз"?

Потім надійшла Джоанна й поцілувала мене. Мабуть, то був ритуал. Поцілувала вона й усіх присутніх.

— Ти ще від них не збожеволів?

— Ні, мені тут добре.

І раптом я подумав, що навіть не лукавлю. Гармонією цього вечора була для мене не лише музика. Вона була у всьому — в тому, як вони розмовляли, як робили один одному компліменти за виконання складних пасажів. Чимось це мені нагадувало те, як жартували один з одного хокеїсти Гарварда. Але тут музики робили це, стоячи поруч і граючи на своїх інструментах. У всьому відчувалася щира взаємна прихильність.

Я ще ніколи так не почувався в товаристві. Хіба що з Дженні.

— Бери-но свою скрипку, Джо,— сказав пан Стайн.

— Ти що? — вигукнула вона. — Я зовсім не в формі...

— Надто багато часу віддаєш медицині,— зауважив він. — Стільки само часу треба віддавати й музиці. А крім того, для тебе особисто я притримав Баха.

— Ні,— відрубала Джо.

— Бери інструмент. Олівер спеціально чекає, щоб тебе послухати. Вона зашарілася. Я намагався подати їй сигнал, але марно.

— Скажи своїй приятельці, моїй дочці, хай наладновує скрипку,— повернувшись до мене, кинув пан Стайн.

Не встиг я вимовити й слова, як Джоанна, почервонівши по самі вуха, погодилася.

— Гаразд, тату, хай буде по-твоєму. Але я добре не зіграю.

— Зіграєш, зіграєш,— запевнив її пан Стайн, а коли вона відійшла, запитав мене:

— Тобі подобаються "Бранденбуржці?"

Я внутрішньо зіщулився. То був один із кількох знайомих мені Бахових концертів. Хіба ж не після П'ятого концерту я зробив пропозицію Дженні, коли ми поверталися набережжям до Гарварда? Хіба не ця музика була своєрідною прелюдією до нашого одруження? На саму думку про те, що я мав би її слухати, мені стало боляче.

— То що? — знову озвався пан Стайн, і я зрозумів, що не відповів на його дружнє запитання.

— Авжеж,— сказав я. — Мені подобаються "Бранденбуржці". Який концерт ви гратимете?

— Всі. Чому ми повинні віддавати перевагу одному?

— Я граю один,— озвалася його дочка, вдаючи, ніби вражене її самолюбство. Вона вже зайняла своє місце в оркестрі й розмовляла з джентльменом похилого віку, з яким у неї був спільний пюпітр. Знову наладновували інструменти. Та що в антракті перехилили по чарці, то гамір стояв далеко більший, ніж раніше.

Цього разу пан Стайн вирішив диригувати.

— Чим Ленні Берстайн ліпший за мене? Лише тим, що має модну зачіску. — Він постукав по телевізору, що правив йому за диригентський пульт.

— А тепер мені потрібен енергійний вступ,— звернувся він до музик чомусь із німецьким акцентом. — Чуєте? Енергійний.

Оркестр чекав. Пан Стайн підніс олівець. Я затамував подих у надії, що якось витримаю.

Раптом загриміла канонада.

Хтось гатив кулаками в двері. Дуже гучно і, як на мене, аж ніяк не ритмічно.

— Відчиніть! — ревів напівлюдський голос.

— Поліція? — запитав я Джо, яка нараз опинилася поруч зі мною.

— її тут ніколи не буває,— всміхнулася дівчина. — Це куди небезпечніше. Це Страхопуд. Він живе на поверх вище. Справжнє його прізвище — Темпл. Йому не до шмиги наше товариство.

— Відчиніть!!!

Я роззирнувся довкола. Нас у кімнаті було близько двадцяти душ, але оркестранти, здавалося, полякалися. Цей Страхопуд був, мабуть, досить небезпечний. У всякому разі, пан Стайн двері йому відчинив.

— Прокляття! Сучі діти! Щонеділі я торочу вам, щоб ви припинили гармидер!

Волосатий велет нависав над паном Стайном. "Страхопуд" — йому дуже пасувало.

— Але ж, містере Темпл, щонеділі ми закінчуємо рівно о десятій,— виправдовувався пан Стайн.

— Гидотнику! — прохрипіла потвора.

— Так, я зрозумів, що вам цього не досить,— зауважив пан Стайн.

— Не дрочися зі мною, гнидо! — лютував Страхопуд. — Ти й так довів мене до білого жару!

А я подумав, що метою його життя було затіяти бійку зі своїм сусідою паном Стайном. І ось його мета могла бути здійснена.

Хоча й боязко, до Стайна приступили обидва його сини. Темпл не переставав казитися. Пані Стайн так само вже стояла поруч свого чоловіка. Залишивши мене, рушила до дверей і Джоанна. (Битися? Бинтувати рани?) Все діялося дуже швидко й наближалося до розв'язки.

— Сто чортів, ви що, плюгавці, не знаєте, що тривожити спокій інших — це порушення закону?

— Пробачте, пане Темпл, гадаю, саме ви порушуєте права людини.

Ці слова належали мені! Я промовив їх, перш ніж навіть зрозумів, що збираюся це зробити. А ще більше мене здивувало те, що я підвівся й теж став наближатися до непроханого гостя.

— Чого тобі треба, білявцю? — дивлячись на мене, запитала ця потвора. Темпл був на кілька дюймів вищий і принаймні на сорок фунтів важчий

за мене, але не все те було м'язами.

Я подав знак Стайнам, щоб дали мені все владнати самому, але вони залишилися поруч зі мною.

— Пане Темпл,— вів я далі,— чи ви взагалі чули про сороковий розділ Карного кодексу? Там ідеться про порушення меж чужого володіння. А про розділ сімнадцятий? Там — про погрозу тілесного ушкодження. А про розділ...

— Ти хто, з поліції? — буркнув він. Скидалося на те, що з поліцією мати діло йому доводилося.

— Лишень правник,— відказав я,— але можу запакувати вас у в'язницю на тривалий відпочинок.

— Залякуєш,— прищулив очі Темпл.

— Ні. Та якщо вам кортить розв'язати цю проблему швидше, є ще й інший спосіб.

— Ну й фрукт. І який же?

Він напружив м'язи. За спиною в мене відчувалося хвилювання оркестрантів. Сам я теж був схвильований. Та все ж скинув піджака і спромігся тихим голосом, надзвичайно чемно, мовити:

— Пане Темпл, якщо ви негайно звідси не ушиєтесь, я просто муситиму, як інтелігент інтелігентові, вибити дурні думки з вашої голови.

Коли непроханий гість досить поквапливо зник, пан Стайн відкоркував пляшку ("привезеного прямо з Каліфорнії") шампанського, а оркестр вибрав для виконання найгучніший серед відомих йому творів — увертюру Чай-ковського "1812 рік". Грав навіть я, імітуючи порожньою попільничкою гарматні постріли.

За кілька годин (надто вже швидко) все закінчилось.

— Приходь іще,— сказала мені пані Стайн.

— Звичайно, він прийде,— запевнив її пан Стайн. — Він любить нас,— додав Луїс Стайн.

Отак-то.

***

Ніхто не зобов'язував мене проводжати Джоанну додому. Незважаючи на досить пізній час, вона-наполягала, щоб ми поїхали п'ятої автобусом, що йде по Набережжю й, покружлявши, виїжджає зрештою на П'яту вулицю. Джоанна була стомлена після роботи, але настрій мала піднесений.

— Господи, ти просто чудо, Олівере,— озвалася вона й поклала свою руку на мою.

Я запитував себе, що я відчуваю від її дотику, але відповіді не знаходив.

— Темпл більше не посміє показати свою пику,— все ще сяючи, вела вона далі.

— Знаєш, Джо, щоб налякати хамлюгу, великого розуму не треба. Жестикулюючи, я вивільнив свою руку. (Полегшало?)

— Але ж...

Вона не закінчила. Може, її почало дивувати моє настійне твердження, що я просто тупий хвалько. Єдиною моєю метою було дати їй зрозуміти, що я не вартий того, щоб на мене витрачали час. І що вона така мила. Така симпатична. Принаймні нормальний хлопець із нормальними почуттями вважав би її за таку.

Жила вона на четвертому поверсі, в будинку поруч із лікарнею. Коли ми зупинилися під її дверима, я звернув увагу, що вона нижча на зріст, ніж мені здалося перше. Розмовляючи зі мною, їй доводилося підводити очі догори.

А ще я відчув, що почав частіше дихати. Це не могло бути від того, що довелося зійти на четвертий поверх. (Не забувайте, я багато бігав.) Поки я розмовляв із цією розумною, симпатичною дівчиною-лікарем, мене огорнуло невиразне почуття паніки.

Можливо, вона уявить, що моє почуття до неї більш як платонічне. Що, коли...

— Олівере,— сказала Джоанна,— я б тебе запросила, але мені вставати о шостій ранку.

— Іншим разом,— сказав я на те і раптом відчув приплив кисню до своїх легенів.

— Маю таку надію, Олівере.

Вона поцілувала мене. В щоку. (На моїх щоках були поцілунки всієї її родини.)

— На добраніч,— попрощалася вона.

— Я зателефоную,— пообіцяв я у відповідь.

— Я провела чудовий вечір.

— Я теж.

***

І все ж я був невимовно нещасливий.

***

Цього вечора, повертаючись додому, я дійшов висновку, що мені потрібен психіатр.

7

— Давайте домовимося, що не тривожитимемо короля Едіпа. Цими словами, добре підготувавшись, я почав розмову з лікарем.

Щоб знайти надійного психіатра, треба зробити кілька простих речей. Спершу ви телефонуєте до ваших знайомих лікарів і кажете, що ваш товариш потребує допомоги. Вони рекомендують для вашого товариша лікаря. Нарешті, ви, сто разів обійшовши телефон кругом, накручуєте номер і вмовляєтеся про зустріч.

— Знаєте,— затинаючись, вів я далі,— мені вистачить освіти, аби зрозуміти професійну мову, якою ми можемо говорити про мій стан. Про те, як назвати моє ставлення до батька, після мого одруження з Дженні. Іншими словами, я не маю бажання слухати, що з цього приводу сказав би Фрейд.

Едвін Лондон, "блискучий" лікар, як мені його рекомендували, до довгих речень схильний не був.

—— Що вас до мене привело? —— запитав він буденним тоном.

Тут мене охопив страх. Мої вступні слова були доречні, але далі вже починався перехресний допит. "Що мене й справді сюди привело?", "Що я хочу почути?" Ковтнувши слину, я ледве чутно промовив:

—— Чому я нічого не відчуваю?

Він мовчки чекав.

—— По смерті Дженні, я нічого не відчуваю. Іноді з'явиться хіть, але вечеря перед телевізором швидко її вбиває. А взагалі... півтора року... я нічогісінько не відчуваю.

Він стежив за моїми потугами висловити свої думки. Вони лилися безладним болючим потоком.

—— Я почуваюся жахливо. Певніше — нічого не відчувань А це — ще гірше. Без Дженні я пропаща людина. Філіп намагається якось допомогти. Але що він може зробити? Два роки нічого не відчувати. Майже два роки. Я не можу вважати себе за нормального чоловіка.

Мовчанка тривала. Я спітнів.

— Статевий потяг? — запитав доктор.

—— Ніякого,— сказав я і, щоб йому було цілком зрозуміло, додав: — Ніякісінького.

Негайної відповіді не було. Чи був Лондон збентежений? З виразу його обличчя нічого не було зрозуміло. Тоді я, оскільки обом нам усе було ясно, додав:

— Ніхто не може дорікнути мені, що тут є моя провина.

На це доктор Едвін Лондон проказав своє найдовше за всю розмову речення:

— Ви відчуваєте ... відповідальність за смерть Дженні?

Чи відчував я відповідальність ... за смерть Дженні? Я відразу ж згадав, що в день смерті Дженні у мене з'явилося бажання померти й собі. Але воно було швидкоплинне. І все ж...

— Так. Іноді здається — так. Але, взагалі, я ображений сам на себе. За те, що не зробив усього, що міг, ще за її життя.

— А саме? — запитав доктор Лондон, помовчавши.

Я розповів йому про холодні стосунки зі своєю родиною. Про те, як я дозволив обставинам, що виникли після мого одруження з дівчиною дещо (зовсім!) іншого соціального походження, стати своєрідним проголошенням моєї незалежності. Знай, Великий батьку зі своїми доларами, я їх, прокляті, зароблю сам.

Розповів я не все. Я промовчав, що іноді був із Дженні грубий. Примушував її хвилюватися. І не лише це, хоча й цього було досить, беручи до уваги її сильне душевне хвилювання, коли йшлося про пошану до батьків. Та ще гірше було те, що я відмовлявся щось у них брати. Я цим неабияк пишався. Але що нового й дивного для Дженні, яка зросла у злиднях, було в тому, що на рахунку в банку немає грошей.

— І, потураючи моїй зарозумілості, їй доводилося йти на такі жертви.

— Гадаєте, вона вважала, що чимось жертвуєте? — Лондон, мабуть, відчув душею, що Дженні ніколи не скаржилася.

— Лікарю, як вона вважала, зараз не має ніякого значення.

Він подивився на мене довгим поглядом. Я боявся, що можу... розплакатися.

— Лише після смерті Дженні я зрозумів, як по-дурному іноді поводився.

— А саме? — запитав доктор після нової паузи.

— Ми обоє вчилися. Дженні призначили стипендію, щоб вона могла продовжувати науку у Франції. А коли ми вирішили одружитися, то про це більше не згадували. Просто ми знали, що залишимося в Кембриджі, а я студіюватиму право. Чому так?

Лікар Лондон мовчав, тож я заговорив знову:

—— Чому, в біса, це виявилося єдиною логічною альтернативою? Через мою кляту зарозумілість! Я вважав, що моє життя важливіше.

—— Були речі, про які ви могли не знати,—— сказав доктор Лондон. То була незграбна спроба пом'якшити мою провину.

— Але ж я знав, чорт бери, що Дженні ніколи не була в Європі! Хіба я не міг поїхати з нею, а правником стати на рік пізніше?

Він, мабуть, міг подумати, що моє запізніле визнання своєї провини —— це наслідок прочитаного про рівноправність жінки. Причина ж була зовсім інша. Я мучився не так тим, що перешкодив Дженні "вчитися далі", як тим, що не дав їй змоги відчути на смак Париж, побачити Лондон, помилуватися Італією.

— Ви це розумієте? —— запитав я. Помовчавши, лікар поспитав:

—— Ви готові витратити якийсь час? —— А чого ж я прийшов?

— Завтра. О п'ятій годині?

Я кивнув головою. Він теж кивнув. І я вийшов.

***

Я йшов Парком-авеню, намагаючись зібрати думки. І готувався до того, що на мене чекає попереду. Завтра ми почнемо операцію. Я знав, що розтин душі болітиме. І був до цього готовий.

***

Цікаво було лише, чим усе це закінчиться.

8

Я ходив до Едіпа цілий тиждень.

— Кому належить Баррет Холл у Ґарвадському університеті?

— Моя сім'я дала гроші на його побудову, щоб купити собі пошану.

— Чому?

—— Бо наші гроші нечисті. Бо мої прабатьки були піонери впровадження потогінної системи праці. Наша філантропія — то просто пізніша пристрасть.

Слід сказати, що дізнався я про це не з книг про родину Барретів, а в ... Гарварді.

На останньому курсі мені потрібні були вищі оцінки. Тож я подібно до багатьох інших відвідував курс соціальних наук "Розвиток промисловості Америки". Викладач, Дональд Воґель, був так званий радикальний економіст. Він здобув собі місце в історії Гарварду цинічним викладом інформації. Ба більше, його курс був вельми популярний з огляду на свою легкість. ("Я не вірю в липові іспити",—— казав Воґель. Студенти зустрічали його слова оплесками.

Сказати, що аудиторія була заповнена,— мало. Вона була переповнена ледачими спортсменами та старанними слухачами підготовчих медичних курсів.

Звісно, незважаючи на його колоритну мову, більшість молодят займалися сторонніми розмовами або читали гарвардський журнал "Крімзон". Якось тема виявилася схожою на добрий сонний засіб: "Початок розвитку текстильної промисловості США". На жаль, я слухав.

"Щодо текстильної промисловості, то ми побачимо, що багато гарвардських прізвищ відіграли дуже підлу роль. Візьмімо, наприклад, Амоса Брусте-ра Баррета, випускника Гарварду 1794 р..."

Хай йому чорт! Моя родина! Чи знає Воґель, що я тут слухаю? Чи він щороку читає цю лекцію натовпу студентів?

Я засовався на своєму місці. Воґель провадив:

"1814 року Амос та кілька його гарвардських друзів об'єднали свої зусилля, щоб здійснити революцію у Фолл-Рівер, штат Массачусетс. Вони спорудили перші текстильні фабрики. І оточили своїх робітників "батьківським піклуванням". В інтересах моралі набраних із далеких місць поселяли до гуртожитків. Половину їхнього заробітку компанія утримувала за харчування та надання притулку. Молоденькі дівчатка працювали по вісімдесят годин тижнево. Певна річ, Баррети радили їм бути ощадливими: "Кладіть гроші до банку, дівчата". Здогадуєтеся, кому належали банки?"

Я волів перетворитися на комаху, аби чимшвидше відлетіти звідси геть.

Навіть щедрішим, ніж завжди, каскадом епітетів Воґель змальовував зростання Барретового підприємства. Він присвятив цьому більшу (і найприкрішу) частину своєї лекції.

"На початку дев'ятнадцятого сторіччя половина робітників у Фолл-Рівер — були діти. Декотрим заледве сповнилося п'ять років. Діти приносили додому до два долари на тиждень, жінки —— по три, чоловіки діставали королівську платню, по сім доларів з половиною.

Але, звичайно, не всі готівкою. Частину платні вони одержували купонами, чинними лише у Барретових крамницях".

Далі Воґель наводив приклади нелюдських умов праці:

"У ткацьких цехах, наприклад, волога поліпшує якість тканини. Тож власники нагнітали пару до фабричних приміщень. Навіть у розпалі літа вікна були зачинені, щоб основа і піткання були вологі. Любові до Баррета це в робітників не викликало".

"Розгляньмо й такий факт,—— вергав громи й блискавиці Дон Воґель. — Робітники ще якось терпіли злидні, розпусту і те, що жертвам нещасливих випадків не сплачували бодай найменшої компенсації. Прибутки зростали, а ті й далі урізували платню робітникам. Адже кожна нова хвиля емігрантів погоджувалася працювати ще й за меншу!"

***

У тому ж таки семестрі, тільки згодом, я почав учащати до бібліотеки Радкліффа. Там я познайомився з дівчиною, Дженні Кавіллері, випускницею 1964 року. її батько був кондитер у Кранстоні. її небіжчиця-мати, Тереза Кавіллері, була дочкою вихідців із Сицилії, які емігрували до ... Фолл-Рівер, штат Массачусетс.

***

—— Тепер вам зрозуміло, чому я ображений за свою родину? —— Завтра о п'ятій,— сказав лікар Лондон.

9

Я бігав.

Від лікаря я вийшов ще роздратованіший і збентеженіший, ніж раніше. Залишилася, здавалося, єдина терапія —— бігати в Центральному парку. Після нашої зустрічі з Сімпсоном я вмовив його бігати разом. Отже, коли він був вільний від роботи в лікарні, ми з ним зустрічалися й бігали навколо водоймища.

На щастя, він ніколи не запитував мене, чи зустрічаюся я з панною Джоанною Стайн. Може, вона йому сама щось казала? Чи не поставила й вона мені діагноз? У всякому разі, ця тема була цілковито виключена з наших діалогів. Щиро кажучи, гадаю, Стів був задоволений, що я знову почав спілкуватися з людьми. Я завжди був відвертий зі своїм другом і сказав йому, що почав відвідувати психіатра. Про подробиці він не розпитував, а я не розповідав.

Цього дня, після зустрічі з лікарем, я був дуже збуджений і, сам того не помітивши, побіг надто прудко для Стіва. Оббігши коло, він мусив зупинитися.

— Далі біжи сам,—— засапано гукнув він. — Я приєднаюся на третьому колі.

Я, теж уже стомившись, стишив біг, щоб вирівняти дихання. І все ж декого з тих, хто з'явився надвечір у різноколірних, різношерстих спортивних костюмах, я випереджав. Звісно, хлопці із нью-йоркського клубу проносилися мимо мене стрілою. Могли обігнати мене й старшокласники. Але, навіть підтюпцем, я залишив позаду вже немолодих бігунів-чоловіків, повних дам та більшість дітей віком до дванадцяти років. Біг я повільно, очі мені заливало потом, і я розрізняв лише сильветки, зріст та ще хіба колір одягу тих, кого обганяв. Тож я не

міг напевно сказати, спортсмен біжить чи спортсменка. Поки не трапилось того, про що хочу тут розповісти.

Сильветку я помітив метрів на вісімдесят попереду. Костюм фірми "Адідас" (тобто дорогий), пристойна швидкість. Може, мені помалу наздогнати цю ... дівчину? Хоча, то міг бути й хлопець —— тендітний, патлатий білявець.

Не бувши певним, я побіг швидше і через двадцять секунд наблизився до власника голубого "адідаса". Ні, це таки дівчина. Чи, може, хлопець із дивацтвами... Мабуть, доведеться мені говорити з лікарем Лондоном і про цей випадок. Але ні, наблизившись ближче, я побачив струнку жінку з розпущеним білявим волоссям. Ну ж бо, Баррете, обійди красиво цього бігуна, немов ти сам Боб Хейз. Додавши газу, я перемкнув швидкість і елегантно здійснив свій задум. Тепер попереду мене біг огрядний оперний співак. Його я обганяв завжди. Містере Баритоне, ви —— чергова Оліверо-ва жертва.

Потім мене обігнав хтось у голубому. Мабуть, спринтер із Мілроуз-клубу. Але ні. То була та сама жінка в нейлоні, яка, як я гадав, мала відставати від мене метрів на двадцять. Але вона знову була попереду. Може, це якесь нове рідкісне явище, з яким мені слід ознайомитись. Я знову перемкнув швидкість. Мені було важко. Я вже змучився, а вона бігла досить легко. Нарешті я наздогнав її. Спереду вона була навіть краща, ніж іззаду.

— Послухай-но, ти з якогось спортивного клубу?

— Чому ти запитуєш? — поцікавилась вона, дихаючи досить рівно.

— Ти промчала повз мене, мов стріла... —— Ти біг не дуже швидко.

Це що, образа? Хто вона, в біса, така?

— Це що, слід сприймати як образу?

— Лише коли ти справді недолугий,—— відповіла вона.

Незважаючи на мою непохитну самовпевненість, моє самолюбство було вражене.

— А ти досить зухвала,— мовив я у відповідь.

— Це що, слід сприймати як образу? — запитала вона.

— Так,— на противагу їй відверто сказав я.

— Ти волів би бігати одинцем? — запитала вона.

— Волів би,— ствердно відповів я.

— Чудово,— сказала вона й, мабуть, аби мене подратувати, збільшила швидкість, але навіть коли б мене було проклято, я б не здався. Щоб бігти швидше, я мусив зібрати всі свої сили. І я знову її наздогнав.

— Моє шанування.

— Я думала, тобі забаглося побути самому,— сказала вона. Дихання було коротке, та все ж діалог тривав.

— Ти за яку команду бігаєш?

— Ні за яку,— відповіла вона. — Я бігаю лише, щоб не втратити форми для гри в теніс.

— А, просто аматор,— сказав я, умисне натякаючи на її жіночність.

— Так,— стримано відказала вона. — А ти сам професіонал?

Що можна було сказати, надто, коли зі шкури вилузуєшся, щоб бігти з нею поруч?

— Так,—— спромігся я на відповідь, що, на той час, було найрозумнішим. — І як твій теніс?

— Зі мною ти грати б не схотів.

— Схотів би.

— Схотів би? — перепитала вона, перейшовши, дяка Богові, на крок. — Завтра зможеш?

— Звичайно,— засапано видихнув я.

— О шостій? Тенісний клуб "Готем" на розі Дев'яносто четвертої та П'ятої.

— До шостої я працюю,— сказав я. — Може, о сьомій?

— Ні, я маю на увазі — о шостій ранку,— пояснила вона.

— О шостій ранку? Хто ж грає о шостій ранку? — вихопилось у мене.

— Ми будемо, як не проспиш,— відповіла вона.

— Не просплю,— відказав я, відновлюючи дихання й водночас здатність мислити. — Я щодня встаю о четвертій годувати корів.

Вона всміхнулася. У неї були прегарні зуби.

— Домовилися. Майданчик замовлено на ім'я Марсі Неш. Це, між іншим, моє ім'я.

Вона подала мені руку. Певна річ, для потиску, а не для поцілунку. То був не жартівливо міцний потиск, до якого я підготувався, а нормальний. Навіть делікатний. Потім вона запитала:

— А свого імені не скажеш?

Я вирішив трохи пожартувати.

— Гонзалес, мадам. Пенчо Б. Гонзалес.

О,— сказала вона. — Я знала, що не Спіді Гонзалес.

— Ні,— сказав я, здивований, що вона чула про легендарного Спіді, героя безлічі непристойних анекдотів, що розповідаються в брудних роздягальнях.

— Умовилися, Панчо. О шостій ранку. Не забудь прихопити свої сідниці.

— На 'кий біс? — поцікавився я.

— Щоб я могла їх відшмагати,— відповіла вона. Цьому можна було протидіяти.

— Прихоплю неодмінно. А ти, звісно, принесеш м'ячі?

— Звісно. Без них жінка у Нью-Йорку почувається непевно.

З цими словами вона помчала з такою швидкістю, якій позаздрила б сама Джессі Оуенз.

10

О п'ятій годині ранку Нью-Йорк темний у прямому й переносному значенні слова. Освітлений поверх тенісного клубу в сонному місті скидався на нічничок у дитячій спальні. Я ввійшов, розписався у книзі реєстрації, і мене провели до роздягальні. Без кінця позіхаючи, я переодягся і вступив до зали. Світло з майданчиків мало мене не засліпило. Всі вони були зайняті. Можна було подумати, що цей шалений теніс потрібен був гравцям до початку шаленого дня, щоб підготуватися до гри за стінами клубу.

Сподіваючись, що міс Марсі Неш буде в наймоднішому костюмі, я вдягнувся якомога недбаліше. Барву мого костюма на сторінках часопису мод назвали б "невиразно білою". Вона утворилася внаслідок випадково змішаних під час прання різноколірних предметів одягу. А ще на мені була, як я її називав, сорочка Стена Ковальскі. Хоча насправді вона здавалася бруднішою від будь-чого, що Мерлон Брандо1 будь-коли на себе надягав. Іншими словами, я виглядав як нечупара.

Як я й чекав, вона принесла нейлонові м'ячі — жовті, флюоресцентні. Такими користуються професіонали.

1 Актор, що грав роль Стена Ковальскі у фільмі "Трамвай бажання".

— Доброго ранку, Веселе Сонечко. Вона вже була на місці, тренувалася.

—— Знаєш, на вулиці зовсім темно,— сказав я.

— Саме тому ми й граємо у приміщенні, Санчо.

— Панчо, панно Нарсі Меш,— поправив я, жартівливо перекрутивши її ім'я та прізвище.

— Слово по лобі не б'є, мене воно не змінить,— сказала вона, граючись м'ячем. Волосся Марсі, розмаяне під час бігу, зараз було зібране в "кінського хвоста". (Я міг би з цього приводу скаламбурити.) Зап'ястки обох рук у неї, як у справжнього тенісиста, були перебинтовані.

— Називай мене, як тобі подобається, дорогий Панчо. Почнімо?

— На що будемо грати? — запитав я.

— Пробач, не зрозуміла,— мовила Марсі.

— На що будемо грати? — повторив я. — Яка ставка?

— О, може, досить жартів? — поважно й щиро запитала вона.

— Які можуть бути жарти о шостій ранку? — відказав я. — Мені потрібен матеріальний стимул.

— Півдолара,— запропонувала вона.

— Це що, оцінка моєї особи? — запитав я.

— Ну, ти дотепник. Ні, це просто п'ятдесят центів.

— Хм,— я похитав головою, показуючи, що ставка має бути солідніша. Раз вона грає у клубі "Готем", то не може бути без грошей. Якщо тільки вона не вступила до його членів із корисливою метою. Тобто, в надії, що принесений у жертву цьому клубові хліб незабаром обернеться весільним тортом.

— Ти багатий? — запитала вона.

— Яке це має значення? — відповів я, боронячись, бо мені судилося долею бути пов'язаним із грошовим мішком Барретів.

— Просто хочеться бути в курсі, скільки ти можеш дозволити собі програти,— відповіла вона.

Хитре запитання. Мені кортіло дізнатися, якої суми може собі дозволити позбутися вона. І я запропонував те, що не вражало б самолюбства кожного з нас.

— Послухай,— сказав я,— чому б нам не домовитися, що той, хто програв, запрошує переможця повечеряти. А місце вибирає переможець.

— Я вибираю кав'ярню "21",— сказала вона.

— Легковажна поквапливість,— зауважив я. — Та що я теж вибираю це саме місце, то, будь ласка, знай наперед: я їм як слон.

— Не маю сумніву,— сказала вона. — Ти ж бігаєш, як слон.

Пора, чорт бери, закінчувати ці психологічні вправи та починати грати.

Я з нею грався. Заповзявся принизити її насамкінець і блефував. Я пропускав легкі удари. Реагував повільно. Не виходив до сітки. Тим часом Марсі вигравала.

У неї й справді виходило непогано. Рухи її були меткі, майже всі удари — точні, подачі — сильні й трохи кручені. Отже, тренувалася вона часто, і гравець із неї був досить пристойний.

— Знаєш, ти зовсім непогано граєш.

Це Марсі Неш сказала мені після довгої гри, де ніяк не міг визначитися переможець. Ми були настільки рівні у грі, наскільки це мені вдавалося. Я утримувався від своїх енергійних невідпорних ударів. Кілька разів навіть дозволив їй відбити мої легкі аматорські подачі.

— Пора, мабуть, закінчувати,— сказала вона. — О пів на дев'яту я маю бути на роботі.

— Чудово,— сказав я, маскуючи свою агресивність. — А може, зіграємо востаннє? Просто для забави. Назвімо цей сет "Раптова смерть". Той, хто виграє, розживається на вечерю.

— Що ж, гаразд,— погодилася Марсі Неш, хоч і здавалася трохи стурбованою тим, що може запізнитися.

Боже правий, хазяїн може бути незадоволений і позбавить її премії. Але амбітність виготовлена з міцнішого матеріалу, ніж міркування власної вигоди.

—— Зіграємо короткий сет,— додала вона неохоче.

— Панно Неш, обіцяю вам, що цей сет буде найкоротшим у вашому житті.

І так воно й вийшло. Я дозволив їй подавати. Але тепер я не просто виходив до сітки, а буквально на неї кидався. Бац-бац,— дякую, мадам. Марсі Неш була приголомшена. Вона не мала жодного очка.

— Хай йому абищо,— вигукнула вона. — Ти мене водив за носа!

— Краще сказати, розминався,— відповів я. — На роботу ти, гадаю, не запізнишся.

— Усе гаразд, усе гаразд,— не дуже веселим голосом сказала вона. — Отже, о восьмій у кав'ярні "21".

Я ствердно кивнув головою.

— Замовляти на Гонзалеса? — запитала вона.

— Ні, це моє прізвисько. Взагалі, мене величають Баррет. Олівер Баррет. "Великий симулянт Баррет".

— О, Гонзалес мені подобається більше,— сказала вона й заквапилася до жіночої роздягальні.

Я, чомусь, почав усміхатися.

***

— Чим ви потішені?

— Пробачте?

— Ви усміхаєтеся,— пояснив доктор Лондон.

— Це довга й нецікава історія,— сказав я з притиском. А проте пояснив, що могло примусити похмурого, пригніченого Баррета скинути свою трагічну маску.

— Справа не в дівчині, справа у принципі,— сказав я наостанок. — Мені подобається ставити на місце агресивних жінок.

— І це все? — запитав доктор.

— Все,— відповів я. — Вона б'є навіть зліва. Сяк-так.

11

Зодягнена Марсі була у гроші.Я не хочу сказати — барвисто. Якраз навпаки. Вона демонструвала найвище досягнення моди — цілковиту простоту. Зачіска її, хоча волосся спадало й вільно, була бездоганна, ніби на моментальній фотографії.

Мене це бентежило. Абсолютна охайність міс Марсі Неш, її постава та самовладання викликали в мене біль у шлунку, ніби від випадково спожитого шпинату тижневої давності. Певно, вона манекенниця. Чи принаймні якось причетна до моди.

Марсі сиділа за столиком у затишному куточку. Я підійшов.

— Моє шанування,— привіталася вона.

— Сподіваюсь, не примусив тебе чекати.

— Ти прийшов навіть раніше,— відповіла вона.

— Це мусить означати, що ти прийшла ще раніше,— сказав я.

— На мою думку, це досить логічний висновок, містере Баррет,— усміхнулася вона. — Сядеш чи ждатимеш на дозвіл?

Я сів.

— Що ти п'єш? — запитав я, показуючи на помаранчевого кольору рідину в її склянці.

— Помаранчевий сік,— відповіла вона.

— З чим?

— Із льодом.

— І все?

Марсі ствердно кивнула головою. Я не встиг запитати, чому вона така ощадлива, бо підійшов офіціант і привітав нас, ніби ми тут вечеряли щодня.

— Як ми сьогодні почуваємось? — поцікавився він.

— З нами все гаразд. А що гарного у вас? — відказав я, неспроможний спокійно зносити подібні фальшиві жарти.

— Є чудові устриці...

—— Із Бостона? — виказав я раптом гастрономічний шовінізм.

— Наші, з Лонґ-Айленда, — відповів він.

— Гаразд, побачимо, чого вони варті,—— я повернувся до Марсі. — Скуштуємо місцеву підробку?

Марсі, усміхнувшись, погодилася.

— А для початку? — глянув на неї офіціант.

— Салат-латук із краплею цитринового соку.

Тепер я знав напевно, що вона манекенниця. У противному разі голодувати не було сенсу. Тим часом я замовив спагеті (і не шкодуйте хліба). Офіціант віддав уклін і пішов.

Ми залишилися вдвох.

— Ну, ось ми тут,— сказав я. (Зізнаюся, що сьогодні після обіду я довго репетирував такий початок.)

Не встигла вона погодитися, що ми справді тут, як нас привітав інший офіціант.

— Вино, панове?

Я поглянув на Марсі.

— Замов щось собі,— сказала вона.

— Навіть вина не будеш?

— Я дуже цнотлива в цьому розумінні,— мовила вона,— а тобі порадила б добре французьке вино. Без цього твоя перемога буде неповною.

— Доброго французького вина,— звернувся я до офіціанта.

— Урожаю шістдесят шостого року, якщо можна,— підказала Марсі. Офіціант пішов, і ми знову залишились удвох.

— Чому ти не п'єш? — запитав я.

— Зовсім не з принципу. Просто волію тримати під контролем свої почуття.

Що, в біса, це має означати? Які почуття вона має на увазі?

— Отже, ти з Бостона? — запитала Марсі. (Ми відновили наш перерваний діалог.)

— Так,— відповів я. — А ти?

— Я не з Бостона,— відповіла вона. Дотепна спроба уникнути відповіді?

— Твоя робота пов'язана з модами?

— Почасти. А твоя?

— Моя пов'язана зі свободами.

— Відбираєш їх чи надаєш?

Я не сказав би, що її усмішка була саркастична.

— Намагаюся примусити уряд поводитись пристойно,— пояснив я.

— Це нелегко,— зауважила Марсі.

— Ну, цілковитого успіху я ще не домігся.

Підійшов офіціант і церемонно налив мені в склянку. Потім почав "заливати" я. Ви могли б це назвати натхненною оповіддю про те, чим займаються в ці дні прогресивні правники.

***

Визнаю, що я не зовсім у курсі, як розмовляти з ... дівчатами.

Відколи я востаннє приходив, як ви б це назвали, на побачення, збігло багато років. Я відчував, що розповідь про себе на користь мені не піде. ("Такий самозакоханий",— скаже вона сусідкам по кімнаті.)

І все ж ми дискутували, певніше, я виголошував орації про ухвали суду Уоррена стосовно прав особистості. Про низку ресторацій у штаті Массачусетс, що торгують "гамбургерами". Чи набуде четверта поправка ще більшої ваги, залежить від того, хто очолить Найвищий суд після Ейбі Фортаса. Бережи свій примірник Конституції, Марсі, незабаром її можуть перестати друкувати!

Коли я підходив до першої поправки, офіціант приніс лонґ-айлендські устриці. Так, вони непогані. Але й не такі гарні, як у Бостоні.

Що ж до першої поправки, то ухвали Найвищого суду викликають сумнів! Як можна у справі "О'Брайєн проти США" твердити, що заклик палити призовні картки — не є символічний, а в справі "Тінкер проти Де Мойна" зайняти прямопротилежну позицію і заявляти, що носити нарукавні бинди на знак протесту проти війни — це "просто виражати невдоволення". Яка, в біса, спитати б, їхня справжня позиція?

— Навіть ти не знаєш? — запитала Марсі.

Перш ніж я встиг зрозуміти, чи це не дотепний натяк на те, що я надто розпустив язика, знову надійшов офіціант і запитав, що нам подати на "завершення". Я замовив шоколадний крем та каву. Вона — чай. Мені стало трохи ніяково. Вибачитися? Запитати, чи не говорив я трохи забагато? Але, зрештою, вона ж не перебивала, га?

—— І ти брав участь у розгляді всіх цих справ? — грайливо запитала Марсі.

—— Звичайно, ні. Але є нова апеляція, і я виступаю як консультант. Чоловіка звинувачують у відмові від військової служби. А як на прецедент посилаються на справу "Веббер проти "Закону про військовий обов'язок", проти чого я заперечую. Крім того, певну роботу я виконую на добровільних засадах...

—— Ти, здається, ніколи не зупинишся,— сказала вона.

— Ну, як сказав Джімі Хендрікс у місті Вудсток: "Справи — досить брудні, а слово можна використати, щоб їх почистити".

— Ти там був?

— Ні, просто я читаю часопис "Тайм", щоб краще заснути.

— О,— сказала Марсі.

Чи означало це, що вона розчарована? Чи, може, я був надокучливий? Нині, згадуючи цю годину (півтори), я розумію, що можливості говорити їй я не дав.

— А що саме робиш ти на ниві моди? — запитав я.

— Нічого соціально вагомого. Працюю у фірмі Біннендейла. Тобі відомий цей ланцюг?

Хто не знає цього золотого ланцюга крамниць? Цього "магніту" в сорок каратів, що притягує багатих покупців? У всякому разі ця пікантна новина дещо прояснила. Звичайно, панна Неш ідеально підходила для цього показного підприємства: рішуча, білявка, з її статурою та дипломом першорядного жіночого коледжу Бріна Мора, вона, мабуть, потрапить продати жіночу сумочку крокодилові.

— Я не займаюся таким продажем,— відповіла вона на мої незграбні запитання. Я вирішив, що вона продавець-практикант із грандіозною амбітністю.

— У такому разі, чим ти займаєшся? — знову запитав я її.

Отак заламуються свідки. Не перестаєш ставити різні запитання, що в основі своїй одинакові.

— Ось поти ще не ситий? — провела вона рукою по своїй тонкій шиї. — Не набридають розмови про чужі справи?

Було ясно, що я для неї збіса нудний.

— Сподіваюсь, моя правнича лекція тобі не надокучила?

— Ні, далебі, було дуже цікаво. Хотілося б лише, щоб ти докладніше розповів про себе.

Що я міг на те сказати? Мабуть, найліпше викласти всю правду.

— Нічого приємного я тобі розповісти не міг. —— А то чому?

Якийсь час я мовчав, втупивши погляд у свою чашку з кавою. —— Я мав дружину,— нарешті мовив я.

— Тут нема нічого незвичайного,— якось обережно зауважила Марсі.

— Вона померла. Запала мовчанка.

— Пробач,— сказала Марсі.

— Все гаразд,— відповів я. Бо що ще я міг відповісти? Якусь часину ми сиділи мовчки.

— Я хотіла б, аби ти згодом розповів мені, Олівере.

— Все це не так легко.

— Хіба, коли вибалакатися, не допомагає?

— Господи, ти кажеш майже як мій лікар.

— О, а я гадала, що кажу про себе.

— А тобі від чого лікуватися? — запитав я, дивуючись, що така врівноважена людина теж може мати потребу в лікуванні. — Ти ж не втрачала дружини.

То була смішна спроба жарту. Досить марна.

— Я втратила чоловіка,— сказала Марсі. О, Баррете, щоб оце сісти отак маком!

— Господи, Марсі,— тільки й зміг я проказати.

— Не тлумач мої слова хибно,— швидко додала вона. — Я лише розчулилася. Але коли ми ділили наше життя і нашу власність, Майклові дісталася самовпевненість, а мені — всі проблеми.

— Ким був містер Неш? — запитав я, страшенно цікавий дізнатися, який хлопець зміг заманити в пастку таку дівчину.

— Може, змінимо тему? — попросила вона, як мені здалося, трохи сумним голосом.

Дивно, але я відчув полегкість від того, що десь під спокійним зовнішнім виглядом міс Марсі Неш має щось таке, про що не може говорити. Про що, можливо, їй боляче навіть згадувати. Це робило її людянішою, а її постамент не таким величним. Я не знав, про що балакати далі.

Марсі знала.

— О, вже пізно,— спохопилася вона.

Мій годинник показував рівно за чверть одинадцяту. Але в мене майнула думка: її слова означають, що я їй набрид.

— Рахунок, будь ласка,— попросила вона офіціанта, що саме проходив поблизу.

— Ні, ні,— сказав я. — За вечерю плачу я.

— У жодному разі. Угода є угода.

Сказати по правді, спершу я хотів, аби платила вона, але тепер відчував себе таким провинним, що волів заплатити сам, щоб якось злагіднити свою нетактовність.

— Дозволь заплатити все-таки мені,— не відступався я, щиро бажаючи, щоб вона змінила свій намір.

— Послухай,— заперечила вона,— ми можемо змагатися, але не роздягатимемось, так далеко приємніше. Отже, не треба хвилюватися, гаразд? — відтак удалася до офіціанта: — Дмитрію!

— Слухаю, мадам.

— Приплюсуй, будь ласка, чайові й запиши на мій рахунок.

— Буде зроблено, мадам,— сказав він і мовчки зник.

Я почувався ніяково. Спершу вивела мене з рівноваги розмовою. Потім ця згадка (хоч і в алегоричній формі) про боротьбу в голому

вигляді примусила мене подумати: якщо вона сексуально агресивна, як мені триматися? І, нарешті, в кав'ярні "21" вона має особистий рахунок. Хто ж ця дівчина?

— Олівере,— сказала Марсі, показуючи в усмішці всі свої чудові зуби, — я відвезу тебе додому.

— Що?

— Це мені по дорозі,— пояснила вона.

Я напружився від ... такої відвертості й не міг цього приховати.

— Але, Олівере,— додала вона стримано й, можливо, трохи іронічно, — те, що я заплатила за твою вечерю, зовсім не означає, що тобі треба зі мною спати.

— О, для мене це така полегкість,— сказав я, прикидаючись, ніби прикидаюся. — Не хотілося б, щоб у тебе склалося враження, ніби я розпусник.

— О, ні,— сказала вона,— ти хто завгодно, тільки не розпусник.

***

У таксі, поки ми їхали до мого житла, мені раптом сяйнула думка.

— Послухай, Марсі,— якомога недбаліше звернувся я.

— Слухаю тебе, Олівере.

— Ти сказала, що тобі по дорозі, але ж я тобі не казав, де живу.

— О, я просто припускала, що ти з тих, хто живе на Східних шістдесятих.

— А де живеш ти?

— Неподалік від тебе,— відказала вона.

— Ясно — далі нікуди. І телефон твій теж не зареєстрований?

— Ні,— сказала вона, але пояснення не запропонувала, не назвала й номера.

— Марсі?

— Що, Олівере? — її голос був спокійний і щирий.

— Навіщо вся ця таємничість?

Вона поклала свою руку в шкіряній рукавичці на мій зап'ясток.

— Почекай трохи, гаразд?

Чорт! Вуличного руху в цю годину майже не було, й таксі привезло нас до мого дому незвичайно швидко, що цього разу зовсім не було бажане.

— Почекайте хвилинку,— звернулася Марсі до водія. Сподіваючись почути назву наступної зупинки, я не поспішав. Але Марсі

була досить кмітлива. Усміхнувшись, вона з показною жвавістю прошепотіла:

— Щиро дякую!

— Е, ні,— сказав я з агресивною чемністю. — То я мушу тобі дякувати. Запала мовчанка. Я був би ідіотом, якби й далі намагався добути бодай

крихту інформації, тож мусив залишити машину.

— Послухай, Олівере,— гукнула вона. — Наступного вівторка ми граємо в теніс?

Я був радий, що вона це запропонувала, й не зумів приховати своїх почуттів.

— Але ж це аж за тиждень. Чому нам не зіграти раніше?

— Бо я буду в Клівленді,— пояснила Марсі.

— Увесь цей час? — запитав я недовірливо. — Ніхто до Клівленда на цілий тиждень не їздить.

— Позбудься свого східного снобізму, мій друже. Я зателефоную тобі в понеділок увечері, щоб домовитися про час. На добраніч, любий принце.

Таксі рушило далі.

Коли я відмикав уже третій замок, мене почало брати зло. Що все це, в біса, означає?

І хто вона, в біса, така?

12

— Хай йому чорт, щось вона приховує.

— Як ви гадаєте, що? — запитав лікар Лондон.

Щоразу, коли я робив якесь просте припущення, він вимагав польоту фантазії. Тим часом навіть Фрейд описував концепцію, що називається "Реальність"!

— Бачте, лікарю, це не маячня. Марсі Неш мене дурить! —Хм!

Він не запитав, чому я так хвилююся через особу, з якою лише щойно познайомився. Сам себе я про це запитував багато разів і пояснював це тим, що просто не хочу програвати Марсі в грі, хоч би якою та гра була.

Потім я терпляче, в подробицях, розповів лікареві, що я виявив. Я попросив Аніту, свою дуже старанну секретарку, знайти Марсі по телефону. ("Просто привітайся з нею",— дав я їй вказівку.) Де вона могла зупинитися, я, звичайно, сказати не міг. Та коли йшлося про те, щоб розшукати людину, Аніта не мала собі рівних.

У фірмі Біннендейла, куди вона передовсім зателефонувала, її запевнили, що серед їхнього персоналу Марсі Неш немає. Але Аніту це не зупинило. Вона обдзвонила всі готелі Клівленда та його фешенебельних передмість. Виявивши, що в жодному з них Марсі Неш не проживає, вона обдзвонила всі мотелі та турбази. Все марно. У Клівленді панни, пані чи мадам Марсі Неш не було. Отже, вона брехуха і перебуває десь зовсім в іншому місці, що й треба було довести.

— Якого ж ви дійшли ... висновку? — сповільна запитав доктор.

— Але ж таке припущення не безпідставне,— швидко сказав я.

Він не заперечував. Розмова була щира, і я рішуче висловив те, про що думав протягом усього дня.

— По-перше, цілком очевидно, що вона з кимось любиться-кохається. Це єдине пояснення, чому вона не дала мені ні своєї адреси, ні номера телефону. Може, навіть, вона заміжня.

— Тоді навіщо їй з вами зустрічатися?

Господи, який же цей лікар Лондон наївний. Або відстав від часу, або іронізує.

— Не знаю. Згідно з тим що я читав, ми живемо у вільний вік. Можливо, вони домовилися "припинити" їхні взаємини.

— Але якщо вона вільна, як ви кажете, чому ж вона просто не виклала вам усього, як є?

— У тім-то й парадокс. Я вважаю, що Марсі за тридцять, хоча виглядає вона далеко молодшою. А це означає, що вона, як і я, продукт шістдесятих років. Подібні речі на той час не були вільними, як нині. Отже, дівчата її покоління все-таки більше потаємні, ніж відверті. Кажуть тобі, що поїдуть до Клівленда, а самі приємно бавлять час на Бермудах.

— Ви так вважаєте?

— Послухайте, це можуть бути Барбадоси, але я певен, що вона бавить час із хлопцем, живе з ним. Може, він її чоловік, а може, й ні.

— А ви гніваєтеся...

Аби побачити, що я гніваюся, не треба було бути психіатром.

— Бо вона не була зі мною щира, хай йому грець!

Цікаво, чи почув мій вибух гніву пацієнт, який чекав у приймальні, перегортаючи стару газету "Нью-Йоркер".

Кілька секунд я помовчав, розмірковуючи. Чому я так розхвилювався, переконуючи лікаря, що не хвилююся?

— Господи, мені жаль будь-кого, хто потрапив під вплив такого лицеміра. Пауза.

— Хто потрапив під вплив? — запитав лікар Лондон, використовуючи проти мене моє власне формулювання.

— Ні,— засміявся я. — Під вплив я не потрапив. Я волів би не просто викинути її з голови, а надіслати їй телеграму й порадити забиратися під три чорти.

Знову настала пауза.

— Але зробити цього ніяк, бо я не знаю її адреси,— зізнався я.

Я бачив якийсь сон, коли мене, бий його лиха година, розбудив телефонний дзвінок.

— Вітання-шанування! Я тебе розбудила, потурбувала чи просто порушую твій спокій? — почув я у слухавці веселий голос панни Марсі Неш.

Підтекст її запитання був зрозумілий: чи я весело бавлю собі час, а чи жду по-собачому на її дзвінок.

— Що я роблю — ясно як день,— сказав я, злегка натякаючи, що захоплений трохи зненацька. — Звідки ти, в біса, дзвониш?

— З аеропорту,— відповіла вона, ніби це й справді було так.

— З ким ти? — якомога недбаліше запитав я, мавши надію, що вона втратить пильність.

— З кількома стомленими діловими людьми,— сказала вона. Б'юся об заклад, діло в неї було страх тяжке.

— Ну як, ти засмагла? — поцікавився я.

— Що? — перепитала вона. — Гей, Баррете, ти ревнуєш? Збери докупи думки і скажи — ми граємо завтра вранці у теніс?

Я зирнув на годинник, що лежав на столі. Була майже перша година ночі.

— Зараз уже ранок,— сказав я, вражений тим, що вона зважилася розбудити мене після того, чим займалася цілий тиждень. Тим, що не спіймалася, відповідаючи на мої підступні запитання. І тим, що таємниця й далі залишається таємницею.

— Отже, ми граємо о шостій годині? — повторила вона своє запитання. — Так чи ні?

Протягом кількох міні-секунд я багато про що встиг подумати. Чого, в біса, їй, провівши весело час у тропіках, забаглося грати в таку рань у теніс? Чому б їй не пограти з "сусідкою", з якою вони мешкають в одній кімнаті? Чи ж я її тренер? Мабуть, її коханцеві конче треба снідати зі своєю дружиною? Що ж до мене, то треба відмовитися й лягати спати.

— Гаразд, граємо,— сказав я.

Це було не зовсім те, що я мав намір сказати.

Я розгромив Марсі вщент. Вранці на тенісному майданчику я був цілком безжалісний, безсловесний (якщо не рахувати слів: "Ти готова?") і злий, як чорт. Додайте до цього, що гра їй не зовсім давалася. Виглядала Марсі блідуватою. Може, на Бермудах стояла дощова погода? Чи, може, вона забагато часу провела у приміщенні? Ні, це мені було ні до чого.

— Хух,— важко видихнула вона після швидкого розгрому. — Сьогодні Панчо зі мною не жартував.

— Я мав тиждень на те, щоб утратити почуття гумору, Марсі.

— Чому?

— Я вирішив, що клівлендського жарту було трохи забагато.

— Що ти хочеш цим сказати? — запитала вона, здавалося, щиро.

— Знаєш, я такий злий, що не можу навіть говорити про це.

Марсі здавалася збентеженою. Поводилася вона так, ніби хід моїх думок був їй незрозумілий...

— Послухай, ми що, діти? — сказала вона. — Чому ми не можемо поговорити про те, що тебе турбує?

— Воно не варте розмови, Марсі.

— Гаразд,— розчаровано сказала вона. — Мабуть, ти й на вечерю приходити не хочеш?

— Я не знав, що буде вечеря.

— Хіба це не передбачене як винагорода переможцю? — сказала вона.

Я на мить замислився. Сказати їй тепер? Чи скористатися гарною вечерею її коштом, а потім послати її під три чорти?

— Добре, купиш мені вечерю,— відповів я трохи гострувато тоном.

— Де й коли? — запитала вона, явно не злякавшись моєї нечемної згоди.

— Я заїду по тебе. Додому,— сказав я значливо.

— Удома мене не буде,— відказала вона. Знову починалася давня історія.

— Марсі, я приїду по тебе, навіть якщо тебе взагалі ніде не буде.

— Гаразд, Олівере. Я зателефоную тобі додому близько шостої тридцять і скажу, де я.

— А що, як і мене не буде вдома? — запитав я і подумав, що вийшло це в мене досить дотепно. Потім додав: — Іноді я маю клієнтів, які запрошують мене до своїх офісів у космічному просторі.

— Що ж, телефонуватиму, поки твоя ракета не приземлиться. Вона рушила до жіночої роздягальні й, обернувшись, кинула:

— Знаєш, Олівере, я починаю думати, що ти направду божевільний.

14

— Ну ось, я виграв.

Лікар Лондон не поспішав з вітаннями. Але він знав, що це для мене важливо, бо про справу "Ченнінг проти Рівербанку" я говорив під час минулого сеансу. "Рівербанк" — співвласник хмарочоса на Іст-Енд-авеню. Чарльз Ф. Ченнінг-молодший, президент ^"Магнітекс" (Пенсільванія) — видатний республіканець і... дуже чорний. Його прохання купити фешенебельну квартиру (на даху хмарочоса) було відхилене з якоїсь дивної причини. Ця причина змусила його шукати поради. Він вибрав "Дж. і М" — нашу престижну контору. Друзяка Джонас доручив справу мені.

Ми легко її виграли, пославшись не на останні закони про домоволодіння, у яких декотрі формулювання були розпливчасті, а на справу "Джоне проти Мейєра", що розглядалася торік у Найвищому суді. Тоді суд підтвердив, що актом про громадянські права від 1866 р. всім Гарантована свобода купувати власність. Це було законодавчо підтримано в першій поправці. "Рівербанк" зазнав поразки. А мій клієнт переїжджає на тридцять якийсь там поверх.

— Мені навіть удалося заробити гроші для фірми,— додав я. — Ченнінг — мільйонер.

Але Лондон промовчав і цього разу.

— Друзяка Джонас запросив мене на обід. А Марш, представник другої сторони, заходив на каву. Вони натякали на партнерство...

І знову мовчанка. Що може справити на нього враження?

— Сьогодні ввечері я спокушу Марсі Неш! Ага. Він кашлянув.

— Вас не цікавить чому? — запитав я тоном, що вимагав відповіді.

— Бо вона вам подобається,— спокійно відказав він.

Я розсміявся. Він мене не зрозумів. Я пояснив, що це єдиний спосіб дістати відповідь. Хоч як це грубо (й цинічно) може звучати, але спокуса — потенційний шлях до правди. А коли я дізнаюся, що саме Марсі приховує, я просто вилаю її, покину і змушу себе почуватися жахливо.

Якщо Лондон запитає про мої припущення, я негайно піду геть.

Він не запитав. Натомість примусив мене запитати себе самого, чому я такий самовпевнений. Чому набундючився, мов павич? Чи не було метою мого наголошування на юридичному успіхові — звичайнісіньке відвернення уваги від чогось іншого ... непевного?

Звичайно, ні. Чому я мав бути в чомусь непевним? Вона просто дівчина. Та хіба ж не в цьому вся проблема?

***

— Гей, Марсі, я голий-голісінький.

— І що це має означати?

— Саме стою під душем.

— Може, мені передзвонити? Не хотілося б уривати твого щомісячного ритуалу.

— Нічого,— огризнувся я, пустивши повз вуха її зауваження. — Де ти, в бісового батька, пробуваєш?

— Біля торгового центру "Уайт Плейнз", фірми Біннендейла.

— Будь біля центрального входу. Я приїду через двадцять хвилин.

— Олівере,— сказала вона,— це ж п'ятнадцять миль відстані.

— Дарма,— недбало кинув я. — Чекай мене за чверть години.

— Але, Олівере, зроби мені маленьку послугу.

— Яку? — запитав я.

— Одягнися.

***

Завдяки технічному станові моєї машини та моїй спритності як водія (я навіть перетинав центральну лінію, а поліцаї щоразу були надто шоковані таким зухвальством, щоб мене зупинити) за двадцять сім хвилин я був біля торгового центру.

Марсі Неш чекала (позувала?) саме там, де я сказав їй бути. В руках тримала пакунок. її постать видавалася, якщо тільки це можливо, ще досконалішою, ніж під час нашої минулої зустрічі.

— Моє шанування,— сказала Марсі, коли я вискочив з машини. Вона підійшла, поцілувала мене в щоку і, вклавши в мої руки пакунок, додала: — Тут для тебе невеличкий подарунок, щоб заспокоїти й потішити тебе. І, між іншим, мені подобається твоя машина.

— Ти їй теж подобаєшся,— сказав я.

— Тоді дозволь сісти за кермо.

0, тільки не моєї маленької "порше". Я не міг...

— Іншим разом, Марсі,— сказав я.

— Облиш, я знаю дорогу,— сказала вона.

— Куди?

— Туди, куди ми поїдемо. Будь ласка...

— Марсі, ні. Це надто делікатний інструмент.

— Не бійся,— кинула вона, швидко сідаючи на місце водія. — Твій інструмент буде в надійних руках.

1, зізнаюсь, це було так. Вона кермувала, як Джекі Стюарт. Але він ніколи б не робив крутих поворотів на такій швидкості, на якій робила їх Марсі. Мушу зізнатися, часом мені було тривожно, а часом і страшно.

— Тобі подобається? — запитала Марсі.

— Що? — сказав я, вдаючи, ніби не дивлюся на спідометр.

— Подарунок,— сказала Марсі.

О, я зовсім забув про втіху. Мої пальці все ще стискали цей і досі не розгорнений презент.

— Ну ж бо, розімкни пальці, розгорни і подивись.

У пакунку був м'який чорний кашеміровий светр із вишитими на грудях яскраво-червоного кольору словами "Альфа Ромео".

— Це Еміліо Аскареллі, перегонник. Нова італійська знаменитість. Ясно, Марсі має гроші, щоб дозволити собі такі речі. Але нащо вона це

зробила? Гадаю, щоб затерти провину.

— Ну, це розкіш, Марсі. Щиро дякую.

— Я задоволена, що ти задоволений,— сказала вона. — Один з моїх обов'язків — відгадувати смак публіки.

— О! Ти таємний агент,— мовив я з легким усміхом, щоб підкреслити свій дотеп.

— А хіба кожен з нас не є ним? — запитала Марсі з чарівною усмішкою. А може, так воно і є?

***

Можна запитати, чому я, ще недавно такий непевний у собі, міг бути такий певний, що спокушу панну Марсі Неш?

Бо коли не замішані почуття, це легше. Вважається, що близькість буває, коли є кохання. Я це знаю. Але в наші дні це часто лише наслідок домагань. Тут я чув себе цілком психологічно підготованим, щоб мати справу з Марсі Неш.

1 все-таки, що частіше я, забуваючи про швидкість, поглядав на симпатичного водія, то частіше до мене поверталася думка, яку пробудив у мені Лондон. Хіба, попри її таємничість та мої агресивні наміри, мені трохи не подобалася ця дівчина? Чи, може, я дурив сам себе, аби притупити свою палку хіть?

І чи можна було справді переживши найніжніші хвилини кохання з Дженні Кавіллері, поділитися на дві частини? Чи зможу я при цьому бути чутливим, але не щирим?

***

Інші можуть і роблять. Я доведу, що теж можу.

Бо в моєму теперішньому стані, без почуття кохання, це було, на мою думку, єдине, що я можу.

15

Довідник дає готелеві "Злий вовк", що в Бедфорд-Хіллз, оцінку "добре" за його кухню, але за просту атмосферу й кімнати — "відмінно". Зручно (як то кажуть) улаштувавшись серед зелених, спокійних дерев, готель пропонує втекти від усіх проблем нашого міського життя.

Довідникові зайве було навіть натякати, що "Злий вовк" — то ідеальне місце, щоб перебути з кимось ніч. Вечеря може бути звичайною, але вихвалялася атмосфера, що чекає на вас нагорі. Ми мали в цьому переконатися, і я подумав, що мої шанси на успіх... заслуговують на оцінку "відмінно".

І все-таки, якоюсь мірою, я був незадоволений. Хто вибрав це місце? Хто, на свій розсуд, не порадившись, усе замовив? Хто сидить за кермом моєї чудової машини й жене її сюди з такою швидкістю?

Ми звернули із шосе до лісу й поїхали вузьким путівцем, що, здавалося, простягся на багато миль. Нарешті попереду з'явилося світло. Ліхтар. І вивіска: "Злий вовк" — заміський готель".

Марсі зменшила (нарешті) швидкість і заїхала на подвір'я. При світлі місяця я побачив котедж у швейцарському стилі. Всередині блимало світло двох великих коминків, мабуть, у їдальні та вітальні. У вікнах верхніх поверхів світла не було. На стоянці я помітив лише одну машину, білий "мерседес". Готель не був переповнений. Отже, розмова може бути ... інтимною.

— Сподіваюся, їжа буде варта дороги,— глузливо мовив я (хо-хо).

— Сподіваюся, ти не будеш розчарований,— сказала Марсі, взявши мене за руку, коли ми зайшли всередину.

Нас посадили до столу біля коминка. Я замовив напої:

— Помаранчевий сік і карафку якогось недорогого білого каліфорнійського вина, але не найдешевшого.

— Ти заслужив би на похвалу Сезара Чейвза1,— сказала Марсі, коли відійшов офіціант. — Міг би примусити перевірити, чи помаранчі зібрані членами профспілки.

— Я не охоронець твоєї моральності, Марсі.

Потім я роззирнувся довкола. Крім нас, тут нікого не було.

— Ми приїхали зарано? — поцікавився я.

— Гадаю, через те, що місце глухе, сюди більше приїздять на вихідні.

— О,— сказав я. І, хоча й говорив собі, що не повинен запитувати, все ж запитав: — Ти була тут раніше?

— Ні,— відповіла Марсі, але я зробив висновок, що вона каже неправду.

— Чому ти вибрала незнайоме місце?

1 Профспілковий діяч.

— Я чула, що воно романтичне. І воно справді романтичне, ти не вважаєш?

— О … чудове,— сказав я взяв її руку.

— У них коминки у всіх кімнатах нагорі,— сказала вона.

— Це чудово,— відказав я.

— Для мене — це тепло,— усміхнулася вона. Мовчанка. Потім якомога байдужіше я запитав:

— Ми також замовили нагорі?

Вона ствердно кивнула головою і додала:

— Просто про всяк випадок.

Я дивувався, чому в мене не такий піднесений настрій, як мав би бути.

— Тобто? — запитав я.

— На випадок, якщо піде сніг,— відповіла вона, стиснувши мені руку. Офіціант приніс склянку соку Марсі та мою карафку. Вогонь і вино, сполучивши свої сили, зігріли в мені почуття Права Знати.

— Скажи, Марсі, на яке ім'я ти замовила?

— Дональд Дак,— байдуже відповіла вона.

— Ні, серйозно, Марсі. Мені цікаво знати імена, які ти вибираєш, зупиняючись у всіляких місцях.

— О?

— У Клівленді, наприклад.

— Ми повертаємося до Клівленда? — запитала Марсі.

— Просто цікаво, під яким ім'ям ти реєструвалась у Клівленді? — юрист Баррет швидко просувався вперед.

— Фактично, ні під яким,— відповіла вона не вагаючись і не бентежачись. Ага!

— Я хочу сказати, що зовсім не зупинялася в готелі,— додала вона спокійно.

Ого!

— Але де ж ти там була? Марсі поморщилася.

— Олівере, яка мета цього допиту? — запитала вона по хвилі.

Я всміхнувся, долив склянку, тримаючи її в повітрі, і спробував підійти з іншого боку.

— Марсі, друзі мають бути гідні один одного, ти не вважаєш? Це, здавалося, подіяло. Слово "друзі" викликало проблиск.

— Певно що,— сказала Марсі.

Можливо, мої догідливість та мирний тон трохи її заспокоїли і я, нічим не показуючи, що мене це хвилює, запитав навпростець:

— Марсі, ти не в усьому зі мною відверта?

— Я справді була у Клівленді, Олівере,— сказала вона.

— Гаразд, але щось ти приховуєш? Помовчавши, вона ствердно кивнула.

Як бачите, я мав рацію. Нарешті, все стало ясно. Чи принаймні ясніше.

Далі настала мовчанка. Марсі просто сиділа й нічого не пояснювала. І все-таки було помітно, що зараз вона вже не така безтурботна і самовпевне-на. Я навіть почав їй співчувати.

— Отже..?

Вона через стіл торкнулася моєї руки.

— Послухай. Я знаю, що я нещира. Але, будь ласка, не хвилюйся. Я все розповім.

Що це могло означати? її рука залишилася на моїй.

— Замовимо вечерю? — запитала Марсі.

"Як бути? — запитав я себе. — Трохи відкласти? Піти на ризик ніколи не повернутися туди, де ми були — на межу правди?"

— Марсі, можемо ми спочатку закрити одну-дві маленькі теми?

— Якщо ти наполягаєш,— повагавшись, погодилася вона.

— Будь ласка, допоможи мені поставити в цій крутиголовці все на свої місця, гаразд?

Вона просто кивнула головою, і я пустився робити підсумки звинуваль-них доказів:

— Що можна думати про жінку, яка не дає своєї адреси чи телефону? Яка подорожує й перебуває в незнайомому місці інкогніто? Яка уникає будь-яких розмов про те, чим вона займається?

Марсі на допомогу мені не прийшла.

— Який ти робиш висновок? — запитала вона.

— Ти з кимось живеш,— сказав я спокійно.

Вона всміхнулася трохи нервовою усмішкою й похитала головою.

— Можливо, ти заміжня. Можливо, він одружений. Вона глянула на мене.

— Мушу я давати відповідь на твої запитання?

— Так.

— Нічого з вищезгаданого. "Чорт бери",— подумав я.

— Для чого б тоді мені з тобою зустрічатися? — додала вона.

— Бо твій зв'язок не з найліпших. Вона вже не здавалася відвертою.

— Олівере, до таких я не належу.

— Гаразд, тоді до яких ти належиш?

— Не знаю,— сказала вона трохи нерішуче.

— Ти — погань.

Говорити цього було не слід. І я негайно пошкодував, що так сказав.

— Це що, взірець вашої суддівської манери, пане Баррете?

— Ні,— сказав я чемно. — Але тут я не можу впіймати тебе на неправдивих свідченнях.

— Олівере, перестань бути таким нещасним! Досить симпатична, майже приваблива жінка кидає себе прямо тобі в обійми. І замість того щоб діяти як нормальний чоловік, ти граєш роль великого судового слідчого!

Це "нормальний" мене по-справжньому різонуло. Що за сучка!

— Послухай, Марсі, якщо тобі не подобається, можеш з усім цим покінчити.

— Я щось не помітила, аби щось було. Але якщо в тебе раптом виникла потреба йти до суду, чи до церкви, чи до монастиря, то йди.

— З великим задоволенням,— сказав я і підвівся.

— До побачення,— кивнула вона.

— До побачення,— сказав я. Але ніхто з нас не рушив з місця.

— Іди, я розрахуюся,— вона відмахнулася від мене, як від мухи. Але я не пішов.

— Знаєш, я не зовсім покидьок. Я не залишу тебе одну в такому глухому місці.

— Будь ласка, не будь поштивий. На стоянці стоїть моя машина.

У моїй свідомості знову спрацював клапан. Я спіймав цю сучку на іншій брехні.

— Ти казала, що ніколи тут не була, Марсі. Як, у біса, опинилася тут твоя машина — дистанційне керування?

— Олівере,— спалахнувши, розгнівано відповіла вона,— це не твій, проклятого шизофреніка, клопіт. Але, щоб поставити тебе на місце, скажу тобі, що сюди її пригнав мій співпрацівник. Незалежно від наслідків нашого рандеву, вранці я маю бути в Гартфорді.

— Чому в Гартфорді? — вихопилося в мене, хоча й справді це був зовсім не мій клопіт.

— Бо мій гаданий коханець бажає купити мені страховий поліс! — вигукнула Марсі. — А тепер піди промочи свою голову.

Зайшовши справді надто далеко, і за надто короткий час, я був збентежений. Я мав на увазі те, що відчував: нам обом треба припинити сварку і поговорити спокійно. Але ми лише обмінялися палкими фразами на зразок "іди к бісу". Отже, я мусив піти.

***

Ішов літній дощ, я копирсався, відмикаючи свою машину.

— Послухай, ми можемо зробити коло круг кварталу?

Марсі стояла поруч зі мною і говорила дуже серйозно. На ній не було ні пальта, ні якогось іншого верхнього одягу.

— Ні, Марсі, ми вже об'їхали не одне коло,— відповів я, вимикаючи мотор.

— Олівере, я маю причину.

— О, я в цьому певен, маєш.

— Ти не дав мені змоги сказати й половини того, що я хотіла.

— Ти не сказала мені й половини правди.

Я сів у машину, зачинив дверцята і натис на стартер. Марсі стояла нерухомо й дивилася на мене. Повільно проїжджаючи повз неї, я опустив скло.

— Ти мені подзвониш? — запитала вона тихо.

— Ти забула, що в мене немає номера твого телефону,— відповів я з чималою часткою іронії. — Згадай.

Я перемкнув швидкість і поїхав із двору до головної магістралі, щоб далі їхати до Нью-Йорка й назавжди забути міс Марсі Неш.

16

— Чого ви злякалися?

То було все, що сказав лікар Лондон, вислухавши мою розповідь до кінця.

— Я не казав, що злякався.

— Але ж ви втекли.

— Бачте, стало ясно як день, що Марсі — капосна дівчина, яка намагається зробити кар'єру.

— Ви хочете сказати, намагаючись спокусити вас? Лікар Лондон був наївний.

— Зробити кар'єру,— як міг, терпляче пояснив я. — Моє прізвище — Бар-рет, і зовсім не важко зрозуміти, що Баррет — це гроші.

Отак-то. Я висловив свій погляд. У суді запанувала тиша.

— Ви самі цьому не вірите,— мовив, нарешті, лікар Лондон. Його певність, що я зовсім не переконаний у своїх словах, примусила мене ще раз подумати.

— Мабуть, не вірю,— погодився я. Знову запанувала мовчанка.

— Гаразд, ви лікар. Що ж я справді відчував?

— Олівере,— сказав Лондон. — Ви тут саме для того, щоб розібратись у своїх почуттях. Як ви почуваєтесь?

— Я трохи вразливий.

— І...?

— Трохи боюся.

— Чого?

Я не міг відповісти відразу. Я взагалі не міг про це говорити вголос. Я боявся. Але не тому, що боявся почути від неї: "Так, я живу з футбольною зіркою-захисником, вченим астрофізиком, який мене влаштовує". Гадаю, я більше боявся почути: "Олівере, ти мені подобаєшся". Це б злякало мене куди більше.

Припустімо, що Марсі — таємниця. Але вона не Мата Харі й не повія з Вавилону. Насправді, єдина її вада — те, що в неї нема ніяких вад. (Бодай одну я мусив би знайти.) А обмани Марсі, хоч би чим вони були викликані, не пробачають мого власного обману, коли я запевняю, що мене не ... зачепило.

Я був близький до цього. Дуже близький. Через те запанікував і втік. Майже покохавши когось, я відчув, що зраджую єдину дівчину, яку будь-коли кохав.

Але скільки я міг би так жити ще, коли б мене раптом не охопили людські почуття? Зараз я зовсім розгубився. Я стояв перед дилемою. По-перше: як мені бути зі спогадами про Дженні? По-друге: як мені знайти Марсі Неш?

17

— Баррете, ти зовсім з'їхав з глузду!

— Спокійно, Сімпсоне! — зупинив я його, жестом показуючи, щоб він говорив тихше.

— Що сталося, розбуджу твої тенісні м'ячики? — незадоволеним тоном запитав він.

І мав рацію. Була лише шоста ранку, коли я витяг його після чергування у лікарні, щоб він міг бути моїм партнером у тенісному клубі "Готем".

— О Баррете,— скиглив Сімпсон, міняючи свій білий лікарський одяг на завчасно підготований мною білий тенісний костюм,— поясни хоча б, чому це так важливо?

— Це ґречність, Стіве,— сказав я. — Мені потрібен напарник, якому я можу довіряти.

Він не зрозумів. Я сказав йому не все.

— Але, послухай,— вів далі Стів,— ми бігаємо щоразу, як я можу вирватися. Я не можу присвятити своє життя сприянню твойого мазохізму. Чому на світанку, чорт бери?

— Будь ласка,— попросив я так жалісно, аж Сімпсон глянув на мене співчутливим поглядом і, нарешті, замовк.

Ми повільно вийшли з роздягальні. Він, стомлений після чергування, я — від розрахунків.

— Наш номер — шостий,— нагадав, позіхнувши, Стів.

— Знаю,— відказав я. Ідучи до шостого корту, я уважно придивлявся до гравців на кортах із першого по п'ятий. Знайомих на них не було.

Ми гилили м'ячі до восьмої ранку. Сімпсон ледве тримався на ногах і молив мене дозволити йому закінчити. Я теж не був надто проворний.

— Грав ти сьогодні мляво,— видихнув він. — Теж, мабуть, перевтомився.

— Мабуть,— погодився я. А сам думав про Марсі. Де вона? Може, у Клівленді?

— Стіве, я хочу просити тебе про велику послугу.

— Яку? — підозріло глянувши на мене, запитав він.

— Зіграти ще раз. Завтра.

По моєму улесливому голосу Сімпсон відчув, як це для мене важливо.

— Гаразд, але не о шостій ранку.

— У цьому вся штука,— сказав я. — Саме о шостій ранку.

— Ні, чорт бери, є ж межа! — сердито рикнув Сімпсон і рушив до роздягальні.

— Будь ласка,— знов озвався я. А потім зізнався: — Тут уплутана дівчина. Його стомлені очі розширилися.

— Еге? — запитав він.

Я ствердно кивнув головою. І сказав, що зустрів її у клубі й не знаю іншого способу її знайти.

Сімпсон, здавалося, заспокоївся, задоволений тим, що я кимось зацікавився. І погодився грати. Потім, подумавши, запитав:

— А що, коли її й завтра тут не буде?

— Нам доведеться приходити сюди, поки вона теж не з'явиться. Змучений, він лише стенув плечима. Друзі пізнаються в біді.,

***

У конторі я тероризував Аніту. Навіть коли я виходив до туалету, то й тоді, повернувшись, запитував: "Дзвінки були?"

А коли вона йшла обідати, я замовляв собі бутерброд до кабінету. Так я підтримував постійний нагляд за телефоном. (Я не довіряв новій спів-працівниці на комутаторі.) Мені не можна було пропустити дзвінка Марсі.

Хіба що вона взагалі не зателефонує.

У середу після обіду мені довелося йти до суду. Я пробув там майже повні дві години й повернувся приблизно о чверть на шосту.

— Хтось телефонував, Аніто?

— Так...

— Хто?

— Ваш лікар. Він сьогодні вдома після восьмої.

Що це могло бути? Що, Лондон, якого я сьогодні взагалі не бачив, гадає, ніби я божеволію?

— Що точно було сказано?

— Господи, Олівере, я ж вам сказала. Вона просто повідомила...

— Хто, вона?

— Дозвольте мені закінчити, можна? Вона просто попросила переказати вам: "Лікар сьогодні ввечері буде вдома!"

— Лікар Стайн... — повторив я, стримуючи розчарування. То була Джоанна.

— А на чий дзвінок ви чекали, лікаря Джонаса Солка? — запитала Аніта. Частку секунди я роздумував. Може, мені якраз і була потрібна дружня

розмова з людською істотою, подібною до Джоанни. Але ні, це було б нечесно. Надто вона ... близька по духу для такого, як я.

— Більше нічого? — сердито буркнув я.

— Я залишила кілька записів. Службових. Мені можна йти?

— Ідіть.

Я поспішив до свого столу. Як і можна було сподіватися, службові записи стосувалися справ, які вела компанія. Від Марсі — ні слова.

На два дні пізніше друзяка Джонас запросив мене до свого кабінету на нараду. Чорт! Я пообіцяв Аніті, що почастую її обідом, якщо вона побуде біля телефону. Керівник вирішив порадитися зі мною та містером Маршем про справу Гарольда Бея, підслуховувача телефонних розмов для ФБР, який виявив, що його власне бюро його теж підслуховує. Подібні нікчеми були зараз справжнім лихом. Гарольд міг розповісти багато цікавих пліток про нагляд за деким із персоналу Білого дому. Грошей, звичайно, у нього було небагато. Але Джонас вважав, що компанії слід узятися до його справи, щоб "наструнчити публіку".

Коли нарада закінчилася, я тієї ж секунди побіг назад.

— Дзвінки були, Аніто?

— Вашингтон,— відповіла вона, досі перебуваючи під враженням від того, що прийняла таке важливе послання. — Директор Управління економічних можливостей.

— О,— мовив я без великого ентузіазму. — Більше нічого?

— Може, ви чекали дзвінка Жаклін Оназіс?

— Не треба жартувати, Аніто,— холодно зауважив я і, зачиняючи двері свого кабінету, почув, як щиро здивована Аніта тихо буркнула: "Що його гризе?"

***

Звичайно, я не був пасивний, чекаючи дзвінка. Щоранку я грав у теніс. Коли бідний Сімпсон не мав змоги прийти, я брав "урок" у Піта Кларка, старого клубного професіонала.

— Дозволь тобі сказати, синку, Піт тренував їх усіх. Від мене вони йдуть прямо до Уїмблдону.

— Скажіть, Марсі Неш ви тренували?

— Ти маєш на увазі оту симпатичну дівчину...

— Так, так.

... що виграла у парі з отим рудим хлопцем 1948 року?

— Все гаразд, забудьмо про них, Піте.

— Сказати по правді, я не пам'ятаю, тренував її чи ні.

І щодня надвечір я бігав. Проти загального руху, щоб краще бачити обличчя. Все марно. Хоч би чим Марсі займалася, вона іноді виїжджає з міста на довгий час. Але я був упертий.

Хоча я відразу і вступив до тенісного клубу "Готем" (єдиним критерієм для вступу були гроші), мені це не допомогло. Ніякої інформації про своїх членів клуб не давав.

— Ви хочете сказати, що у вас немає списка?

— Звичайно є, але лише для службового користування. Пробачте, містере Баррете.

У хвилину краху всіх надій я вирішив був попросити Гарольда Бея записувати їхні телефонні розмови, але зумів стриматися. І все ж це вказує на стан депресії моєї свідомості.

Я навіть надумав зажадати, щоб до суду були подані всі відкриті в кав'ярні "21" рахунки, бо, коли я запитав Дмитрія, хто була та дівчина, з якою я вечеряв, виявилося, що йому відібрало пам'ять. Диво дивне!

Запитував я, звісно, і в торговому центрі Біннендейла. Вигадавши якусь сумнівну історію про тітку та її спадщину, я зумів дізнатися, що вони справді мають трьох працівників на прізвище Неш. Я перевірив їх особисто.

Перша була Прісцілла Неш. Я зустрівся з нею у відділі жіночого взуття. Була вона приязна жінка, яка працювала там понад сорок років. Вона ніколи не виходила заміж. Єдиним її родичем був дядько Генк, який жив у штаті Джорджія, а єдиним другом — кіт Агамемнон. Ця інформація коштувала мені вісімдесят доларів. Мені довелося купити черевики, "подарунок сестрі до дня народження", як пояснив я приязній міс Неш. (Я вибрав розмір Аніти, подарунок у дусі її шизофренії.)

Потім у відділі чоловічого одягу я розмовляв із міс Елві Неш.

— Вітаю вас,— сяючи чарівною усмішкою, сказала Елві. Ця Неш була прегарна негритянка. — Що я можу для вас зробити?

А й справді, що?

Панна Елві Неш переконала мене, що хлопці зараз носять комбінації со-рочка-светр. Перш ніж я це зрозумів, у мене в руках було шість різних варіантів. І вона, дзенькнувши касою, вибила чек — повірите? — на триста доларів та кілька центів.

— Тепер дівчата від вас не відчепляться. Ви будете сяяти, мов нова копійка,— сказала міс Елві.

1 я пішов, гарно виглядаючи. Але, на жаль, лише виглядаючи. На щастя для моїх фінансів, третім і останнім виявився Родні П. Неш, який уже шість тижнів перебував у Європі.

— Куди це тебе заведе? — запитав Стів, і далі героїчно граючи зі мною ранкові матчі.

— Нікуди,— відказав я.

***

Крім усього іншого, мене час від часу мучили нічні кошмари.

Я й досі переживав ту нестерпно-болісну боротьбу, яку вів із Дженні в перший рік нашого одруження. Вона хотіла, щоб я бачився зі своїм батьком чи хоча б помирився з ним по телефону. Мені й досі боляче на згадку, як я кричав на неї. Я був мов божевільний. Одного разу Дженні зі страху бог знає куди втекла. Я перевернув у Кембриджі все догори ногами, але знайти її не зміг. У відчаї я повернувся додому. Вона сиділа на східцях біля вхідних дверей і чекала на мене.

Мені снилося все так, як було насправді, за винятком однієї деталі: Дженні не поверталася.

Я перевертав усе догори ногами. Повертався у відчаї додому. Але Дженні там не було.

Що це могло означати?

Що я наляканий втратою Дженні?

Чи те, що я хотів (!) утратити Дженні?

Доктор Лондон висловив припущення: чи не був я недавно зайнятий пошуками іншої жінки після іншого нападу гніву? Так, я розшукував Марсі Неш. Але яку причетність має Марсі до Дженні? Звичайно, ніякої.

18

Через три тижні я здався. Марсі, маючи інше, невідоме мені прізвище, ніколи не зателефонує. І хто її за це звинуватить? А тим часом, завдяки моєму розкладові спортивних занять, я був близький до цілковитого виснаження. Не кажучи вже про хвилювання від постійного очікування дзвінка. Неважко уявити, що юридичні справи, якщо я за них брався, я вів погано. Все летіло к бісу. За винятком мого настрою, який був уже там. З цим треба було кінчати. Отже, в день, коли виповнилося три тижні від дня "різанини" в ресторані готелю "Злий вовк", я сказав собі: "Досить, справу закрито. Завтра повертаюся до здорового глузду". А щоб відзначити цю велику подію, я вирішив після обіду прогулятися.

— Олівере, де я в разі потреби зможу вас знайти? — запитала Аніта, яка теж була близька до цілковитого виснаження від моїх безкінечних і дивних запитань про послання, що ніяк не приходило.

— Нікому я не потрібен,— відповів я і пішов з контори.

Відтепер, виходячи до міста, я більше не потерпав від галюцинацій, коли здавалося, ніби попереду я бачу Марсі. Щоразу, звісно, виявлялося,

що це ще одна висока, струнка білявка. Якось я навіть побачив одну з тенісною ракеткою і щодуху кинувся її наздоганяти (я був у чудовій спортивній формі), щоб знову помилитися. Цього разу майже-Марсі була з міської команди Нью-Йорка.

Сьогодні, дійшовши до П'ятдесятих вулиць, я мав проходити повз Бін-нендейлову крамницю, як робив це до своєї тритижневої недуги. Думки мої були заполонені такими важливими справами, як юридичні прецеденти та тим, що я матиму сьогодні на обід. Вистачить з мене дорогих досліджень — відвідин різних відділів у надії побачити Марсі у відділі спортивних товарів чи, можливо, у відділі жіночої білизни. Зараз я лише гляну, що виставлено у вікнах, і піду далі.

Та ба, з тих пір як я був тут востаннє, тобто з учорашнього дня, дещо змінилося. Мій погляд привернув новий напис: ТІЛЬКИ В НАС. ЩОЙНО З ІТАЛІЇ. ОСТАННЯ МОДЕЛЬ ЕМІЛІО АСКАРЕЛЛІ.

На широких плечах манекена, схожого на студента Йєльського університету, був кашеміровий светр. Чорного кольору. З написом — "Альфа Ромео". Вітрина запевняла, ніби цей чудовий предмет щойно одержано. То була неправда. Мій зовнішній вигляд міг спростувати таке запевнення в одну мить. Бо випадково (а може, й не випадково) зараз на мені був саме такий светр. І одержав я його кілька тижнів тому. Якщо бути точним, три тижні.

Нарешті, надійний ключ! Хоч би хто мав справу з імпортом, він ще раніше продав чи дав Марсі один светр. Я, прикрашений доказом, зараз візьму штурмом цитадель, запитаю і відразу ж дістану відповідь.

Але постривай, Олівере. Ти ж сказав, що божевілля закінчилося. Так воно і є. Іди своєю дорогою. Проклята кашемірова справа закрита.

***

За кілька хвилин я був удома й вибирав зі своєї великої колекції спортивного одягу в чому сьогодні бігати. Мені залишилося вибрати одну з трьох чи чотирьох пар панчіх, коли озвався телефон.

Нехай телефонує. У мене є важливіші справи.

Телефон не затихав. Може, Аніта з якоюсь одержаною з Вашингтона дрібницею.

— Баррета немає вдома,— гримнув я, взявши слухавку.

— О? Він зі своїми клієнтами в космічному просторі? Марсі.

— У ... (Як, дуже красномовно?)

— Що ти робиш, Олівере? — запитала вона. Досить м'яко.

— Якраз збираюся бігати в Центральному парку,— відказав я.

— Шкода. Я приєдналася б до тебе, але сьогодні вранці вже бігала. А, це пояснювало, чому її не бувало в парку після обіду.

— О,— сказав я. І швидко додав: — Дуже шкода.

— Я телефонувала до тебе в контору, щоб запитати тебе, чи ти вже пообідав. Але, якщо ти збираєшся бігати...

— Ні,— швидко сказав я. — Можна сказати, я голодний. Невелика пауза.

— Це добре,— сказала вона.

— Де ми зустрінемося? — запитав я.

— Ти можеш по мене приїхати? Чи можу я що?

— Ти де, Марсі?

— У магазині Біннендейла. Службові приміщення на останньому поверсі. Запитаєш...

— Гаразд. О котрій годині?

— Не поспішай. Я чекатиму.

— Гаразд.

І ми водночас поклали слухавки.

Не знаю, що робити: бігти відразу? Чи є час поголитися та сходити під душ?

Вирішив: сходжу під душ, а щоб надолужити час, беру таксі.

Через п'ятнадцять хвилин я був біля Біннендейлової крамниці.

Я хотів бігти нагору східцями, але подумав, що з'явитися через пожежні двері буде негоже. Тож і скористався ліфтом. До останнього поверху.

Нагорі я попав у справжній рай. Килим, немов великий відтинок незайманого пляжу, і такий самий м'який. На березі сиділа секретарка. А за нею була Америка. Я маю на увазі мапу Сполучених Штатів з маленькими прапорцями на ній, щоб показати, де Біннендейл має свої філії.

— Можу я допомогти вам, сер? — запитала секретарка.

— У ... так. Моє прізвище Баррет...

— Вам потрібна Марсі?

— У... правильно.

— Ідіть цим коридором,— показала вона,— прямо до кінця. Я зателефоную й повідомлю, що ви йдете.

Я швидко пішов коридором, а потім наказав собі йти повільніше. Йти, а не бігти. Йти якомога повільніше. (Коли б ще я міг уповільнити биття свого серця.)

Коридор був кривий, мов кокон. Тунель. Де він, у біса, закінчується? Спочатку я поминув кабінет Вільяма Ашворта, комерційного директора. Потім — Арнольда Г. Сандела, скарбника. Потім — Стефена Ніколса-молодшого, першого віце-президента. Нарешті, коридор закінчився. На широкому просторі переді мною сиділи дві секретарки.

Коли я до них наблизився, двері за ними відчинилися.

У дверях стояла Марсі. Я зупинився.

Ми дивилися одне на одного, і я не знав, що говорити.

— Заходь,— запросила Марсі. (Вона вочевидь виграла приз за врівноваженість.)

Я зайшов за нею до великого, розкішного кабінету. Крім неї, в кабінеті нікого більше не було.

Лише тепер я зрозумів, чому вона була тут одна. Нарешті Марсі сказала:

— Це були невеселі три тижні.

— Доброму настрою не сприяли,— погодився я. — Крім того, я став банкрутом, роблячи тут закупки, намагаючись відшукати тебе.

Марсі злегка всміхнулася.

— Знаєш, я, мабуть, був трохи грубий,— зробив я спробу виправдатися.

— Я дала для цього привід,— зауважила вона,— бо була трохи занадто таємнича.

Але тепер таємничість була зрозумілою.

— Ти ж і справді не працюєш на Біннендейлову крамницю,— сказав я. — Крамниця працює на тебе.

Марсі кивнула. Майже збентежено.

— Мені треба було сказати тобі раніше,— сказала вона.

— Нічого. Тепер я розумію. Вона, здавалося, заспокоїлась.

— Знаєш, Марсі, ти не уявляєш, як добре я тебе розумію. Коли ти багатий, внутрішній диявол завжди запитує: "Я подобаюся чи моє багатство?" — тобі це знайоме?

Я поглянув на неї.

— Щось подібне до цього,— відповіла вона.

Мені хотілося сказати більше, наприклад: "Знаєш, ти дуже красива. Ти розумна. У тебе тисяча якостей, які оцінить кожний хлопець". Але я не міг. Поки що.

Треба було щось робити. І я зважився.

— Давай підемо звідси,— запропонував я.

Вона кивнула головою, дістала з верхньої шухляди столу ключі й, кинувши їх мені, сказала:

— Машина внизу.

— Ти маєш на увазі, що машиною кермуватиму я? — запитав я, приємно вражений.

Вона всміхнулася і ствердно хитнула головою:

— Але, будь ласка, будь обережний, Олівере. Мій інструмент — не менш делікатний, ніж твій.

19

Зараз я згадую, що кілька років тому читав про раптову смерть засновника фірми Волтера Біннендейла та про те, що він заповів своє велике королівство (з філіями в одинадцяти містах) дочці, яка на той час була ще зовсім молодою дівчиною.

У неї був старший брат. Але, як згадують уболівальники перегонів, у 1965 році він з'їхав із трека й розбився в Цандвурті лише через секунду після того, як, випередивши Бойс'єра, став лідером. З того часу Марсі — єдина спадкоємиця. Добре обізнана преса схилялася до думки, що дівчина продасть крамниці й житиме, як личить золотій спадкоємиці.

Натомість дівчина вирішила продовжити справу батька і в свої двадцять чотири роки стала промисловим магнатом.

Знавці всміхалися. її "керування", напевно, приведе до швидкого занепаду. Але цього не сталося. Через два роки фірма Біннендейла вирішила розширитися на Захід. І знову фахівці розцінили це як примху молодості. Фірма ж відкрила в Лос-Анджелесі сімнадцяту філію. Капітал фірми на той час подвоївся. Можливо, це було просто дурне везіння, але ті, хто колись усміхався саркастично, зараз усміхаються улесливо.

Час від часу мені траплялися маленькі ознаки фінансового поступу Біннендейлової фірми. Взагалі, коли ім'я фірми з'являлося у пресі, її президента згадувано мимохідь. Ніколи не друкувалася фотографія Марсі, ніколи не розповідалося про її діяльність. Колонки "Піші" не повідомляли про її заміжжя. Ніде не сповіщалося про її розлучення. Така анонімність майже неможлива для того, хто належить до найзаможніших людей країни. Не кажучи вже про красиву блондинку. Тому не було сюрпризом дізнатися, що Марсі платила агентству, щоб тримати пресу на відстані.

Ця та інші пікантні новини були передані мені, поки я гнав її білий "мерседес" на північ до Мерріт Паркуей. Скориставшись її телефоном, я анулював зустріч із доктором Лондоном. Потім вона зателефонувала до свого офісу, щоб сказати: "Скасуйте всі мої зустрічі, призначені на другу половину дня" (так багато слів). Нарешті я, висмикнувши штекер, відімкнув телефон.

На моє поводження з її особистою власністю Марсі лише лагідно всміхнулася.

— З якоїсь незбагненної причини, Олівере, ти мені подобаєшся,— сказала вона. — Але ти такий імпульсивний — просто неможливо.

— Ти сама не надто можлива,— відказав я на це. — Подумай про всі наші прикрощі, яких могло б не бути, коли б ти з самого початку прямо сказала: "Моє прізвище Біннендейл". Я б відказав: "Ну й що з того? Воно не таке чарівне, як ти сама".

Світло в її очах сказало, що вона мені вірить.

— Послухай, Олівере, я знаю, що я трохи шизофренічка. Але запам'ятай, мені було боляче.

— Що робив твій чоловік?

— Мені? Іншим дівчатам? Будь ласка, конкретизуй.

— Що він, наприклад, робить зараз?

— Нічого.

— Нічого?

— Ну, скажемо так, він дуже ... "опустився".

Марсі промовила це дивним тоном. Вона, можливо, мала на увазі зовсім не те, що я подумав.

— Марсі, чи не натякаєш ти на те, що змушена йому ... платити?

— Ні,— відповіла вона. — Не натякаю. Стверджую. Він зараз заможний розлучений.

Я був вражений. Як могла Марсі бути так одурена?

Я ні про що не запитував. Вона сама бажала, щоб я почув.

— Знаєш,— сказала вона,— я вчилася у старших класах коледжу і ще розмірковувала, яка, в біса, буде моя роль у житті. Потім — бац! — з'явився цей надзвичайно привабливий, дуже вродливий хлопець...

Мені не хотілося, щоб вона підкреслювала його привабливість.

— ... який сказав мені все те, чому мені хотілося вірити. Марсі помовчала.

— Я була дитиною,— знову заговорила вона,— і безтямно закохалася.

— А потім?

— Ну, батько все-таки надіявся, що він зніме свого шолома перегонника й прилучиться до справи. Але мій брат, як відомо, поспішив у протилежному напрямку. Отже, коли я з'явилася зі своїм показним приятелем, батько цілком стратив розум. Він вважав, що Майкл — то Ісус Христос і Ейнштейн в одній особі, лише старанніше підстрижений. Я хочу сказати, що коли б навіть хотіла, то не змогла б кинути тіні сумніву щодо цілковитої досконалості Майкла. У всякому разі, батько, гадаю, полюбив мене ще більше, після того як я привела до нього цього жахливого другого сина. Під час вінчання у мене навіть з'явився сумнів, чи він скаже: "Згоден!"

— А як реагував Бін?

— О, це було огидно. Вони зненавиділи один одного з першого погляду. Він не переставав повторяти мені, що Майкл — це баракуда в костюмі від Джі Пресса.

— Ким, як я розумію, він і виявився.

— Ну, це трохи недобре. Я маю на увазі, для баракуд.

Ясно було, що вона вдавалася до цього сумного жарту і раніше. І їй не пощастило зробити ситуацію веселішою.

— Але що ж вас, зрештою, примусило розлучитися? — запитав я.

— Майкл не кохав мене.

Марсі намагалася говорити так, ніби це їй не боліло.

— А конкретніш?

— Гадаю, він розумів, що, хоча він і подобався Волтерові, одного дня господарем стане Він. Оскільки Майкл не був народжений бути дублером, він просто визнав себе переможеним.

— Дуже погано,— спробував я поглузувати.

— Так. Якби тільки він почекав ще п'ять місяців...

її розповідь закінчилася. Без ніяких коментарів. Навіть без побажання, щоб Майкл Неш згнив у пеклі.

Я не знав, що казати ("Так, жаль, що тебе обманули?"). Тому мовчки вів машину. Ми слухали запис Жанни Біз.

І тоді мені сяйнула думка.

— Послухай, Марсі, а чому ти вважаєш, що я можу бути іншим?

— Я просто на це сподіваюся.

Вона торкнулася моєї руки, і приємна хвиля пробігла по всьому моєму тілу.

У наших взаєминах накреслився поступ, отже хай буде цілковита ясність.

— Марсі, а ти ніколи не думала про моє прізвище?

— Ні. А повинна була? — запитала вона. Потім, трохи подумавши, знову запитала: — Баррет ... комерційний банк? Заводи? Це твоя сім'я?

— Баррет — мій далекий родич,— відповів я. — Мій батько.

Якийсь час ми їхали мовчки. Потім вона тихо сказала: "Я не знала", що, зізнаюсь, було мені до душі.

***

Ми й далі їхали в оксамитовій темряві Нової Англії. Не знижуючи швидкості, я вибирав підхоже місце.

— Гадаю, нам потрібен коминок, Марсі.

— Так, Олівере.

Гарне місце ми знайшли у Вермонті. "Кабіни дядечка Ебнера" на березі маленького озера Кеневоукі. Шістнадцять із половиною доларів за ніч. Із дровами для коминка включно. Найближчим місцем для вечері був невеликий ресторан "Говард Джонсон", трохи нижче по дорозі.

Отже, готуючись до обіймів біля коминка, я запросив Марсі на щедру вечерю до "Го. Джо".

***

За вечерею ми розповідали один одному про наші дитячі роки.

Спочатку я набридав їй, розповідаючи про свої стосунки з батьком. Потім вона завела цю саму пісню для мене. Все, що вона робила в житті, завжди було для її власного великого батька або викликом, або відкриттям.

— По правді, Волтер взагалі, здавалося, помітив мене лише після смерті мого брата.

Ми були мов два актори, які аналізували свої виступи в ролях різних Гам-летів. Мене вражало лише те, що Марсі не грала ролі Офелії. її роль, як і моя, була сумний принц. Я завжди вважав, що жінки не мирять із матерями. Між іншим, матері вона не згадала ні разу.

— У тебе є мати? — запитав я.

— Так,— відказала вона без емоцій.

— Ще жива?

Марсі ствердно кивнула.

— Вони з Волтером розлучилися 1956 року. Потім вона вийшла заміж за підприємця у Сан-Дієго.

— Ти її з тих пір бачила?

— Вона була на моєму весіллі.

Легка усмішка Марсі не переконала мене, що їй це байдуже.

— Пробач, що я запитав.

— Я б тобі й сама розповіла,— сказала вона. — А тепер ти.

— Що?

— Розкажи мені щось жахливе про своє минуле. Я подумав хвилину й зізнався:

— Я був завзятий хокеїст.

— Справді? — очі Марсі заблищали. —Угу.

— Мені цікаво почути чимбільше подробиць, Олівере.

їй і справді було цікаво. Минуло півгодини, а вона й досі вимагала, щоб я розповідав хокейні історії.

— Завтра, Марсі,— пообіцяв я і жартівливо затулив їй рукою рота.

— Знаєш, Олівере, це найкраща вечеря в моєму житті,— мовила вона, коли я розраховувався.

Я чомусь подумав, що вона не мала на увазі макаронів чи морозива.

***

Після вечері ми під руку повернулися до дядечка Ебнера. Потім розпалили в коминку вогонь. Потім допомогли одне одному не соромитися бути разом. Пізніше зробили ще дещо путнє, соромлячись значно менше. І поснули в обіймах одне одного.

***

Марсі прокинулася світом. Я вже сидів біля озера й дивився, як сходить сонце. Загорнена у своє пальто, зі скуйовдженим волоссям,

вона сіла поруч зі мною й пошепки запитала (хоча на милю довкола не було ні душі):

— Як ти почуваєшся?

— Добре,— відповів я, беручи її за руку, але знаючи також, що в моєму погляді та голосі відчувається смуток.

— Ти почуваєшся ... ніяково, Олівере?

Я кивнув, погоджуючись, що певною мірою це так.

— Через те, що ти думав про ... Дженні?

— Ні,— відказав я й перевів погляд на озеро. — Через те, що про неї не думав.

Потім підвелися й мовчки рушили до "Говарда Джонсона" снідати.

20

— Як ви почуваєтесь? Господи, що можна сказати?

Я всміхнувся, мов ідіот. Які ще інші симптоми могли підтвердити, що я щасливий, піруети по лікаревій кімнаті?

— Я не можу цього висловити медичним терміном. У вашій науці термінологія про щастя, здається, відсутня.

Доктор промовчав. Хіба не міг він сказати хоча б: "Поздоровляю!"?

— Докторе, я на такій висоті, як державний прапор четвертого червня!

Звичайно, я знав, що мої слова — банальні. Але, хай йому грець, я був збуджений і палко бажав дискутувати. І не просто дискутувати — кричати про своє щастя. Після довгих місяців заціпеніння було, нарешті, щось таке, що нагадувало людські почуття. Як мені це висловити, щоб лікар мене зрозумів?

— Послухайте, ми подобаємося одне одному, лікарю. Стосунки розвиваються. Ожила колишня статуя.

— Це лише заголовки,— зауважив доктор Лондон.

— Це суть,— не погодився я. — Ви розумієте, що я почуваюся чудово? Запала мовчанка. Чому він міг так добре збагнути мій біль, а тепер

здається таким глухим до мого радісного настрою? Я дивився на нього, чекаючи на відповідь.

Все, що він сказав, було:

— Завтра о п'ятій.

Я зірвався з місця і швидко вибіг.

***

Ми виїхали з Вермонта о сьомій сорок п'ять, двічі зупинялися, щоб випити кави, заправити машину й цілуватися. До її будинку-фортеці у стилі бароко ми приїхали об одинадцятій тридцять. Швейцар сів за кермо, щоб відігнати машину. Я пригорнув до себе Марсі.

— Люди дивляться,— не надто рішуче запротестувала вона.

— Це ж Нью-Йорк. Ніхто тут на такі речі не звертає уваги.

Ми цілувалися. Як я й передбачав, ніхто уваги на нас не звертав. Крім нас самих.

— Давай зустрінемося в обід,— запропонував я.

— Зараз саме час обіду.

— Чудово. Ми якраз вчасно.

— На мене чекає робота,— сказала Марсі.

— Ніякої роботи. Я домовлюся з твоїм босом.

— Але ж ти теж маєш обов'язки. Хто боронив громадянські свободи, поки тебе_ не було в місті?

Ха! їй не спіймати мене в мою власну пастку.

— Марсі, я тут, щоб скористатися своїм найпершим правом — прагнути щастя.

— Не на вулиці ж.

— Ходімо нагору й випиймо ... чогось неміцного.

— Містере Баррете, чешіть просто до своєї бісової контори, займіться законами або чимось іншим і повертайтеся вечеряти.

— Коли? — нетерпляче запитав я.

— Увечері,— сказала вона й спробувала піти. Але я утримав її за руку.

— Я голодний зараз.

— Доведеться почекати до дев'ятої.

— До шостої тридцяти,— сказав я.

— До восьмої тридцяти,— поступилася Марсі.

— До сьомої,— наполягав я.

— До восьмої, й не раніше.

— Ти ведеш безжальну торгівлю,— відповів я, погоджуючись.

— Я безжальна відьма,— пояснила вона. Відтак усміхнулася й побігла в залізні ворота своєї величезної фортеці.

***

Піднімаючись конторським ліфтом, я почав позіхати. Ми майже не спали, й лише тепер це починало даватися взнаки. І вигляд у мене теж був пожмаканий. Під час однієї нашої кавової зупинки я купив дешеву бритву і спробував поголитися. Жоден автомат не видавав сорочок. Тож я мав такий вигляд, ніби робив був те, що робив.

— О містере Ромео! — вигукнула Аніта. Хто, в біса, їй розповів?

— На вашому светрі написано: "Альфа Ромео". Я подумала, це ваше ім'я. Ви, певно, не містер Баррет. Він завжди приходить до контори на світанку.

— Проспав,— кинув я і рушив до свого кабінету.

— Олівере, приготуйтеся до несподіванки. Я затримався.

— Що сталося?

— Атакували квітникарі.

— Що?

— Ви не чуєте запаху квітів?

Я вступив до кімнати, що колись була моїм кабінетом, а тепер нагадувала велику оранжерею. Флора куди не кинь. Навіть стіл мій був схожий на ... грядку троянд.

— Хтось у вас закохався,— зауважила Аніта, яка стояла у дверях і нюхала повітря.

— Лист є? — запитав я, молячи Бога, щоб вона і його не розліпила.

— На ваших трояндах, я хотіла сказати, на вашому столі,— відказала Аніта.

Я знайшов конверт. Дяка небові, він був заклеєний, з позначкою "Особисто".

— Дуже цупкий папір,— озвалася Аніта. — Нічого не можна прочитати проти світла.

— Ви можете йти обідати,— порадив я їй, не дуже тепло всміхнувшись.

— Що скоїлось, Олівере? — запитала вона, уважно мене розглядаючи. (Моя сорочка була ледь пожмакана, але більше нічого такого. Я перевірив.)

— Що ви маєте на увазі, Аніто?

— Ви не запитуєте мене про дзвінки.

Я ще раз порадив їй іти обідати й там жартувати. І повісив на ручку дверей табличку: "Не турбувати".

— Хто так робить? Це ж не мотель! — вона вийшла й зачинила за собою двері.

Згораючи від нетерпіння, я, розліплюючи конверт, мало не подер його на шматочки. У листі було:

"Я не знаю твоїх улюблених квітів І не хочу тебе розчарувати.

Кохаю. М."

***

Я всміхнувся і схопив телефонну слухавку.

— Вона на нараді. Можу я доповісти, хто телефонує?

— Це її дядько Ебнер,— відповів я якомога по-дядьківському. Пауза, клацання, і раптом її голос:

— Слухаю?

Марсі на лінії, тон її голосу надзвичайно бадьорий.

— Як у тебе може бути такий збіса бадьорий голос?

— У мене зустріч із директорами з Західного узбережжя.

Ага, верхній ешелон. її команда. І вона демонструє їм свою холодність.

— Я зателефоную тобі,— сказала Марсі, безнадійно втрачаючи свій холодний образ.

— Я коротко,— сказав я. — Квіти — чудова домішка...

— Гаразд,— перебила вона. — Потім побалакаємо...

— І ще одне. У тебе фантастично чудовий... Раптом, клац. Відьма поклала трубку.

Серце мені боліло, дрімотне заціпеніння виповнило душу.

***

— Він що, помер?

Помалу до мене почав доходити зміст слів. Голос належав, здавалося, Баррі Полакові, молодому випускникові-правнику, який недавно почав працювати в нашій конторі.

— Він виглядав таким дужим ще сьогодні вранці,— це вже Аніта, намагаючись здобути Оскара за роль осиротілої родички.

— Що з ним могло скоїтися? — запитав Баррі. Я звів голову. Боже, я спав на своїх трояндах.

— Привіт,— мовив я, позіхаючи, але вдаючи, ніби завжди відпочиваю вдень на своєму столі. — Постарайтеся наступного разу постукати, добре?

— Ми стукали,— нервово сказав Баррі,— багато разів. А потім відчинили двері, щоб побачити, чи з вами... Хм... знаєте... все гаразд?

— Зі мною все гаразд,— кинув я, недбало змахуючи пелюстки зі своєї сорочки.

— Я приготую вам кави,— сказала Аніта, виходячи.

— Що сталося, Баррі? — запитав я.

— Хм... знаєте... справа шкільної ради. Ми... бачте... готуємо її з вами разом.

— Так,— сказав я, до мене почало доходити, що насамперед я законник. — Ми домовлялися зустрітися?

— Так, сьогодні о третій,— відповів Баррі, тасуючи папери й переступаючи з ноги на ногу.

— Гаразд, давайте зустрінемося.

— Е... уже пів на четверту,— сказав Баррі, щиро сподіваючись, що уточнення не викличе заперечення.

— Чотири тридцять? Бий його лиха година! — схопився я на ноги.

— Я багато чого перевірив... — почав Баррі, вважаючи, що наша нарада почалася.

— Послухай, Баррі, знаєш, давай зустрінемося й обговоримо все завтра, згода? — і я рушив до дверей.

— О котрій годині?

— Назви час, прямо зранку.

— О пів на дев'яту.

Я помовчав. Гай-гай, шкільна рада була не першою справою, яку я планував на ранок.

— Ні. У мене зустріч із... керівництвом. Краще зустріньмося о десятій.

— Гаразд.

— А ще краще — о десятій тридцять, Баре.

— Гаразд.

Уже в дверях я почув, як він промимрив: "Я й справді багато чого перевірив..."

***

До лікаря мені було ще рано, але я був радий ушитися з контори. Лондон не був наладнаний на мою хвилю, і, крім того, мені треба було зробити такі важливі справи, як підстригтися й перевдягтися. Чи варто одягати краватку? Чи прихопити з собою зубну щітку?

Кат його мамі, ще кілька годин чекати. І тоді я пішов до Центрального парку, щоб там перебути час.

І щоб дорогою пройти попри її будинок.

21

Принцесину фортецю охороняє полк. Спершу вас зустрічає охоронець біля брами, який енергійно з'ясовує законність вашої з'яви на терені королівства. Далі він, якщо буде задоволений, скерує вас до приймальні, де ліврейний лакей через комутатор перевірить, чи на вас, просту людину, справді чекає монарх.

— Будь ласка, містере Баррете,— сказав "цербер" в еполетах,— ви можете пройти.

У підтексті відчувалося, що він вважає це не зовсім доцільним.

— Чудово,— ґречно відповів я. — Чи можете ви сказати, як пройти до Біннендейлових апартаментів?

— Пройдете двором праворуч до останнього парадного входу й підніметеся на останній поверх.

— Який номер? — запитав я.

— Там лише одні апартаменти, містере Баррете.

— Дякую. Дуже вам вдячний (пихатий віслюк).

На єдиних дверях останнього поверху не було ані номера, ані взагалі чогось такого, що свідчило б, хто тут мешкає. Тримаючи в руці букетик квітів, куплений на розі, я коротко подзвонив.

Марсі відчинила двері за секунду. На ній був шовковий одяг, який жінки носять удома... якщо вони королеви Шеби. У всякому разі, мені подобалися ті місця, що не були прикриті одягом.

— Гей, ти зовсім нецеремонний,— сказала Марсі.

— Я маю намір бути ним ще більше, коли попаду всередину,— заявив я.

— Чого ж гаятися?

Я не гаявся. І пробіг своїми руками по прикритому шовком тілу Марсі. А тоді запропонував їй квіти.

— Це все, що я міг дістати,— зауважив я. — Решту, в усьому місті, скупив якийсь псих.

Марсі взяла мене за руку й повела всередину. Далі й далі.

Було так багато простору, аж дух займало. Хоча меблі й свідчили про чудовий смак і було їх достобіса, переважав усе-таки простір.

На стінах висіло багато творів мистецтва, репродукції яких прикрашали стіни моєї кімнати в гуртожитку Гарварду. Тут, звичайно, були не репродукції.

— Мені до вподоби твій цікавий музей,— зауважив я.

— А мені до вподоби твій чарівний телефонний дзвінок,— відказала вона, вправно уникаючи хвастощів.

Нараз ми опинилися в колізеї.

Гадаю, вважалося, що це житлова кімната, але була вона справді велетенська. Висота до стелі не менш як двадцять футів. Великі вікна виходили на Центральний парк. Краєвид із вікон відвернув мене від оцінювання картин. Хоча я помітив, що деякі з них були сюрреалістичні, як і їхній вплив на мене.

Марсі розважало те, що я був уражений.

— Тісно, зате вдома,— сказала вона глузливо.

— Господи, Марсі, ти можеш розмістити тут тенісний корт.

— Я це зробила б,— відказала вона,— якби ти зі мною грав.

Ми йшли вже довгенько. Наші кроки стереоскопічно цокали по паркетній підлозі.

— Куди ми йдемо? — запитав я. — До Пенсільванії?

— Туди, де затишніше,— відповіла вона й стиснула мою руку.

За хвилину ми були в бібліотеці. Палав коминок. На нас чекали трунки.

— Тост? — попросила вона мене.

— За сідниці Марсі,— сказав я, підносячи склянку.

— Ні,— не схвалила Марсі.

— За перса Марсі,— запропонував я інший.

— Ні,— заперечила Марсі.

— Гаразд, за кебету Марсі...

— Це краще.

— ... таку саму чарівну, як її груди й сідниці.

— Тй грубіян.

— Мені дуже прикро,— проникливо вибачився я. — Більше не буду.

— Будь ласка, Олівере,— мовила вона,— не зважай. Мені це подобається. І ми за це випили.

Випивши кілька склянок, я відчув себе досить вільно, щоб коментувати її помешкання.

— Послухай-но, Марсі, як ти можеш витримати життя у мавзолеї? Я хочу сказати, що будинок моєї сім'ї теж величенький, але я мав лучку, щоб там бавитися. У тебе ж лише античні покої.

Вона стенула плечима.

— А де жили ви з Майклом? — запитав я.

— У двоквартирному будинку на Парк-авеню.

— Який зараз належить йому?

Вона ствердно кивнула головою, потім додала:

— Я забрала лише своє спортивне взуття.

— Дуже благородно,— сказав я. — А потім переїхала до батька?

— Пробачте, лікарю, але я не настільки схиблена. Після розлучення батько мудро спровадив мене в ділову поїздку до відлеглих філій. І я працювала, мов диявол. Це було щось на зразок науки-терапії. Батько помер раптово. Я повернулася на похорон і залишилася тут. Гадала, тимчасово. Я знала, що мені слід зачинити будинок. Але щоранку, коли я сідала до столу, за яким колись працював батько, якийсь атавістичний рефлекс примушував мене думати, що я мушу повернутися … додому.

— І хай завжди все буде гаразд,— додав я. Потім, підвівшись, підійшов до неї і поклав руку на чудову частину її анатомії.

Ледве я доторкнувся до неї, як з'явилася примара — стара карга, зодягнена у все чорне, за винятком білого мереживного коміра й фартуха.

— Я стукала,— сказала вона.

— Що там, Мілдред? — недбало запитала Марсі, поки я намагався сховати пальці в рукав.

— Вечеря готова,— оголосила відьма і здиміла. Марсі всміхнулася до мене.

Я всміхнувся на відповідь.

Адже, незважаючи на античне оточення, я був на диво щасливий. І навряд, щоб з якихось інших причин, аніж та, що поруч була… інша особа. Просто я забув, що звичайна близькість до когось може викликати хвилювання.

— Ти голодний, Олівере?

— Я певен, що, поки ми дійдемо до їдальні, зголоднію.

І ми пішли. Пройшовши іншою галереєю, через майже готовий тенісний корт, ми потрапили до оздобленої червоним деревом та кришталем їдальні.

— Щоб ти не був уведений в оману,— сказала Марсі, коли ми сіли за величезний стіл,— вечеря була запроектована мною, але готувала не я.

— Ти хочеш сказати, кухарем?

— Так. Я не домашня, Олівере.

— Марсі, хай тебе це не бентежить. Моя дієта останнім часом була більш-менш подібна до собачої радості "Алпо".

Вечеря не була схожа на вечерю минулого вечора з усіх поглядів, їжа, звісно, була краща, але розмова гірша, хоча це не так легко було помітити.

— Ось, смачна страва ... яловичина з Веллінгтона ... о, червоне вино урожаю 59 року ... це суфле — фантастичне.

Забагато страв, щоб я міг про щось говорити. Інакше кажучи, я просто їв.

— Олівере, ти щось трохи притих.

— Я просто мовчу перед цими гастрономічними дивоглядами,— відповів я. Марсі відчула мою іронію.

— Я перестаралася, так? — запитала вона.

— Марсі, тобі немає чого хвилюватися. Мене не обходить, що ми їмо. Головне, що ми їмо разом.

— Слушно,— погодилася вона.

Але я бачив — вона вважає, що я її критикую. Зізнаюся, це так і було. Але без наміру завдати їй болю. Сподіваюсь, я не зіпсував їй настрою. У всякому разі, я намагався, щоб вона все це зрозуміла.

— Знаєш, Марсі, то байдуже, як мені щось не подобається. Правда. Це нагадує мені мій дім.

— Який ти зневажаєш.

— Хто так сказав?

— Ти. Вчора.

— О, так.

Гадаю, я дозволив собі говорити про це в "Го. Джо". (Лише один короткий день тому?)

— Послухай,— сказав я,— вибач мені, якщо тебе ображу. Чомусь, коли мої батьки вряджають подібну вечерю, здається, ніби в них запалення суглобів. З тобою ж — це ... вишукано.

— Ти справді так вважаєш?

Тут треба було трохи дипломатії.

— Ні,— щиро відповів я.

— Мої почуття не вражені,— сказала вона, хоча це була очевидна неправда. — Мені хотілося справити на тебе враження. Сама я їм отак не дуже часто.

Почувши це, я відчув полегкість.

— Точніше?

— Двічі,— мовила вона.

— На тиждень?

— Двічі після смерті батька. (Батько її помер шість років тому.) Я зніяковів.

— Вип'ємо кави десь-інде? — запитала господиня.

— Можу я вибрати кімнату? — запитав я з певним натяком.

— Ні,— відповіла Марсі. — На терені моєї юрисдикції ти підеш за мною. Я пішов. Назад до бібліотеки. Там на нас чекала кава, а сховані динаміки

дарували Моцартову музику.

— Ти справді вітала тут гостей лише двічі? — запитав я.

— І обидва рази то були ділові прийняття,— вона ствердно кивнула головою.

— А як твоє світське життя? — запитав я, намагаючись бути делікатним.

— Останнім часом поліпшилось,— відповіла вона.

— Ні, серйозно, Марсі, що ти взагалі робиш нью-йоркськими вечорами?

— Ну,— мовила вона,— це справді чарівно. Я приїжджаю додому й бігаю, якщо надворі ще видно. Потім знову до роботи. Мій кабінет тут сполучений із комутатором, тож-бо дзвінки з Каліфорнії...

— Б'юсь об заклад, до після дванадцятої.

— Не завжди.

— А що потім?

— Я соціалізуюся.

— Ага. Це означає...?

— О, імбирне пиво й бутерброди з Джонні.

— Джонні? (Я неспроможний приховати ревнощі.)

— Карсоном. Він веде дотепні вечірні передачі.

— О,— сказав я з полегкістю і знову перейшов у наступ: — Ти нічого, крім роботи, взагалі не робиш?

— Маршал Мак Лаген каже: "Там, де чоловік увесь упрягся в роботу, як віл, роботи немає".

— Він лантух із лайном, і ти теж. Ні, Марсі. Ти запевняєш себе, що впряглася в роботу, як віл, а насправді ти просто намагаєшся робити "роботу", щоб легше зносити свою самітність.

— Господи, Олівере,— вигукнула вона якось зачудовано. — Як ти можеш стільки знати про того, кого щойно зустрів?

— Ніяк не можу,— відповів я. — Я говорю про себе.

***

Дивно. Ми обоє знали, чого хочемо, але ніхто з нас не важився уривати балачку. Зрештою мені довелося нагадати про тривіальну реальність.

— О Марсі, уже пів на дванадцяту.

— У тебе комендантська година, Олівере?

— О ні. У мене взагалі нічого немає. Як і нічного одягу, приміром.

— Була я скромною чи неуважною? — запитала вона.

— Скажемо так, ти не була цілковито зрозумілою,— відказав я,— а я не міг показатися з парусиновою торбою.

Марсі всміхнулася.

— То я навмисне,— зізналася вона.

— Чому?

Вона підвелася й подала мені руку.

На ліжку було розіслано не менш тузіня шовкових нічних сорочок мого розміру.

— Припустімо, я хочу залишитися тут на рік? — запитав я.

— Це може прозвучати трохи дивно, мій друже, але якщо в тебе такий намір, сорочок у мене вистачить.

— Марсі?

— Що?

— У мене багато ... намірів.

Потім ми любилися-кохалися, немовби попередня ніч була лише генеральною репетицією.

***

Ранок настав надто швидко. Зумер годинника Марсі програв побудку.

— Котра година? — прохрипів я.

— П'ята. Вставай і збирайся,— вона поцілувала мене в чоло.

— Ти божевільна?

— Знаєш, корт замовлений на шосту.

— Облиш, ніяких судових засідань сьогодні не має... — потім я, прокинувшись, зрозумів значення сказаного. — Ти спланувала теніс?

— Корт замовлений із шостої до восьмої. Мабуть, соромно буде цим не скористатися...

— Знаєш, у мене є краща ідея, у що нам грати.

— У волейбол? — вгадувала Марсі, хоча я вже почав пригортати її до себе.

— Так. Якщо тобі подобається така назва.

У всякому разі, хоч би як це називалося, грала вона залюбки.

***

Різниця була між ванними кімнатами.

Стоячи під душем, я думав, чим відрізняється помешкання Волтера Біннендейла від Дувр Гауза — будинка моїх батьків у Іпсуїчі, Массачусетс.

Не мистецтвом. Ми теж маємо шедеври. Хоча, зважаючи на те що ми забагатіли раніше, вони належать до минулого сторіччя. Умеблювання — майже однакове. Для мене античне означає — старе, я невисоко ціную змішані старожитні зібрання.

Але ванні кімнати! Тут Баррети показали себе безнадійно прив'язаними до пуританських традицій: прості функціональні кімнати, біла кахля. Можна сказати, просто спартанські. Ні за що оком зачепитися. Зовсім інакше в Біннендейлів. Тут ванні кімнати гідні римського імператора, а ще певніше, сучасного римського керманича. Лише натяк на "проектування" такої кімнати образив би найліберальнішого з Барретів.

***

У дзеркалі, крізь трохи прочинені двері, мені було видно спальню. Туди заїхав візок. Його попихала Мілдред. Вантаж: сніданок. На час, коли я втер обличчя, Марсі була вже за столом, зодягнена не так

(сподіваюся), як вона прибралася б на роботу. Я сів, лише обв'язавшись рушником.

— Кава, задимлена свиняча грудинка, яйця?

— Господи, клятий готель!

— Ви все ще бурчите, містере Баррете?

— Ні, то був жарт,— відповів я, намащуючи маслом гарячу здобу,— і я хотів би прийти знову. — Потім, помовчавши, додав: — Років через тридцять.

Вона виглядала розгубленою.

— Марсі,— сказав я,— це місце для палеологів. Тут повно сонних динозаврів.

Вона глянула на мене запитливо.

— Це не те, чого ти справді бажаєш,— сказав я. На її обличчі відбилося хвилювання.

— Я бажаю бути з тобою,— відповіла вона.

Вона не соромилася. І не говорила, подібно до мене, метафорами.

— Гаразд,— сказав я.

— Коли? — запитала вона.

— Сьогодні,— відповів я. Марсі не була прохана.

— Скажи коли й де?

— Давай зустрінемося о п'ятій годині в Центральному парку. Східний вхід до басейну.

— Що мені захопити з собою? — запитала вона.

— Кросовки,— відповів я.

22

Я впав із висоти тридцять тисяч футів і бебехнувся об землю. І був страшенно пригнічений.

— Це нестерпно,— сказав я лікареві. — Невже ви не могли мене попередити?

Відразу після обіду моя дика ейфорія почала перетворюватися на невимовний смуток.

— Нічого поганого не сталося... — почав я і відразу зрозумів, як безглуздо це звучить. — Я хочу сказати, що з боку Марсі все гаразд. Справа в мені. Я в лещатах. Це понад мою спромогу.

Настала пауза. Я не зазначив, що саме понад мою спромогу. Я знав що. Але мені тяжко було це вимовити:

— Привести її до себе. Розумієте?

Знову я діяв поквапливо. Для чого відразу змушувати Марсі залишати свій будинок? Чому я кваплюся з цими жестами ... обов'язку?

" Може, я просто використовую Марсі як себелюб, щоб ... заповнити пустку",— подумав я про свою власну гіпотезу.

— Чи, може, справа ще й тепер у Дженні? Я маю на увазі, що збігло майже два роки і я міг би, мабуть, виправдати бажання розважитися. Але моя домівка! Мати когось у себе вдома, у своєму ліжку. Звичайно, і квартира інша, і ліжко інше. Логіка промовляє, що мене це обходити не повинно. Але, чорт бери, обходить. Мій "дім", бачте, досі залишається місцем, де я живу з Дженні.

Парадокс: кажуть, що одружені чоловіки уявляють себе самітними. А я, дивак, захворів на мрію, що одружений.

І це допомагає мати неосквернене помешкання. Я хочу сказати, що нічого не порушує заспокійливої ілюзії, ніби я поділяю з кимось усе, що маю. Час від часу приходить адресована нам обом кореспонденція. Редкліф систематично надсилає їй листи, нагадуючи про внески. Нікому, крім друзів, про смерть Дженні я не кажу.

Ще одна зубна щітка у ванній кімнаті належить Філіпові Кавіллері. Отже, це або нечесно щодо однієї дівчини ... або зрада другої.

Лікар Лондон промовив:

— У всякому разі, ви почуваєтеся винним.

Він зрозумів. Але несподівано від його розуміння мені зробилося навіть гірше.

— Має це бути лише або/або? — запитав він з натяком. — Іншого пояснення вашим сумнівам бути не може?

— Тобто? — я справді не знав. Пауза.

— Вона вам подобається,— спокійно ствердив лікар Лондон.

— Хто? — запитав я. — Ви не назвали імені.

23

Зустріч із Марсі треба було перенести.

За дивним збігом я призначив наше побачення на п'яту годину. А це збігалось, як я зрозумів у конторі, з часом мого психіатричного сеансу. Тож я подзвонив, щоб усе погодити.

— Що приключилося, бебі, друже мій? — цього разу в її кабінеті не було наради, отже вона могла мене дражнити.

— Лише на годину пізніше. На шістдесят хвилин.

— Чи можу я тобі вірити? — запитала Марсі.

— Це твоя справа, егеж?

У всякому разі, бігати нам довелося в сутінках. Що може бути кращого, коли у басейні відсвічують вогні міста?

Зустрівши її знову, я відчув, що сумніви, які мучили мене протягом довгого дня, розвіюються, як дим. Вона була прекрасна. Ми поцілувались і почали бігати.

— Як минув день? — поцікавився я.

— О, звичайні проблеми — надлишок товарів, нестача товарів, певні транспортні обмеження, згубна паніка на місцях. Але найбільше я думала про тебе.

Я спершу обмірковував, що сказати, а тоді говорив. Але, неспроможний вести поверхову розмову на бігу, невідворотно повертався думкою до головного. Я наполіг. Вона прийшла. Ми обоє тут. Що вона відчуває?

— Ти не запитала, куди ми підемо?

— Я гадала, ти маєш компас, друже.

— Чи захопила ти якийсь одяг?

— Не вечеряти ж нам у спортивних костюмах, правильно? Мені було цікаво знати, скільки вона напакувала.

— Де твій одяг?

— У машині,— махнула вона рукою в бік П'ятої авеню. — Торба авіакомпанії, її приносиш, її й забираєш. Дуже практична.

— Щоб швидше піти.

— Слушно,— сказала вона, вдаючи, ніби не розуміє, на що я натякаю. Ми пробігли ще одне коло.

— Гадаю, ми могли б піти до мене,— кинув я недбало.

— Згода.

— У мене не дуже просторо...

— Це добре.

— ... просто повечеряємо. Самі. Лише ти і я.

— Чудово,— відказала вона, а коли ми пробігли ще сотню метрів, озвалася знову.

— Олівере,— почала вона жалібно,— а хто приготує вечерю?

— Щось у моєму шлункові каже, що ти не жартуєш,— признався я, глянувши на неї.

Вона не жартувала. Коли ми бігли останнє коло, вона розповіла про свої кулінарні здібності. Вони були нульові. Вона мала намір записатися до кулінарної школи "Кардон Блю", щоб навчитися готувати високоякісні французькі страви, але Майкл був проти. Він казав, що завжди можна мати когось, хто приходив би й готував. Я, певною мірою, був задоволений. Сам я міг приготувати макарони, яєчню-бовтанку та півдесятка інших подібних страв. Це робило з мене фахівця, який може втаємничити її в тонкощі кухні.

Дорогою до мого помешкання, яка забирає більше часу, коли їхати машиною, а не йти пішки, ми завітали до китайської крамниці щось купити. Мені важко було відразу зробити вибір.

— Проблеми? — запитала Марсі, пильнуючи за мною.

— Так, не можу вирішити, що взяти.

— Це ж лише вечеря,— сказала Марсі. А що вона мала на увазі, чи про що подумала, про це я ніколи не дізнаюся.

***

Я сидів у своїй вітальні, намагаючись читати "Тайме" за минулий тиждень, і вдавав, ніби немає нічого незвичайного в тому, що в моїй ванній кімнаті ніжиться під душем жінка.

— Знаєш,— почув я її голос,— рушники тут трохи ... протухлі.

— Так,— сказав я.

— У тебе чисті є?

— Немає,— відповів я. Настала мовчанка.

— Гаразд, буде добре й так.

У ванній кімнаті стояв жіночий дух. Я гадав, що сам я під душем довго не стоятиму (зрештою, я маю лише одне нікудишнє сопло), але пахощі парфумів мене затримали. Чи, може, я боявся залишити заспокійливе тепло? Я, звичайно, хвилювався. Але дивно, цього вечора, коли на мене чекала жінка, щоб грати зі мною за моїми правилами, я не міг сказати, чи щасливий я, чи засмучений.

***

Марсі Біннендейл була в кухоньці і прикидалася, ніби здатна запалити плиту.

— Треба мати сірники, Марсі,— я закашлявся і швидко відчинив вікно. — Я тобі покажу.

— Пробач, друже,— сказала вона дуже ніяково. — Я заплуталася.

Я розігрів китайську їжу, дістав пиво й налив апельсинового соку. Марсі накрила маленький (кавовий) столик.

— Де ти брав ці ножі та виделки? — запитала вона.

— О, то тут, то там.

— Ні одна пара не підходить.

— Мені подобається різноманітність. (У нас із Дженні був повний комплект. Філ забрав його разом з усім, що нагадувало про подружнє життя.) Ми сиділи на підлозі й вечеряли. Я поводився якомога вільніше. Мене цікавило, чи безладдя у квартирі та її тіснота не пробудять у моєї гості ностальгії за тим способом життя, до якого вона звикла.

— Чудово,— мовила Марсі й торкнулася до моєї руки. — Якусь музику ти маєш??

— Ніякої. (Стерео Дженні я теж віддав Філові.)

— Ніякої?

— Лише радіо. Воно мене будить.

— Можна, я ввімкну?

Я кивнув, намагаючись усміхнутися, і Марсі підвелась. Радіо було біля ліжка, за чотири-п'ять кроків від того місця, де ми сиділи. Мені було цікаво, чи вона повернеться до мене, а чи ждатиме, що я підійду до неї. Чи помітила вона мій пригнічений стан?

Раптом озвався телефон. Марсі стояла поруч із ним.

— Можна мені відповісти, Олівере?

— Чом би й ні?

— Це може бути якась твоя подружка,— усміхнулася вона.

— Ти смішиш мене. Відповідай. Вона знизала плечима і взяла слухавку.

— Добрий вечір ... Так, номер правильний ... Так. Він ... Хто я? Це так важливо?

Кого, в біса, цікавить мій особистий гість? Я підвівся й вихопив у Марсі слухавку.

— Слухаю. Хто це?

Тиша на другому кінці була порушена здивованим: "Вітаю!"

— О, Філе.

— Ну, дяка Богові,— розкотисто зикнув побожний Кавіллері.

— Я ся маєш, Філе? — запитав я недбало.

Він проігнорував моє запитання й запитав сам:

— Вона вродлива?

— Хто, Філіпе? — холодно перепитав я.

— Та, що відповіла.

— О, це просто прислуга,— мовив я.

— О десятій вечора? Не крути, будь зі мною відвертим.

— Вона моя секретарка. Пам'ятаєш Аніту з пишною зачіскою? Я їй диктую дещо до моєї справи, що стосується шкільної ради.

— Не мороч мені голови. Якщо вона Аніта, тоді я кардинал Кранстона.

— Філе, я заклопотаний.

— Звісно, я розумію. Я покладу слухавку. Але обіцяй за це написати мені листа.

Філіп ніколи не належав до тих, хто розмовляв пошепки. Його гучний голос розносився по всій кімнаті. Марсі сміялася з усієї душі.

— Слухай,— запитав я так холодно, аж сам здивувався,— коли ми зустрінемося?

— На весіллі,— відказав Філіп.

— Що-о?

— А вона висока чи низенька? Тілиста чи тендітна? Білява чи чорнява?

— Вона хліб із житнього борошна.

— Отже,— вхопився Філіп за мою жартівливу відповідь,— ти визнаєш, що вона — це вона. Ти їй подобаєшся?

— Не знаю.

— Не звертай уваги на це запитання. Ти їй, звичайно, подобаєшся. Хочеш, я її підбадьорю? Дай їй слухавку.

— Не клопочись.

— Отже, все гаразд? Вона тебе розуміє?

— Не знаю.

— Що ж вона в тебе робить о десятій вечора?

Марсі засміялася. З мене. Я так нікчемно грав пуританина.

— Олівере, я розумію, що заважаю, тож попрошу тебе відповісти на одне коротке запитання і ти вільний.

— Щодо нашої зустрічі, Філе...

— Я не про це.

— А про що??

— Коли весілля, Олівере?

Він швидко поклав слухавку. Я уявляв, як він сміється.

— Хто то був? — запитала Марсі, хоча я був певен, що вона здогадалася. — Здається, він тебе дуже любить.

Я поглядав на неї із вдячністю за її розуміння.

— Авжеж. Наші почуття взаємні.

Марсі підійшла, сіла на ліжко і взяла мою руку.

— Я розумію, що ти почуваєшся незатишно.

— Так, ніби тут повно людей,— сказав я.

— А в голові твоїй повно думок. У моїй теж.

Ми сиділи мовчки. Наскільки правильно вона все відчуває?

— Я ніколи не спала з Майклом у моєму теперішньому помешканні,— похвалилася Марсі.

— Я ніколи не спав із Дженні ... тут.

— Я розумію,— сказала вона. — Але зустріч із його батьками викликала б у мене лише головний біль або напад нудоти. У тебе ж усе, що нагадує Дженні, досі викликає душевні муки.

Я не міг спростувати жодного її слова.

— Може, мені краще поїхати додому? — запитала вона. — Якщо ти скажеш "так", я зрозумію.

Ні секунди не роздумуючи, бо то була єдина рада, я відповів:

— Ні.

— Гайда прогуляємося. І десь вип'ємо.

Марсі мала цю дивну манеру поступатися. Мені подобалися її воля та її хист... діяти відповідно до ситуації.

***

Я замовив для себе вина, а для неї помаранчевого соку.

Вона відчувала, що я бажаю тут посидіти, і вела поверхову розмову. Ми говорили про її заняття. Мало хто з нас точно знає, як працюють

президенти мережі крамниць. Робота в них не така-то вже й легка. їм конче потрібно бувати в кожній крамниці й відвідувати в них кожен відділ.

— Як часто? — поцікавився я.

— Постійно. Крім того, я аналізую виставки в Європі й на Сході, щоб відчути, що може бути незабаром найсексуальнішим.

— Як розуміти "найсексуальнішим", Марсі?

— Надіваючи той кашеміровий светр, що я тобі подарувала, ти підтримуєш нашу "уявну" чи "сексуальну" лінію. Двадцять різних крамниць можуть продавати прості светри. Ми ж завжди в пошуках таких речей, які створюють імідж, про які люди ніколи не думали, що вони їм потрібні. Якщо нам щастить, вони бачать нашу рекламу й б'ються за те, щоб стояти першими в черзі. Розумієш?

— Задля вигоди,— сказав я з пихою випускника одного з групи престижних університетів США,— ви створюєте штучний попит на те, що, по суті, нічого не варте.

— Грубо, але слушно,— кивнула вона головою.

— Ясніше кажучи, якщо ви оголосите: "Це лайно!" — кожен купить сечу.

— Слушно.

***

Машина Марсі стояла (незаконно) перед моєю квартирою. Ми повернулися пізно. Я почувався краще. А може, мені так здавалося після випитого вина.

— Ну ось,— сказала вона,— я привела тебе додому.

Винятковий такт. Зараз я мав вибирати одне з двох, що мені ... потрібно.

— Марсі, якщо ти поїдеш, ти будеш спати одна і я буду спати один. Говорячи мовою економіки, це буде непродуктивне використання спального місця. Ти з цим згодна?

— Я з цим згодна,— відповіла вона.

— Крім того, я хотів би тебе обняти. Наші наміри збігалися.

***

Марсі розбудила мене з кавою в руках. У стирофомовому пакеті. — Я не зуміла запалити плиту,— пояснила вона,— і сходила до крамниці на розі.

24

Будь ласка, зрозумійте, ми не "живемо разом". Незважаючи на те, що провели захопливе літо.

Правильно, ми разом їмо, розмовляємо, сміємося (і не сходимося в думках), спимо під одним дахом (тобто у моєму підвалі). Але ніхто з нас не визнав змін і, звичайно,— ніяких обов'язків. Все — одноденне. По змозі, ми все-таки намагаємося бути більше разом. Наші взаємини,

гадаю,— щось виняткове. Своєрідна ... дружба. Тим більше, що дружба наша не платонічна.

Марсі тримає свій гардероб у фортеці й забирає пошту та інші послання, коли змінює одяг. На щастя, іноді вона захоплює також і їжу, приготовану її нині бездіяльним штатом. Ми з'їдаємо її непарними ложками на кавовому столику і говоримо про що заманеться. Про те, чи залишиться Ліндон Джонсон в історії? Який жахливий спектакль поставить Ніксон в'єтнамцям? Про фотографування Місяця у час занепаду міст. Про дитячого психіатра доктора Спока, убивцю Мартіна Лютера Кінга Джеймса Ерла Рея та річну Чепеквіддік у Новій Англії. Про футбольну команду "Пекерс" із міста Грін Бей, політика Спіро Егню та Жаклін Оназіс, колишню дружину вбитого президента Кеннеді. Про те, чи стане світ кращим, якщо спортивний коментатор Коселл та державний секретар Генрі Кіссінджер змінять місця роботи.

Іноді Марсі доводиться працювати майже до дванадцятої ночі. Я тоді заходжу по неї, ми з'їдаємо опівночі бутерброда і неквапом ідемо додому, тобто до мене.

Іноді я буваю у Вашингтоні, тоді вона залишається сама, хоча в неї завжди багато справ і є чим зайнятися. Коли я повертаюся, вона зустрічає мій літак і везе мене додому. Але частіше відвозити до аеропорту чи там її зустрічати доводиться мені.

Вона мусить багато подорожувати. Конче треба побувати в кожній філії. Майже тиждень потрібно, щоб охопити "східний коридор". Майже тиждень потрібно для Клівленда, Цинцинатті та Чикаго. Залишається ще "західний коридор": Денвер^ Лос-Анджелес, Сан-Франциско. Звісно, бувають перерви. По-перше, Нью-Йорк — база, де вона має "заряджати свої батареї". А останнім часом — це те місце, де вона заряджає мої. Часто ми буваємо разом по кілька днів. Іноді навіть по цілому тижню.

Звісно, я хотів би бути з нею більше, але розумію, що означають її обов'язки. Газети сьогодні галасують про, як вони це називають, придушення чоловіками індивідуальної особистості партнера. Але я не бажаю бути несправедливо звинуваченим. Я знаю пари далеко не такі щасливі, як ми. Люсі Данцигер, наприклад, працює на факультеті психології Принстонського університету, а її чоловік Пітер викладає математику в Бостоні. Навіть маючи подвійну академічну заробітну платню, вони не можуть дозволити собі таких розкошів, які маємо ми з Марсі: безкінечні телефонні розмови, вихідні дні в екзотичних місцях. (Про нашу останню ідилію в Цинцинатті я міг би написати пісню.)

Зізнаюся, коли її немає в місті, я почуваюся зовсім самотнім. Надто влітку, коли бачу в парку закоханих. Телефон — заміна досить неповноцінна. Кладеш слухавку, і ту ж мить рука твоя стає порожньою.

З погляду суспільства, ми сучасна пара. Він працює. Вона працює. Поділяють між собою відповідальність чи її брак. Поважають одне одного. Можливо, не бажають мати дітей.

Насправді ж я хотів би згодом мати дітей. Я не вважаю, що шлюб — це не модно. Все ж ця тема не обговорювалася. Марсі ніколи не боронила материнства чи подружнього життя. Вона, здається, задоволена тим, що ми маємо. А це, гадаю, бажання не мати обмежень ані в часі, ані в діях.

Нічого цього у своїх розмовах, коли буваємо разом, ми не згадуємо. Ми надто заклопотані різними справами. Багато з того, що ми робимо, не вимагає, щоб ми були в мене дома, хоча Марсі ніколи й не скаржилася на хворобу замкненого простору — клаустрофобію. Ми бігаємо, багато граємо в теніс (не о шостій годині ранку). Я вже зовсім стоптав свої тенісні черевики. Ми дивимося багато фільмів, відвідуємо театр, якщо театральний критик Волтер Керр вважає якусь виставу того вартою. Ми обоє боїмося вечірок (ревнуємо до компаній одне одного), тож полюбляємо бути лише вдвох. І все ж вечорами ми іноді стрічаємося з друзями.

Стів Сімпсон слушно дав нам змогу вибирати того вечора, коли ми вийшли вперше. Ґвен обіцяла все приготувати, але моя сприйнятливість до диспепсії примусила мене голосувати за ресторацію "Джіаматі" у Гринвідж Вілідж.

" Гаразд, чекаємо на вас о восьмій".

***

Марсі завжди була причиною певного напруження у товаристві. З її з'явою уривалися розмови. Це не те, про що могли б мріяти молоді дівчата. Насамперед неможливо не звернути уваги на її подобу (а суть саме в цьому). Взяти Стіва — нормальний, одружений, щасливий чоловік. Він вивчає фізіономію Марсі непомітно, немовби байдуже, але досить довгим, уважним поглядом. А це означає, що своєю з'явою Марсі вже викликала невдоволення чиєїсь дружини.

Ми ступаємо по вкритій тирсою підлозі "Джіаматі". Стефен вітає нас навстоячки (гарні манери чи щоб краще бачити?). Ґвен усміхається. Завдяки своїй манері триматися та очевидному хизуванню вона, безперечно, певна, що принаймні моя дівчина поруч із нею виглядатиме блідо.

Знайомство — ще один бар'єр. Почувши "Біннендейл", навіть досвідчена людина не може не розгубитися. При знайомстві зі знаменитостями спрацьовує стійка реакція. ("Мені сподобалось, як ви боксували, пане Мейлере"; "Як наша національна безпека, професоре Кіссінджере?" і т. ін.). Завжди знаходиться щось таке, що можна коментувати. А що сказати Марсі: "Мені подобається ваша нова вітрина?"

Марсі, певна річ, легко долає всі труднощі. її лінія поведінки — завжди бути ініціатором розмови. Втім, висловивши свій погляд, вона

кладе край довгим дискусіям. Це, звісно, робить спілкування з нею нелегким. І це пояснює, чому її часто вважають за холодну.

Ми, як і завше буває на вечірках, починаємо розмову з жарту, що "Джіаматі" не так легко було знайти. ("А ви теж блукали?") Говоримо про те, що Джон Леннон із групи "Бітлз", коли буває у Нью-Йорку, завжди сто-лується тут, обмінюємося іншими малозначущими репліками.

Потім Марсі дослівно захоплює ініціативу до своїх рук. Бажаючи підкреслити своє добре ставлення до моїх друзів, вона засипає Стіва запитаннями про неврологію, виявляючи далеко більші знання в цій галузі, ніж можна б сподіватися від нефахівця.

Дізнавшися, що Ґвен викладає історію в коледжі, Марсі зі знанням справи говорить про стан освіти у Нью-Йорку, про те, що в коледжі, де вона свого часу вчилася, справи теж були не з найкращих і таке інше. Вона з піднесенням говорить про новації, надто про програми з математики та про те, як дітей навчають користуватися комп'ютерами.

Ґвен слухала не дуже уважно. Завантажена читанням лекцій з історії, вона, певна річ, не має часу стежити за станом викладання інших предметів, і все ж завважила, що Марсі добре знайома з теперішньою системою освіти у Нью-Йорку. Марсі пояснила це тим, що вона багато читає в літаках.

Я ж при цьому почуваюся доволі непевно і до того ж уболіваю за Марсі. Ніхто не бачить бридкого каченяти під личиною лебідки. Ніхто не може збагнути, яка вона непевна і як потребує підтримки. Але я не мастак скеровувати розмову в потрібне річище.

Усе ж я роблю зусилля і переводжу розмову на спортивну тему. Стів жвавішає, а Ґвен заспокоюється. Незабаром ми вже балакали про Кубок Стенлі, Кубок Дейвіса, Філа Еспозіто, Деріка Сандерсона, Білла Рассела,

про те, чи поїдуть янкі до Джерсі, і я був надто захоплений, аби помітити щось, окрім того, що крига скресла, всі почуваються вільно, і ми навіть уживаємо мовні звороти роздягальні.

Лише коли офіціант бере замовлення, я помічаю, що пісню співає тріо. Тобто коли чую, як Ґвен Сімпсон каже: "Для мене ескалоп, будь ласка".

***

— Що там, у біса, діється з Марсі? —■ запитав мене Стів за кілька днів, коли ми закінчили бігати. (Марсі цього тижня відвідувала "східний коридор".) Я недбало поцікавився, що думають про це вони з Ґлен. Коли ми залишили парк і йшли П'ятою авеню, він знову запитав:

— Що з нею діється?

— Що ти маєш на увазі під "діється"? Нічого поганого, хай йому чорт. Стефен глянув на мене і похитав головою. Я не зрозумів.

— У цьому якраз уся суть,— кинув він. — Вона збіса досконала.

25

Що, в біса, зі мною діється? Я знову людина серед людей. Розповиваються пелюстки моєї душі. Мені б треба бути неймовірно щасливим. І все ж чомусь я почуваюся досить пересічно.

Не те, щоб я мав пригнічений настрій.

З якої б то речі? Я готував їжу на всіх конфорках. Працюється мені добре. Більше часу можу присвятити рейдам у Гарлемі та "громадянським свободам".

Щодо Марсі, то, як сказав Стефен Сімпсон, вона збіса досконала. Інтереси наші збігаються майже у всьому, і ми з нею — команда в буквальному розумінні слова. Конкретніше — змішана тенісна пара. Ми легко посіли першість у клубі "Готем", а також успішно виступили проти змішаних пар із периферії.

Треба віддати належне Марсі. Мене перемогла більше як половина хлопців, але її партнерки просто падають з ніг. Я ніколи не вважав, що належу до спортивної пересічі, але тільки завдяки Марсі ми виграли почесні стрічки та дипломи і йдемо до нашого першого трофею "Золотий листок".

Протягом усього часу змагань Марсі залишалася вірною собі. Ми були жертвами розкладу ігор і часом, аби уникнути штрафних очок, доводилося грати вечорами. Гра за вихід до чвертьфіналу в клубі "Готем" за розкладом починалася в середу о 9-й вечора. Марсі перебувала день у Клівленді, повечеряла й зодяглася для гри в літаку і, поки я замовляв зуби судді, з'явилася у клубі о чверть на десяту. Ми перемогли, прийшли додому й завалилися спати. А о сьомій годині наступного ранку вона поїхала до Чикаго. На щастя, того тижня, що вона провела там, на узбережжі, ігор не було.

Отже, ми подружжя, що живе у цілковитій злагоді.

Тоді, чому, в бісової матері, я не такий щасливий, як мав би бути?

Зрозуміло, ця тема була головною в бесіді з лікарем Лондоном.

— Це не депресія, лікарю. Я почуваюся чудово. Я сповнений оптимізму. Марсі та я ... ми ...

Я вмовк. Я мав намір сказати: "Ми постійно спілкуємося". Але самого себе дурити важко.

— ... ми зовсім не спілкуємося.

Я сказав те, що було в мене на думці, хоча воно й здавалося парадоксальним. Хіба ж ми не спілкуємося? Як показують рахунки, ми вечорами цілими годинами базікаємо по телефону.

Правильно, але у своїх розмовах ми тупцяємо на місці.

"Я щаслива, Олівере",— це не спілкування. Це просто ствердження. Звісно, я міг і помилятися.

Що, в біса, я знаю про родинні стосунки? Лише те, що пізнав, коли був одружений. Але тут порівняння із Дженні не підходить. Напевне я знаю лише те, що ми з нею палко кохали одне одного. Я не розглядав наших почуттів під мікроскопом психіатра. Я також не можу передати словами, чому їз Дженні я був такий невимовно щасливий.

Дивне ще й те, що в нас із Джен спільного було набагато менше. Вона не була палкою прихильницею спорту. Коли я дивився по телевізору футбол, вона у другому кінці кімнати читала книжку. Я вчив її плавати. Навчити її кермувати машиною мені так і не пощастило.

Зрештою, чи взаємини між чоловіком та його дружиною якось залежать від педагогічного досвіду?

Можна закластися, що це так. Але не в науці плавати, кермувати машиною або читати географічні карти. І навіть не в науці запалювати плиту, яку я недавно намагався дати.

У постійному діалозі одне з одним ви пізнаєте самого себе. Утворюються нові ланки в ланцюгу передачі ваших емоцій.

У Дженні були нічні кошмари, і вона будила мене ночами. Коли ми ще не знали про її хворобу, вона запитувала мене: "Якщо я не зможу мати дитини, Олівере, твої почуття до мене зміняться?"

Це запитання не викликало в мене потреби ставати перед нею навколішки і запевняти, що за мене можна бути спокійним. Натомість воно відкрило цілий комплекс емоцій, про існування яких я і не підозрював. "Ніде правди діти, Джен, мене б засмутило, що я можу не мати дитини, народженої тобою, тією, кого я кохаю".

Наших стосунків її запитання не змінило. Натомість її щирий сумнів, що викликав таке відверте запитання, примусив мене зрозуміти — я не належу до героїв і, певна річ, не готовий зустріти бездітність із цілковитим розумінням та вдаваною хоробрістю. Я сказав їй, що мені буде потрібна її допомога. І тоді, зізнавшись у своїх сумнівах, ми пізнали себе набагато краще.

І стали одне одному набагато ближчими.

("Господи, Олівере, як добре, що ти сказав правду".

"Негероїчна правда тебе засмучує, Дженні?"

"Ні, я рада її чути"

"Чого ж тут радіти?"

"Бо знаю: ти ніколи мене не дуриш, Олівере".)

Такої розмови у нас із Марсі ще не було. Вона, звісно, розповідає мені про все, коли чогось журиться чи хвилюється. І про те, що іноді в дорозі потерпає, що я можу знайти нову "розвагу". Насправді ж, це почуття — взаємне. А все ж дивно, розмовляючи, ми вживаємо правильних слів, але надто легко вони зриваються з язика.

Може, це тому, що я сподівався більшого. Я нетерплячий. Ті, хто мав щасливий шлюб, знають напевно, чого їм треба і чого бракує. Але було б несправедливо вимагати багато від тієї, яка ніколи не мала ... надійного друга.

А все ж я сподіваюся, що Марсі колись матиме в мені більшу потребу. Що вона колись розбудить мене й запитає про щось на кшталт:

"Якщо я не зможу мати дитини, Олівере, твої почуття до мене не зміняться?"

. — Марсі, цього тижня я, мабуть, багато плакатиму. Була шоста година ранку. Ми стояли в аеропорту.

— Одинадцять днів,— мовила вона. — На такий довгий час ми ще не розлучалися.

— Слушно. Але я просто подумав, що можу під час демонстрації вхопити велику дозу сльозоточивого газу.

— Ти так говориш, наче цього бажаєш, Олівере.

Туше за всіма правилами! У певних колах вхопити трохи газу вважається свого роду героїчним вчинком. Вона збагнула, що я хизуюся, і додала:

— Не провокуй поліції.

— Обіцяю. Буду поводитись як слід.

Оголосили посадку на її рейс. Передвідльотний поцілунок — і я, позіхаючи, заквапився, щоб устигнути на автобус до Вашингтона.

Щиро зізнаюся, мені подобається, коли важливі справи потребують мого втручання. Однієї суботи у Вашингтоні планувалася нова масова антивоєнна листопадова демонстрація. За три дні до неї організатори зателефонували, щоб я приїхав і допоміг перебалакати з хлопцями в Міністерстві юстиції. "Ви нам дуже потрібні",— запевняв мене Фредді Гарднер. Я пишався, мов павич, поки мені не сказали, що мене покликали не лише через мій правничий досвід, а й "тому, що ти підстригся і схожий на республіканця".

Йшлося про вибір маршруту. Традиційно демонстранти у Вашингтоні проходять Пенсільванія-авеню повз Президентський палац. Група урядових правників наполягала, щоб цього разу учасники маршу пройшли південніше. "Наскільки південніше, біля Панамського каналу?" — подумав я.

Щовечора Марсі від мене чула:

— Кляйндіст запевняє і далі: "Будуть розрухи, будуть розрухи!"

— Звідки це йому, в біса, відомо? — запитувала вона.

— Я його теж запитував: "Звідки вам, у біса, це відомо?"

— Саме цими словами?

— Ну ... крім одного. У всякому разі він відповів: "Так каже Мітчел".

— Звідки, в біса, це відомо Мітчелові?

— Я запитував. Він не завдавав собі клопоту відповісти. Мені раптом закортіло зацідити йому в пику.

— О, це мудро. А поводишся ти як слід, Олівере?

— Якби думки про любощі були криміналом, я дістав би одвічне ув'язнення.

— Я рада,— сказала вона.

Рахунки за наші телефонні розмови були фантастичні.

***

У четвер у другій половині дня два єпископи та група священиків вирішили відправити месу за мир біля Пентагону. Нас попередили, що їх заарештують, отож у натовпі було повно правників.

— Було якесь насильство? — запитала Марсі того вечора.

— Ні. Поліцаї поводилися справді чемно. Але натовп! Просто неймовірно! Священикам вони кричали таке, чого не дозволив би собі п'яний у шинку! Господи, мені захотілося кинутись на них із кулаками.

— Кинувся?

— Подумки.

— Це добре.

— Я знудьгувався за тобою, Марсі. Мені б хотілося потримати тебе в обіймах.

— Зроби це також подумки. А що сталося зі священиками?

— Нам довелося йти до суду в Александры й допомогти їм виплутатися з халепи. Все скінчилося добре. Чому ти змінила тему? Я що, не можу сказати, що нудьгую за тобою?

***

У п'ятницю адміністрація взяла реванш. Безперечно, завдяки молитвам пана Ніксона (виголошеним священиком Біллі Грехемом), у Вашингтоні стояла холодна, волога погода. Але це не зупинило ходу зі свічками, очолюваного чудовим йєльським священиком Біллом Коффіном. Чорт бери, цей хлопець досить здібний, аби привернути мене до релігії. Я й справді пізніше подався до Національного кафедрального собору, щоб його послухати. Я просто стояв позаду парафіян (собор був заповнений), почувався геть самітним і все віддав би, щоб тримати руку Марсі.

Поки я складав свій безприкладний візит до храму Божого, на майдані Дюпона натовп хіпі, бунтівників та інших безумців припустився поважного порушення громадського порядку, цебто того, чому я намагався перешкодити протягом тижня.

— Грубіяни! — говорив я Марсі по телефону. — Крім самореклами, у них не було ніякої приключки.

— На цих хлопців тобі й треба було кинутися з кулаками,— сказала вона.

— Маєш рацію,— визнав я з досадою в голосі.

— А ти де був?

— У церкві,— відказав я.

Висловлюючись досить барвисто, Марсі дала зрозуміти, що вона мені не вірить. Я повторив Коффінову проповідь і переконав її.

— Знаєш,— сказала вона, завтрашні газети дадуть по півколонки про богослужіння та по три сторінки про бунт.

На жаль, усе було так, як вона сказала.

***

Спав я тривожно. Я почувався винним у тому, що розкошую у своєму дешевому мотелі, тимчасом як багато тисяч учасників маршу сплять на холодних підлогах та лавах.

Субота була зимна і вітряна, але дощ перестав. Не мавши кого рятувати з біди (сперечатися теж не було з ким), я поплентався до церкви святого Марка, що для всіх була місцем зустрічі.

У церкві було велелюдно. Хто спав, хто пив каву чи просто сидів і чекав на сигнал. Все було добре організовано. Скрізь крутилися розпорядники, що мали стримувати демонстрантів від сутичок із поліцією і навпаки. Про всяк випадок запросили й медиків. Тут і там можна було бачити навіть таких, кому перейшло далеко за тридцять.

Біля електричного кавника лікарі пояснювали групі добровольців, як рятуватися від сльозоточивого газу.

Іноді, коли ви самітній, вам здається, ніби ви бачите знайоме обличчя. Одна лікарка була дуже схожа на … Джоанну Стайн.

— Вітання-шанування,— сказала Джоанна, коли я наливав каву.

— Гляди, щоб не вийшло, ніби я перебив семінар на тему подання першої допомоги.

— Нічого,— усміхнулась вона. — Я рада тебе тут бачити. Як ся маєш?

— Чудово,— відповів я, роздумуючи, чи слід мені вибачатися за те, що я так їй і не зателефонував. Зараз, мабуть, був не час, хоча її лагідне обличчя, здавалося, й запитувало.

— Ти виглядаєш стомленою, Джо.

— Ми всю ніч їхали.

— Це не мед,— зауважив я і запропонував їй випити кави.

— Ти один? Який був підтекст?

— Надіюся, що буду з півмільйоном інших,— відповів я, гадаючи, що позатикав усі пролазки.

— Твоя правда,— погодилась вона. Пауза.

— О, між іншим, Джо, як твоя родина?

— Брати десь туг, а мама й тато застрягли у Нью-Йорку, грають. Помовчавши, вона запитала:

— Ти йдеш із групою?

— О, певно,— відповів я якомога байдужіше, жалкуючи, що доводиться говорити неправду, бо знав — вона може запросити мене прилучитися до її друзів.

— Ти ... виглядаєш добре,— зауважила Джо.

Я міг сказати, що вона марно зволікає, сподіваючись, що я, може, викажу більше зацікавленості. Але мені було ніяково навіть просто стояти там і намагатися вести поверхову дружню розмову.

— Пробач мені, Джо,— сказав я. — Мене там, на холоді, ждуть приятелі і...

— Ну, звісно,— відказала вона. — Не треба через мене затримуватися.

— Бачиш, це...

Вона бачила, що мені ніяково, і сказала:

— Бажаю добре провести час. Повагавшись, я рушив до виходу.

— Нагадай про мене музикам.

— Вони будуть раді тебе бачити, Олівере. Приходь будь-якої неділі. Уже відійшовши, я озирнувся і побачив, що вона підійшла до якоїсь

жінки та до двох чоловіків. Певно, до тих, із ким приїхала. Вони теж лікарі? А може, один із чоловіків — її приятель? А тобі який клопіт, Олівере?

***

Я йшов у колоні демонстрантів. Я не співав, це не в моєму дусі. Величезною вервечкою ми пройшли повз Окружний суд, ФБР, Міністерство юстиції, Податкову інспекцію, Міністерство фінансів і, нарешті, вийшли до пам'ятника батькові нашої країни.

Сидячи на землі, я морозив свою стару пані, дрімав під час виступів, але пожвавішав, коли натовп дружно заспівав: "Хай буде мир!"

Я не співав. Я не вокаліст. Щоправда, коли б я був із групою Джоанни, то, можливо, й співав би. Але дивно було б намагатися співати соло в натовпі.

***

Я був досить утомлений, коли відімкнув двері свого нью-йоркського напівпідвалу. Ту ж мить озвався телефон. Я встиг підбігти, взяв слухавку і пропищав фальцетом:

— Вітання, це Еббі Гофман. Бажаю вам щасливого Нового року!

На мою думку, це було досить смішно, але Марсі не сміялася. З тої простої причини, що телефонувала не Марсі.

— Хм ... е ... Олівер?

Мій маленький жарт був трохи невчасний.

— Добрий вечір, тату. Я ... е ... подумав, що це хтось інший.

— Хм ... я зрозумів. Пауза.

— Як твої справи, сину?

— Все гаразд. Як мама?

— Добре. Вона теж тут. Е ... Олівере, як щодо зустрічі наступної суботи?

— Згода.

— Чи зфжеш ти приїхати до Нью-Хейвена?

Я геть забув про зустріч, про яку ми домовлялися з ним ще минулого червня.

— Е ... зможу. Звісно, зможу.

— Гаразд. Ти приїдеш машиною?

— Так.

— Тоді, може, здибаємося просто біля входу до готелю "Філд Гауз"? Скажімо, опівдні?

— Гаразд.

— А потім, сподіваюся, пообідаємо.

Ну ж бо, кажи "так". Він хоче тебе бачити. Ти ж відчуваєш це по його голосу.

— Так.

— Гаразд. Е ... мама хоче тебе привітати.

Отже, мій тиждень демонстрацій закінчився недемонстративною розмовою з моїми батьками.

***

Опівночі зателефонувала Марсі.

— У "Новинах" повідомили, що, поки ти маршував, Ніксон дивився футбольний матч,— сказала вона.

Тепер це не мало ніякого значення.

— Проклята домівка стоїть пусткою,— відказав я.

— Ще лише один тиждень...

— Це безглуздя має колись закінчитися.

— Закінчиться, мій друже. Через сім днів.

27

У моїй родині традиції є замінником любові. Ми не говоримо про нашу взаємну прихильність, а натомість дбаємо про родинні обов'язки, що засвідчують нашу ... вірність. Для цього є чотири дні на рік: Різдво, Великдень, День подяки, а ще — свята осіння традиція, "Святий вихідний". Цей останній — справжній моральний Армагеддон, велике побоїще, коли стають на герць добро проти зла. світло проти темряви. Іншими словами, Прекрасний Гарвард грає проти Йєля.

Це час сміятися і плакати. Але найголовніше — це час колобродити, верещати, поводитись, мов нерозумні підлітки, і пити.

Та в моїй родині цей день святкують стриманіше. Тимчасом як дехто з колишніх вихованців їсть і п'є перед початком гри прямо на стоянках машин, Баррети йдуть на гарвардський стадіон.

Коли я був ще дитиною, батько брав мене на кожну гру, що відбувалася на Солдатському полі. Він був постійний глядач, і ми дивилися всі ігри, а не одну на рік. Батько скрупульозно все мені пояснював. Уже десятирічним хлопцем я був добре обізнаний з найекзотичнішими сигналами суддів. Ба більше, я навчився виливати свої емоції. Батько ніколи не верещав. Він говорив неголосно, майже сам до себе: "Путній хлопець", "Ах, добре" і таке інше, коли темночервоні

грали вдало. А якщо наші "гладіатори" зазнавали поразки, як тоді, коли вони програли з рахунком п'ятдесят п'ять — нуль, він коментував: "Шкода".

Батько свого часу веслував за Гарвард (олімпійська академічна одиночка). Він носив почесну краватку в чорну та темно-червону смужку, а це означало, що він здобув вищу спортивну відзнаку, і давало йому привілей мати квитки на футбольні матчі на найкращі місця. По праву руку від президента.

З часом ні врочиста атмосфера, ні ритуал двобоїв Гарвард — Йєль не змінилися. Змінився лише мій статус. Я теж мав найвищу спортивну відзнаку (за досягнення в хокеї) і теж мав право на найкращі місця. Теоретично я міг привести з собою сина і навчати його, як писати в газеті про забиті пенальті.

Всі роки, за винятком тих, коли я був у коледжі, а потім одружений, я відвідував ігри Гарвард — Йєль разом з батьком. Мати, раз у житті показавши характер, відмовилася їх відвідувати багато років тому. "Я на цьому зовсім не розуміюся, і в мене мерзнуть ноги",— сказала вона моєму батькові.

Коли грали у Кембриджі, ми вечеряли в шановному бостонському харчовому закладі Лок-Оубера. Коли ж зустріч відбувалася в Нью-Хейвені, батько віддавав перевагу ресторанові містера Кейсі — менше патини, краща їжа.

Цього року ми теж прийшли сюди, додивившись гру до того моменту, коли наша альма матер програвала з рахунком 7 — 0. Гра була млява, про футбол говорити, по суті, було нічого, тож спортивні теми можуть бути не головними. Про Марсі я вирішив не згадувати взагалі.

— Шкода,— сказав батько.

— Це лише футбол,— відказав я, за звичкою ніколи не погоджуватися з його думкою.

— Я гадав, що Массі подаватиме краще,— знову сказав він.

— Гарвард сильний у пасивній обороні,— додав я.

— Так, ти, мабуть, маєш рацію.

Ми замовили омарів. Чекати довелося довго. Зала була заповнена підхме-лені ми вболівальниками з Йєля. Лунали переможні пісні, гімни героїзмові у боротьбі за футбольний м'яч. Ми, у всякому разі, мали більш-менш тихий стіл і могли чути один одного. Якби, звісно, нам було про що говорити.

— Як справи? — запитав батько.

— Майже без змін,— відповів я. (Зізнаюся, я не надто підтримував нашу розмову.)

— Ти ... на люди хоч іноді показуєшся? — він намагається виказати цікавість. Піду йому назустріч.

— Іноді,— відповів я.

— Це добре,— сказав він/

Я відчував, що сьогодні мій батько ніяковів більше, ніж торік. І більше, ніж під час нашої вечері у Нью-Йорку навесні.

— Олівере, можу я говорити серйозно? — запитав він. Чи може він говорити серйозно?

— Звісно,— відповів я.

— Я хотів би поговорити з тобою про майбутнє.

— Про моє майбутнє? — запитав я, подумки готуючись оборонятися.

— Не твоє особисто, Олівере. Про майбутнє родини.

Я раптом подумав, що він чи мама можуть бути хворі. Але вони мене повідомили б про це спокійно. Чи навіть написали б листа (мама б написала).

— Мені шістдесят п'ять,— сказав він.

— Буде в березні,— відповів я. Моя точність мала довести, що родинні справи мені не байдужі.

— Ну, все-таки, я маю думати, ніби мені вже шістдесят п'ять. Мій батько що, чекає на чек соціального страхування?

— Згідно з правилами партнерства...

Коли він це сказав, я відвернувся. Я чув текст цього повчання з того самого приводу ще рік тому.

Різниця була лише у виборі місця. Торік, після зустрічі з футболістами, ми поїхали до батькового улюбленого ресторану в Бостоні. Він припаркував машину на Стейт-стріт, прямо біля своєї контори — єдиного закладу, в назві якого було відкрито зазначене наше прізвище: "Баррет, Ворд і Сеймор. Інк. Інвестиційний банк".

Коли ми йшли до ресторану, батько, показуючи на затемнені вікна, зауважив:

— Як тут напрочуд тихо у вечірню пору, правда ж?

— У твоєму кабінеті завжди тихо,— відповів я.

— Там епіцентр урагану, сину.

— Але тобі це подобається.

— Так, мені це подобається, Олівере,— погодився батько. Подобались йому, певна річ, не гроші. І не влада, яку він мав завдяки

своїм величезним грошовим внескам у розвиток міста, комунальне господарство чи акціонерне товариство. Подобалася йому, гадаю, відповідальність. Якщо слово "рушій" взагалі можна використати, говорячи про мого батька, я сказав би, що таким рушієм для нього була відповідальність. Перед заводами, що завантажували фірму роботою, перед самою фірмою з її святим інститутом доброчесного керівництва, перед Гарвардом і, звичайно, перед родиною.

— Мені шістдесят чотири... — вів він далі того вечора в Бостоні.

— Буде наступного березня,— перебив я, даючи зрозуміти, що знаю, коли в нього день народження.

— ... А згідно з умовами партнерства, коли мені виповниться шістдесят вісім, я повинен піти у відставку.

Настала пауза. Якусь часину ми мовчали.

— Нам насправді слід про це побалакати, Олівере.

— Про що саме?

— Хто буде після мене старшим партнером...

— Містер Сеймор,— висловив я думку. Зрештою, канцелярські папери та вивіска біля дверей засвідчували, що є ще два партнери.

— Сеймурові та його родині належить дванадцять відсотків,— сказав батько,— а Бордові — десять.

У мене й на думці не було запитувати про ці дрібниці.

— Тітка Елен має кілька акцій, які я контролюю для неї,— він перевів подих,— а решта — наші...

Я хотів перешкодити йому закінчити думку.

— ... і, зрештою, твої.

Я палко бажав змінити тему, але надто усвідомлював емоційний внесок із боку мого батька. Було ясно, що до цієї розмови він підготувався дуже старанно.

— А не міг би все-таки Сеймор бути старшим партнером? — запитав я.

— Ну, це можливо, якщо ніхто не візьме на себе... прямої відповідальності за всі Барретові інтереси.

— Припустімо, візьме він? — Підтекст був — "припустімо, я не візьму".

— Тоді згідно з умовами партнерства вони мають право викупити наші акції,— батько повагався. — Але, звісно, річ не в тім.

У тоні жим він вимовив останню фразу, чулося благання.

— Я слухаю.

— Скрутне становище родини... — промовив він.

Він знав, що я розумію. Він знав, що я знаю, чому ми йшли так повільно. Але часу, щоб подолати відстань до Лок-Оубера, було не досить, щоб закрити тему.

Перед тим, як увійти до ресторану, батько ще встиг додати:

— Подумай про це.

Хоча я кивнув на знак згоди, але знав, що думати про це не буду ні секунди.

Атмосфера всередині була не дуже спокійна. Того дня темночервоні здійснили диво. Господь через молодого захисника Чіампі на останній хвилині наслав свій гнів на йєльців. В останні п'ятдесят секунд Гарвард здобув перевагу над ними. Грандіозну перемогу. І привід для святкування.

Звідусіль чулося:

Нас непросто побороти, Ми команда бойова: Бережем свої ворота — Слава Гарварда жива!

Про родинні справи ми більше не згадували. Футбольна тема витіснила всі інші. Ми славили темно-червоний колір та футболістів Чіампі й Гатто. Ми пили за переможний для Гарварда сезон, перший відтоді, як мій батько вступив до коледжу (!).

***

Тепер, у листопаді через рік, усе було далеко серйозніше. Не тому, що ми програли змагання, а тому, що минув цілий рік, а питання залишалося відкритим.

— Батьку, я правник і маю почуття обов'язку. Якщо хочеш — відповідальності.

— Розумію. Але Бостон, як головне місце нашої діяльності, не позбавить тебе цілком можливості займатися соціальними справами. Зовсім навпаки, працюючи у фірмі, та бачитимеш проблеми з протилежного боку.

Не бажаючи завдавати йому болю, я не сказав, що "протилежний бік" — це значною мірою те, з чим я боровся.

— Я розумію твій погляд,— сказав я,— але, щиро кажучи... Я надовго задумався, добираючи слів, що його не образити.

— Батьку, я ціную твоє прохання. Але я справді, ну, дуже ... не схильний. Гадаю, батько мене цілком зрозумів, бо свого звичайного прохання подумати не додав.

— Розумію,— сказав він. — Мені прикро, але я розумію.

***

Повертаючись додому в досить доброму гуморі, я, жартуючи, сказав про себе: "Одного промислового магната на родину досить". І мав надію, що Марсі вже вдома.

— Наскільки ти певний, Олівере?

— Цілком певний, Марсі.

Вона чекала на моє повернення з Нью-Хейвена і виглядала, мов щойно зрихтоване суфле. Ви б ніколи не подумали, що вона провела цілісінький день у польоті від узбережжя до узбережжя.

Хоча, крім розмови з батьком, я розповів їй багато про що, саме вона викликала її цікавість.

— Ти сказав "ні" не задумуючись?

— І не вагаючись,— відповів я,— і без найменшої гризоти. Раптом я згадав, із ким розмовляю.

— Звичайно, на моєму місці ти взялася б за цю бісову справу, га? Я хочу сказати, що, як я розумію, саме це ти й зробила.

— Але мене дратувало,— щиро зізналася Марсі,— що я багато чого не могла перевірити.

— Мене теж. Тим-то я й відмовився.

— І ти даси ... ну ... пропасти спадщині?

— Певного роду спадщині — першим американським цехам із потогінною системою!

— Це давня історія, Олівере. Сьогодні робітники, члени профспілки, заробляють фантастичні...

— Це справи не стосується.

— А поглянь на все добре, що зробила твоя родина! Лікарня. Гуртожиток у Гарварді. Внески...

— Послухай, давай про це не говорити, гаразд?

— Чому ні? Ти молодий, розглядаєш минуле, немов якийсь полум'яний радикал.

Якого біса вона так запально підштовхує мене до проклятої підприємницької діяльності?

— Чорт бери, Марсі!

Раптом озвався телефон! Телефонний дзвінок закликав супротивників зайняти нейтральні позиції.

— Відповісти? — запитала Марсі.

— Ну його к лихій матері, зараз майже північ.

— Це може бути щось важливе.

— Не для мене,— відрубав я.

— Я теж тут живу,— сказала вона.

— Тоді відповідай,— буркнув я, роздратований тим, що зірвалось наше полюбовне примирення.

Марсі відповіла.

— Це тебе,— сказала вона.

— Слухаю,— рикнув я, взявши рурку.

— Ого! Та це ж грандіозно! Вона ще в тебе! — почув я бадьорий голос Філіпа Кавіллері й мусив усміхнутися.

— Ти мене перевіряєш?

— Хочеш почути щиру відповідь? Так, перевіряю. Отже, як тобі ведеться?

— Що ти маєш на увазі, Філіпе?

— Дзінь, дзень, дзінь, дзень,— відповів він.

— Що це, в біса, означає, твій годинник із зозулею?

— Це весільні дзвони! Коли вони баламкатимуть, матері його ковінька?

— Філіпе, ти будеш перший, хто дізнається.

— Тоді скажи мені тепер, щоб я міг піти спокійно спати.

— Філіпе,— сказав я з удаваним обуренням,— ти зателефонував, щоб агітувати за весілля, чи хочеш сказати ще щось?

— Хочу, давай обговоримо індичку.

— Філе, я тобі казав...

— Я маю на увазі справжню індичку. Фаршировану. До Дня подяки.

— О! — свято буде на тому тижні.

— Я хочу, щоб ти і цей культурний жіночий голос пристали до моєї родинної компанії на День подяки.

— Хто в тебе буде? — запитав я.

— Англійські колоністи! Чи не один біс?

— Кого ти запросив, Філіпе? — наполягав я, боячись юрби надто завзятих кранстонців.

— Поки що лише себе,— відповів він.

— О,— сказав я і згадав, що Філіп не міг терпіти святкувань разом із родичами. ("Діти без кінця плачуть",— нарікав він. А я потурав його посиланням на хворобу.)

— Гаразд, тоді, може, ти приєднаєшся до нас тут?.. — я глянув на Марсі, яка згідливо кивала, водночас запитуючи знаками: "А хто, в біса, куховаритиме?"

— Марсі бажає з тобою зустрітися,— наполягав я.

— Але я не можу,— відмовлявся Філіп.

— Облиш.

— Гаразд. Коли?

— Десь на початку другої половини дня,— відповів я,— повідом лише, який потяг зустрічати.

— Можна мені дещо привезти? Не забув, я — постачальник найкращих тортів Род-Айленда.

— Підходить.

— А також спеції.

— Чудово.

Марсі дико сигналила з бічної лінії.

— Е... Філіпе, ось ще що, ти знаєш, як готувати індичку?

— Так, як і індика,— сказав він. — Я можу взяти добірного у свого приятеля Анджело. Ти певен, що вона не буде проти?

— Хто, Філіпе?

— Твоя прекрасна наречена. Деякі жінки ображаються, коли чоловіки вламуються до їхньої кухні.

— Марсі ставиться до цього дуже спокійно,— сказав я. Тепер вона аж підстрибувала від радощів.

— Чудово. Тоді вона й справді славна дівчина. Марсі, так? Гей, Олівере, ти гадаєш, я їй сподобаюся?

— Певний.

— Отже, стрічай мій поїзд о пів на одинадцяту. Добре?

— Добре.

Я вже зібрався покласти слухавку, коли почув, що він гукає:

— Чуєш, Олівере?

— Так, Філіпе.

— День подяки підходить для весілля на всі сто.

— На добраніч, Філіпе.

Ми, нарешті, закінчили розмову. Я кивнув оком на Марсі.

— Ти рада, що він приїде?

— Якщо ти вважаєш, що я йому сподобаюся.

— Ну, ніякого сумніву.

— Я матиму більше шансів, якщо не готуватиму. Ми всміхнулися. Тут було зерно правди.

— Послухай-но, Олівере, а на тебе не чекають у Іпсуїчі?

Досить справедливо. День подяки — святий для Барретів. Але в даному разі — обставини форс-мажор.

— Я зателефоную і скажу, що беру участь у розгляді справи шкільної ради, що починається в понеділок.

Марсі теж мала зробити у своєму розкладі певні зміни:

— Я мушу бути в Чикаго, але я прилечу сюди на обід і останнім літаком повернуся назад. День подяки — вирішальний день роздрібної торгівлі. Розпродаж за зниженими цінами починається у п'ятницю.

— Гаразд. Для Філа це матиме неабияку вагу.

— Я рада,— всміхнулася вона.

— Умовилися. А тепер, коли все зорганізовано,— грайливо сказав я, — чи можу я виразити почуття?

— Так. Які саме?

— Ну... смутку. Гарвард програв Йєлю. Для мене то був нещасливий день. Могла ти подумати про те, щоб якось мене втішити?

— Тобі потрібна терапія,— сказала Марсі, — Чи не погодився б ти простягтися на ліжку?

— Погоджусь,— сказав я. І простягся. Вона сіла на край.

— А тепер роби, що тобі заманеться. Я зробив.

А потім ми, щасливі, поснули.

***

Цілий цей тиждень Філ Кавіллері трудився в поті чола, готуючи святкові делікатеси. І дуже потратився на дзвінки.

— Вона любить у начинці волоські горіхи?

— Марсі зараз працює, Філе.

— О восьмій вечора?

— Увечері в середу вона працює,— сказав я.

— Який там номер? — запитав він, готовий дізнатися про те, як Марсі ставиться до горіхів.

— Вона заклопотана, Філе. Але, знаєш, я згадав. Волоські горіхи Марсі справді любить.

— Чудово.

І він поклав трубку. Того разу.

Але в наступні дні по телефону обговорювано гриби, гарніри, журавлину (готувати желе чи залишити ягоди цілими) та всі овочі.

— Вони будуть просто з ферми,— запевняв мене Філ по телефону з Род-Айленда. — Те, що ви їсте у Нью-Йорку,— просто заморожене сміття.

Природно, я ухвалював усі великі постанови за Марсі. То був її тиждень для поїздки до Цинцинатті, Клівленда та Чикаго. Хоча ми й говорили з нею по телефону не менше як годину щовечора, святкове меню в наших розмовах згадувалося не часто.

— Як підготовка до процесу шкільної ради, друже?

— Я готовий. Розслідування Баррі — жахливе. Все, що я маю робити, — дискутувати. Тим часом я ознайомився з усіма закритими матеріалами. Вони не дозволяють дітям молодших класів читати Воннегута. Чи навіть "Над прірвою у житі".

— О, це сумна книжка,— сказала Марсі. — Любий самотній сіромаха Ґол-ден Колфілд.

— А мене тобі не жаль? Я теж самотній.

— О Олівере, я не просто жалію, я подумки тебе пещу.

Якщо з якоїсь причини мій телефон підслуховували, слухач дізнавався про таємниці щовечора, коли телефонувала Марсі.

***

Вранці святкового дня мене розбудив стук у двері. То був Філіп Кавіллері, який в останній момент вирішив, що приїздити треба таки раннім поїздом, аби було коли все належно підготувати. ("Я знаю твою нікчемну плиту, вона нагадує мені зіпсований прилад для підсмажування грінок".)

— Ну, де вона? — запитав Філіп, звільнившись від продуктового вантажу і роззираючись довкола.

— Вона тут не живе, Філе. І крім того, зараз вона в Чикаго.

— Чого?

— У справах.

— О, вона ділова людина?

— Авжеж.

Він був вражений. А потім швидко запитав:

— Вона цінує тебе, Олівере? Господи, він ніколи не зупиниться.

— Облиш, Філе, берімося до роботи.

Я прибирав квартиру. Він готував страви. Я накрив стіл. Він розклав по тарілках усе, що можна було подати холодним. Опівдні все було готове. За винятком індички. Все було розраховане так, щоб вона була готова о пів на п'яту. Літак Марсі має прибути в аеропорт о пів на четверту. Оскільки у святковий день жвавого вуличного руху не буде, ми спокійнісінько сядемо обідати о п'ятій. Чекаючи, Філ і я дивилися по телевізору футбол. Він відмовився навіть від короткої прогулянки, хоча погода була прохолодна й сонячна. Відданий професіонал, він вважав за краще бути недалеко й напоготові.

***

Невдовзі після другої пролунав телефонний дзвінок.

— Олівере?

— Ти де, Марсі?

— В аеропорту. В Чикаго. Я не можу прилетіти.

— Щось негаразд?

— Не тут. Криза у крамниці в Денвері. Я вилітаю туди за дванадцять хвилин. Увечері все поясню.

— Щось серйозне?

— Гадаю, так. Це, мабуть, забере кілька днів, але, якщо нам пощастить, ми зможемо врятувати товари.

— Чим я можу допомогти?

— Ну... будь ласка, поясни Філіпові. Скажи йому, що я щиро жалкую.

— Гаразд, але буде нелегко.

Маленька пауза, що могла б бути набагато довшою, якби вона не квапилася на свій літак.

— Олівере, ти ніби незадоволений.

Я зважував свої слова, не бажаючи загострювати її проблеми.

— Лише розчарований, Марсі. Я хочу сказати, що ми не ображаємося.

— Будь ласка, почекай, поки я не буду в Денвері. Це довго розтлумачувати.

— Гаразд,— сказав я.

— Скажи, будь ласка, щось приємне, Олівере.

— Сподіваюся, тобі подадуть індичку в польоті.

***

Святкування з Філом було для мене своєрідною втіхою. Як і в минулому, ми знову були лише вдвох. Наїдки були чудові. Але мені важко було проковтнути свої думки.

Філіп намагався мене підбадьорити.

— Послухай-но,— говорив він,— у діловому світі такі речі трапляються. Ділові люди подорожують. У підприємницькій діяльності це звичайна річ.

— Я знаю.

— Крім того, є люди, які не можуть виконувати свою роботу вдома. Так само як солдати...

Геніальна аналогія!

— І якщо справи змусили Марсі там залишитися, це має означати, що вона важлива особа, га?

Я не відповів.

— Вона обіймає якусь керівну посаду?

— Щось на зразок.

— Ну, це їй на користь. Вона сучасна дівчина. Господи, тобі треба пишатися. Вона сумлінно виконує свої обов'язки. Вона прагне мати підвищення?

— Якоюсь мірою.

— Це добре. Шанолюбна. Цим треба пишатися, Олівере. Я кивнув головою. Просто, щоб показати, що я не сплю.

— За моїх дитячих літ,— вів далі Філ,— батьки пишалися, коли могли сказати: "Наша дитина шанолюбна". Вони, звичайно, говорили так про хлопців. Але ці сучасні дівчата, вони рівноправні, еге ж?

— Надто,— кинув я.

Моя маломовність, нарешті, впевнила його, що йому несила пом'якшити мого розчарування.

— Знаєш,— перевів він розмову на інший регістр,— коли ти з нею одружишся, все буде інакше.

— Чому б то? — запитав я якомога недбаліше.

— Бо жінка є жінка. Дружини мають бути зі своїми родинами. Це природно.

Я не мав охоти встрявати з ним у дискусію про філософію життя.

— Послухай,— знову озвався він,— це твоя власна провина. Якби вона була твоєю дружиною...

— Філе!

— Правда очі коле,— огризнувся він, захищаючи ту, з якою зроду не зустрічався. — Прибічники лібералізації жінки можуть мені заперечити, але я знаю, що каже Біблія. Чоловік і жінка мусять бути вірними одне одному. Розумієш?

— Розумію,— сказав я, маючи надію, що він замовкне. Він замовк. На кілька секунд.

— Послухай, що, бий його лиха година, означає "бути вірними"? — запитав він.

— Бути дуже близькими,— відповів я.

— Вона читала Біблію, Олівере?

— Гадаю, читала.

— Зателефонуй їй. Це означає, що треба не затримуватися у своєму готелі.

— Я зателефоную.

— Як ви почуваєтесь?

— Лікарю Лондон, зараз я справді потребую вашої допомоги. Що коїться з моїми почуттями?

— Гнів. Лють. Досада. Навіть більше.

— Занепокоєння. Я не знаю, чого чекати. Ми досягли межі в ... Я не знаю. Я, звісно, знав, але сказати йому цього не міг.

— Я маю на увазі... наші взаємини. Чи спробу їх побудувати. Як можна говорити про взаємини, якщо нам ніколи бути разом? Бути поруч одне з одним, а не лише говорити по телефону. Я не занадто побожний, але коли подумаю, що ми можемо бути не вкупі на Святвечір, я...

Може, заплакати? Я певен, що навіть Джек Патрач святкував Різдво з друзями.

— Послухайте, проблема дуже поважна. Денверська крамниця має ненадійне керівництво. Марсі мусила летіти. їй треба там бути. Вона не може нічого передоручити. І що, в біса, їй тут робити? Тримати мою руку? Готувати мені сніданок?

Чорт, це її робота! Мені треба з цим миритися. І я не скаржусь. Ну, гаразд, певна річ, скаржусь. Але я не готовий...

А може, більше, ніж це. Я себелюб. Нерозважний. Марсі — моя... ми... як подружня пара. У неї не все гаразд у Денвері. Це так. Хоча вона й

бос, декотрі місцеві розумники вважають, що в неї важка рука. Але ж не так усе легко.

Водночас я просто байдикую тут і бурчу знічев'я, замість того щоб, можливо, теж бути там і підтримати її. Господи, я знаю, що це для мене означало б. І, якщо я так зроблю, вона знатиме...

Я помовчав. Скільки я вже наговорив лікареві Лондону своїми незакінче-ними реченнями?

— Гадаю, мені слід полетіти до Денвера.

Пауза. Я був задоволений своїм рішенням. Потім згадав, що нині п'ятниця.

— З другого боку, передбачається, що наступного понеділка я маю бути в суді, розглядатиметься справа шкільної ради. Мені погано на саму думку, що я маю займатися справою тих нелюдів.

Пауза для самоаналізу. Зваж свої можливості, Олівере.

"Все гаразд, я можу передати м'яч Баррі Полакові. Він і справді вивчив цю справу глибше, ніж я. Звичайно, він молодий. Може побоятися. І, сто чортів, я, звісно, зробив би все краще. Ось що важливе!"

Господи, яка жорстока гра у психологічний пінг-понг. Я вражено прислухався до своїх власних протидоводів.

"Але, дідько б Його вхопив, справа Марсі — важливіша! Хоча вона й розумниця, там вона зовсім одна і, мабуть, зможе скористатися моєю допомогою. А я, либонь уперше в житті, думаю про когось іншого, а не про триклятого самого себе!"

Гадаю, останній доказ переконав мене остаточно.

— Я полечу до Денвера, гаразд?

Я подивився на лікаря. Лондон, помовчавши, сказав:

— Якщо не полетите, чекаю на вас о п'ятій годині в понеділок.

ЗО

— Олівере, не залишай мене, я не впораюся.

— Не журися, все буде гаразд. Не треба хвилюватися.

Підскакуючи на вибоїнах у таксі дорогою до аеропорту, я заспокоював Баррі Полака.

— Але, Олівере, чому? Чому раптом саме тепер залишати мене наодинці з цією справою?

— Ти з нею впораєшся. Ти знаєш розслідування у всіх подробицях від початку до кінця.

— Справу я знаю. Але, Олівере, я не зумію вести дискусію так, як ти. Мене заплутають. Ми програємо.

Я його заспокоював і пояснював, як можна знешкоджувати випади опозиції:

— Пам'ятай, говорити треба чітко. Дуже повільно. Бажано баритоном. І щоразу називай нашого головного свіжа "доктор". Це справляє враження.

— Господи, я боюся. Чому тебе понесло до Денвера саме тепер?

— Так треба, Баре. Сказати більше я не можу. Ми проїхали милю мовчки.

— Слухай, Оле.

— Слухаю, Баре.

— Ти мені скажеш, якщо я відгадаю, в чому тут річ?

— Можливо.

— Це пропозиція. Якась фантастична пропозиція. Слушно? Ми якраз дісталися аеропорту, і я поспішив вийти з таксі.

— Отже, це правда? — запитав Баррі. — Це пропозиція?

Показуючи всі зуби в усмішці, я крізь вікно машини потис руку своєму молодому колезі.

— Бажаю удачі, нам обом.

Повернувшись, я рушив до контрольно-пропускного пункту. Поможи тобі Боже, Баррі, ти так тремтиш, аж не помічаєш, що я теж ледве паную над собою. Бо я не сказав їй, що прилітаю.

***

Щойно ми приземлилися у Місті з Милю Заввишки (як без кінця називав Денвер веселий пілот), я схопив валізку, вибрав таксиста, вдатного, на мою думку, їздити швидко, і кинув йому:

— Готель "Браун Пеліс". Будь ласка, потряси коробом.

— Тоді тримай своє старе сомбреро, хлопче,— сказав він.— Вибираючи таксі, ти не помилився.

О дев'ятій годині вечора (через одинадцять хвилин) ми були в "Пелісі" — старому денверському готелі. Він мав солідний вестибюль з високою банею у стилі XIX сторіччя і великим садом посередині. Сад оточували яруси поверхів. Від порожнечі вгорі паморочилася голова.

її номер був мені відомий із телефонних дзвінків, отож-бо, здавши свої речі черговому на зберігання, без жодного телефонного попередження я піднявся сходами на шостий поверх і, секунду постоявши, щоб стримати дихання (висота), постукав.

Тиша. Потім з'явився чоловік. Дуже вродливий. Елегантний принц.

— Чим можу прислужитися?

Хто він, у біса? Акцент у нього не денверський, а якийсь псевдоанглій-ський.

— Я хотів би поговорити з Марсі,— відповів я.

— Боюся, вона зараз зайнята.

Чим? Які могли бути сумніви? Цей хлопець — надто вродливий, лише глянувши на його обличчя, маєш охоту його вдарити.

— Я хотів би конче її побачити.

Хлопець був на два дюйми вищий за мене. А його костюм був такого бездоганного крою, що важко було сказати, де закінчується костюм, а де починається він сам.

— Хм. Панна Біннендейл на вас чекає?

Його манера вимовляти "хм" могла бути передмовою до перебитої щелепи. Перш ніж я встиг вирішити, провадити полеміку далі чи бити, з кімнати почувся жіночий голос:

— Що там таке, Джерімі?

— Нічого, Марсі. Помилка. Він знову повернувся до мене.

— Джерімі, я не помилка,— запевнив я. — Мої батьки мене хотіли.

Чи то подіяв ефект дотепу, а чи погроза в моєму тоні, але Джерімі відступив і дав мені дорогу. Проходячи маленьким коридором, я думав, як Марсі зреагує, побачивши мене. І чим вона, в біса, може займатися?

У вітальні, від стіни до стіни, в сірих фланелевих костюмах сиділи керівні особи фірми. Перед кожним стояла попільничка. Одні нервово палили, інші жували черстві бутерброди.

За столом, не палячи і не жуючи (і не роздягнута, як я боявся), сиділа Марсі Біннендейл. Я застав її в самому розпалі ... ділової наради.

— Ви знаєте цього джентльмена? — запитав Джерімі.

— Ще б пак,— відповіла Марсі, усміхаючись, але не кинулась в мої обійми, як я мріяв дорогою сюди.

— Привіт,— сказав я, — Прошу вибачити, якщо потурбував. Марсі роззирнулася, а потім сказала своїй команді:

— Вибачте, я на хвилинку.

Ми вийшли з нею в коридор. Я взяв її руку, але Марсі ввічливо утримала мене від більшого.

— Послухай, ти що тут робиш?

— Я подумав, що тобі буде потрібен друг і помічник. Я побуду з тобою, поки ти облагодиш свої справи.

— А як твій судовий процес?

— Дурниці. Ти для мене важливіша. — Я взяв її за груди.

— Ти що, очманів? — прошепотіла вона, але не сердито.

— Так, очманів, бо спав, або не спав, один у двоспальному ліжку. Очманів, бо знудьгувався за тобою, жуючи черствий хліб та ковтаючи сирі яйця. Я очманів...

— Послухай, друже,— сказала вона, кивнувши головою в бік кімнати. — У мене нарада.

Яке має значення, що почують оті сірі костюми. Я провадив далі: ... — і мене цікавить, чи ти можеш, навіть у своїй президентській метушні, теж відчувати себе трохи очманілою і...

— Дурило,— прошепотіла вона суворо. — У мене нарада.

— Я розумію, що ти заклопотана, Марсі. Але послухай, продовжуй нараду, а як закінчиш, я чекатиму на тебе у своєму номері.

— Це може тривати вічно ...

— Тоді і чекати я буду вічно.

— Гаразд, мій друже, — вона всміхнулася, цмокнула мене в щоку й повернулася до своїх справ.

***

— О моя кохана, моя Афродіто, моя чудова рапсодіє...

Цими словами Джін-Пір Омонт, офіцер чужоземного легіону, умовляв тендітну княжну, яка, важко дихаючи, відповідала: "Ні, ні, ні, стережіться мого батька!"

Було за північ, і денверське телебачення показувало лише цей давній фільм. Іншими словами, я дивився телевізор, цмулив пиво і так очманів, що заговорив до екрана:

— На Бога, Джіне-Піре, зірви з неї одяг!

Він не звертав на мене уваги і далі правив сухого дуба, а руки тримав надто благородно. Стук у двері. Дякувати Богові.

— Привіт, бебі,— сказала Марсі.

Виглядала вона стомленою, а її коси були напіврозпущені. Так, як мені подобалося.

— Як ся маєш?

— Я спровадила всіх додому.

— Все залагодили?

— О ні. Безнадійно заплутана справа. Можна мені зайти?

Я був такий змучений чеканням, що, не помічаючи того, досі стояв у дверях, заступаючи їй дорогу.

Марсі увійшла, скинула черевики, впала на ліжко і, дивлячись на мене стомленим поглядом, сказала:

— Ти великий романтичний бовдур, відмовився від такого важливого процесу.

— У мене були пріоритети,— усміхнувшись, відповів я. — У тебе в Ден-вері прикрощі, і я просто подумав, що тобі треба, щоб хтось був поруч із тобою.

— Приємно,— сказала вона. — Трохи божевільно, але — страшенно приємно.

Я ліг на ліжко, обняв її й секунд за п'ятнадцять ми обоє спали. Мені снилося, що я вдома, у своєму ліжку, а Марсі нечутно увійшла й шепнула мені сонному: "Олівере, сьогодні ми перебудемо день удвох. І заберемося так високо в гори, як тільки зможемо".

Прокинувшись, я побачив, що сон стає явою. Марсі стояла тепло одягнена, тримаючи в руках лижний костюм мого розміру.

— Збирайся,— сказала вона. — Ми поїдемо в гори.

— А як же твоя нарада?

— Сьогодні у мене нарада з тобою. Решту я скличу по вечері.

— Господи, Марсі, який біс тебе посів?

— Пріоритети,— всміхнулася вона.

***

Марсі збила голову. Жертвою стала снігова баба, а причиною її смерті — стинання голови.

— Яка наступна гра? — запитав я.

— Скажу тобі після обіду,— відповіла вона.

У якому саме місці великого, кам'янистого плато ми перебуваємо, я не мав жодного уявлення. До самого обрію не було видно нічого живого. А най-гучнішим звуком видавався хрускіт снігу під ногами. Навколо — сліпуча білизна. Мов весільний коровай природи. Марсі не вміла запалити міську плиту, але чудово впоралася з плиткою "Стерно". Ми їли юшку і бутерброди. Ми перехитрували всі вишукані ресторації. Уникли всіх своїх правничих повинностей. І всіх телефонних розмов. І всіх незліченних городян.

— Де ми точно перебуваємо? (У Марсі був компас.)

— Здається, трохи на схід від ... нізвідки.

— Таке сусідство мені до душі.

— Якби не ти, я б сиділа зараз у Денвері в прокуреній кімнаті, розбираючись у заплутаних справах китайської крамниці.

Марсі запарила на "Стерно" каву. Знавці могли б сказати, що вона не дуже смачна чи й взагалі непридатна до пиття, але мене вона зігріла.

— Марсі,— сказав я напівжартома,— ти потаємний кухар.

— Лише в дикій місцевості...

— У такому разі, це і є твоє місце в житті.

Вона глянула на мене. Потім, променіючи щастям, роззирнулася довкола і сказала:

— Я хотіла б, щоб нам нікуди не треба було звідси їхати.

— Ми не поїдемо, Марсі,— сказав я поважним тоном. — Ми могли б залишитися тут, поки розтануть льодовики або поки нам забажалося б побувати на всіх пляжах. Чи попливти човном по Амазонці. Це моя думка.

Вона вагалася, розмірковуючи, як реагувати. Що це? Побажання? Пропозиція?

— Ти перевіряєш мене чи говориш наповажне?

— І те й інше. Я зміг би відмовитися від свого теперішнього життя, але чи ти змогла б? Я хочу сказати, що мало хто має наші можливості...

— Облиш, Баррете,— заперечила Марсі,— ти найшанолюбніший з усіх, кого я взагалі зустрічала. Крім мене самої. Б'юся об заклад, ти навіть мрієш бути президентом.

Я осміхнувся. Але президентські позитивні риси не дозволяють говорити неправду.

— Авжеж. Мріяв. Але недавно я подумав, що краще навчав би своїх дітей кататися на ковзанах.

— Правда? — щиро здивувалася вона.

— Аби тільки вони захотіли вчитися,— додав я. — А ти могла б мати втіху від чогось, що не вимагало б змагання?

— Це, звісно, було б для мене новим життям,— секунду подумавши, відповіла вона. — Поки ти йшов до мети своєю дорогою, я мала насолоду від своїх перемог…

— Скажи мені, що зробило б тебе щасливою зараз?

— Хлопець,— сказала вона.

— Який саме?

— Який не до кінця вірив би, що я задоволена тим, чим займаюся. Який зрозумів би, що насправді я волію … не завжди бути президентом компанії.

Я чекав, ніяк не коментуючи почутого.

— Ти,— сказала вона нарешті.

— Я радий,— сказав я.

— Що нам зараз треба зробити, Олівере?

Ми були стримані. Говорили, обмірковуючи кожне речення.

— Хочеш знати, що тобі треба зробити? — сказав я.

— Так.

Глибоко вдихнувши повітря, я сказав:

— Продати крамниці.

— Що-о? — вона мало не впустила свою каву.

— Послухай, Марсі, я можу написати трактат про спосіб життя президента мережі крамниць. Це постійний рух, постійні зміни. Він, мов пожежна машина, завжди напоготові до виїзду.

— Все дуже правильно.

— Можливо, це дуже важливо для справи, але нормальні стосунки, якраз навпаки, потребують багато часу й мало руху.

Марсі мовчала, і я читав нотацію далі.

— Отже,— запропонував я весело,— продавай усі свої крамниці. Будеш консультантом у будь-якому місті, на твій вибір. А бідний правник без роботи ніде не залишиться. Можливо, пустимо коріння й виростимо маленьких.

— Ти мрійник,— розсміялася Марсі.

— А ти натоптана нісенітницями,— відразу дав я відкоша. — І ще й досі дуже любиш свою владу.

Я її не звинувачував, хоча все було збіса правильно.

— Ти екзаменував мене.

— Так, і ти провалилася.

— Ти самовпевнений себелюб,— сказала вона жартівливо. Я згідливо кивнув і додав:

— І до того ж іще й людина.

— Але ти ж не маєш на мене серця?..

— Сніг повинен розтанути,— сказав я.

Ми підвелися й, побравшись за руки, пішли до машини. Потім поїхали до Денвера. Там снігу не було взагалі.

До Нью-Йорка ми повернулися в середу надвечір. Марсі владнала в Ден-вері свої справи, і вранці ми навіть ще раз зітнулися зі сніговою бабою. Але моє "я" раділо. Час було знову братися до роботи. Мені вдалося навіть трохи допомогти Баррі Полакові наприкінці процесу. (Ми підтримували зв'язок по телефону.)

Черга на таксі була нескінченна, і в нас закоцюбли ноги. Нарешті ми опинилися перед пом'ятою жовтою бляшанкою. Іншими словами — перед нью-йоркським таксі.

— До району Куїнз не поїду,— буркнув водій, вітаючись.

— Я теж не поїду,— сказав я, налягаючи на покалічені дверцята,— тож давайте спробуємо до номера двадцять три на Східній шістдесят четвертій.

Ми з Марсі вже сиділи в таксі, і водій був готовий везти нас на вказану адресу.

— Давайте спробуємо до п'ятсот четвертого номера на Східній вісімдесят шостій,— раптом запропонувала Марсі.

— Що? Хто, в біса, там живе? — запитав я.

— Ми живемо,— всміхнулася вона.

— Ми?

— Вам що, голуб'ята,— озвався таксист,— відібрало пам'ять?

— Ви хто, таксисте, знаменитий актор Вуді Аллен? — запитав я.

— Я принаймні пам'ятаю, де живу,— сказав він, боронячись. Водії інших машин квапили його какофонією сигналів та лайок.

— Гаразд, куди? — зараз він вимагав.

— Східна вісімдесят шоста,— сказала Марсі й шепнула мені, що дорогою все пояснить. М'яко кажучи, мене це захопило зненацька.

На військовій термінології це називається демілітаризована зона — терен, де жодна армія не має права розгортати свої сили. То був жест Марсі — дібрати квартиру, що була б не її, не моєю, навіть не нашою, а цілком нейтральним тереном.

Гаразд, у цьому є рація. Моя пацюча нора — трохи занадто. Крім того, вона вже витримала іспит на розпусту.

***

— Ну, що ти скажеш? — запитала Марсі.

Квартира була чудова. Вона була спланована так само досконало, як і верхні поверхи в Біннендейлів. Хотілося б мені бачити молоді пари, які розглядали б ці зразкові кімнати і мріяли: "От якби ми могли так жити".

Марсі провела мене через вітальню, технічно-обладнану кухню ("Я буду брати уроки кулінарії, Олівере"), свій майбутній кабінет, потім королівських розмірів спальню і, нарешті, головний сюрприз: мій кабінет.

Отже, були окремі кімнати для Неї і для Нього. Моя — оздоблена шкірою. Полиці зі скла для моїх правничих книг. Складне освітлення. Всі інші вигоди.

— Подобається? — запитала Марсі, вочевидь надіючись, що я заспіваю з радощів.

— Фантастично,— відповів я, дивуючись, чому чую себе так, ніби я серед декорацій на сцені, а вона читає сценарій.

І не розуміючи, яку дотичність усе це має до мене.

***

— Як ви почуваєтесь?

Лікар Лондон не змінив методики з часу моєї відсутності.

— Знаєте, ми порівну платимо за квартиру.

Облиш,— сказав я собі,— платня за квартиру — це не почуття. І навіть не те, що в мене справді на думці.

— Річ не в моєму "Я", лікарю, а в тому, як вона намагається ... влаштувати наші життя.

Лікар німував.

— Бачте, не потрібен гарний інтер'єр чи романтичне освітлення. Як вона не може зрозуміти, що все це дурниці? Дженні купила нам старі меблі, скрипуче ліжко й стіл, усе за дев'яносто сім доларів! Єдиними нашими гостями увечері були таргани. Взимку гуляли протяги. Ми по запаху могли сказати, що всі наші сусіди мають на вечерю. То було суще пекло!

Лікар і далі мовчав.

— Але ми були щасливі, і я ніколи нічого не помічав. Якось, правда, помітив, коли під нами поламалася ніжка ліжка. Ми тоді дуже сміялися.

Знову мовчанка. Олівере, про що ти говориш? Мабуть, про те, що тобі не подобається нове помешкання.

***

Слушно, мій новісінький кабінет — це експонат. Але, коли мені треба подумати, я їду до свого напівпідвалу, де все ще зберігаються мої книги. Туди ще надходять рахунки і туди, коли Марсі немає у місті, я ще тікаю.

Оскільки, як і на різдвяні свята, Марсі відсутня (зараз вона в Чикаго), настрій у мене кепський.

Сьогодні увечері мені треба працювати, а я нічого не можу робити в казковому будинку на Вісімдесят шостій. Я відчуваю себе погано у святково прикрашеному Нью-Йорку, хоча й маю тепер два помешкання. А від страху визнати себе самітним, мені соромно телефонувати Філові, щоб просто потеревенити.

Отже, 12 грудня Баррет працює у своєму підземному притулку в пошуках прецеденту в старих томах і сумує за часом, якого йому несила повернути.

Праця могла притупити біль і справді заволодіти увагою. Але, завдяки новонабутим здібностям внутрішнього психологічного самоаналізу, я не можу глянути на себе збоку. Я просто не можу скупчитися. Я поринув у себе, замість поринути у справу "Майстер проти штату Джорджія".

А що тиха музика в ліфті моєї контори щодня стріляє мені у вуха веселою піснею-колядкою, у мене розвивається різдвяна шизофренія.

"Проблема в тому, лікарю (я розмовляв сам із собою, та що я оцінював власні настрої, то називав себе "лікар"), що Господь, суддя небесного суду, знову підтвердив закон:

"На Різдво ти мусиш бути вдома".

Я можу легко поставитися до якогось іншого з безцінних Божих законів, але перед цим я схиляю голову.

"Баррете, ти тужиш за домівкою, отже тобі, холера, треба виробити якийсь план".

"Але, лікарю, в цьому й проблема. Де мій дім?" ("Там, де серце, звичайно. П'ятдесят доларів, будь ласка".)

"Дякую, лікарю. А ще за п'ятдесят можу я запитати: "Де моє прокляте серце?"

Це не те, чого я, взагалі, не знав. В дитинстві мені подобалося діставати подарунки і прибирати ялинку.

Я був чоловіком своєї дружини, і хоча Дженні була агностик (я не бажаю завдавати болю ЙОМУ і говорити "атеїст"), вона приходила додому зі своїх двох робіт, і ми святкували удвох, співаючи вільні варіації на мотиви різдвяних пісень.

Все це промовляє на користь Різдва. Бо бути разом — це бути разом, і на Різдво ми справді завжди були разом.

Зараз — пів на десяту. До Різдва ще залишається десяток днів на різдвяні закупки, а я вже сьогодні осторонь від усього цього. Бо, як я вже сказав, у мене — проблема.

Провести Різдво у Кранстоні, як минулого разу, годі. Мій друг каже, що він їде в круїз із тими, кому за сорок. (Хто може знати, до чого це призведе?) Філ вважає, що полегшує моє становище. Але він відпливає і залишає мене на лаві підсудних у становищі досить скрутному.

Бути моїм домом зохочується Іпсуїч, Массачусетс, де живуть мої батьки. Марсі Біннендейл, з якою я живу, коли вона опиняється у межах моєї досяжності, переконувала, що панчохи з подарунками повинні висіти на Вісімдесят шостій вулиці.

Мені ж хотілося зустріти свято там, де я не відчував би себе одиноким. Суть була в тому, що обидві можливості мого вибору розв'язують проблему лише наполовину.

Але стривай! Є юридичний прецедент. Суддею, здається, був Соломон (прізвище — "Цар"). Його ухвала буде моєю ухвалою. Різдво провести з Марсі. Але в Іпсуїчі, Массачусетс. О-ла-ла!

***

— Алло, мамо.

— Як ся маєш, Олівере?

— Все гаразд. Як батько?

— Добре.

— Я... ну... щодо... е... Різдва.

— О, сподіваюся, цього разу...

— Так,— зараз же запевнив я її,— ми приїдемо. Я хочу сказати, е... мамо... чи можу я привезти гостя? Ну... якщо є місце?

Ідіотське запитання.

— Так, певно що, любий.

— Це друг.

Чудово, Олівере. Вона, можливо, подумала, що це ворог.

— О,— сказала мама, не в змозі приховати почуття (не кажучи вже про цікавість). — Це добре.

— Вона не з Іпсуїча. Нам доведеться прийняти її у нас.

— Гаразд,— сказала мама. — Це хтось із тих ... кого ми знаємо? (Іншими словами: з якої вона сім'ї?)

— Вона не з тих, щоб нам треба було хвилюватися, мамо.

— Це добре,— прикинувшись задоволеною, сказала вона.

— Я приїду раненько напередодні Різдва, а Марсі прилетить з узбережжя.

— О!

Знаючи мене, мама, безсумнівно, подумала, що це може бути узбережжя річки Тімбукту в Малі.

— Отже, чекаємо на тебе і панну...

— Неш. Марсі Неш.

— Нетерпляче ждемо вашого приїзду.

Це почуття було взаємним і, як сказав би лікар Лондон, щирим.

32

Чому?

Я міг уявити роздуми Марсі під час польоту з Лос-Анджелеса до Бостона 24 грудня. Квінтесенцією її роздумів буде "чому?".

Чому він запросив мене відвідати його батьків? І саме на Різдво. Чи означає це, що в нього ... поважні наміри?

У наших розмовах ми з нею, звісно, цієї теми ніколи не торкалися. Але я цілком певний, що там, у стратосфері, випускниця жіночого коледжу "Брін Мор",— мисляча людина, здатна збагнути мотивацію її нью-йоркського товариша по кімнаті.

Я радий, що вона ніколи не покаже цього і не запитає: "Чому ти мене запросив, Олівере?", бо, щиро кажучи, я відповів би: "Не знаю". То була

прикметна для мене, хаплива постанова, не порадившись із Марсі, телефонувати додому. Моє власне внутрішнє бажання. (Отже, Марсі справді здивовано кліпала, коли я їй про це повідомив.)

Я також поспішив, коли, обманюючи себе, думав: "Вона просто товариш". Вийшло так, що ти з цим товаришем зустрічатимеш Різдво. Це нічого не означає і тут немає ніякого "наміру".

"Дурниці, Олівере, ти збіса добре знаєш, що це не надто двозначно, коли ти запрошуєш дівчину на Різдво, щоб познайомити з батьками. Це, друже, не вечірка студента-другокурсника".

Все це здається таким зрозумілим нині через тиждень, коли літак уже заходив на посадку в аеропорту Доган.

"На що, Олівере, натякає такий жест у реальному житті?"

Нині, після кількох днів роздумів, я міг на це запитання відповісти. Він натякає на одруження. Подружнє життя. Шлюб. "Ти розумієш, Баррете, яку бурю зчинив?.."

У моїй подорожі до Іпсуїча все-таки було палке бажання заручитися схваленням батьків. "Чому мене й досі ще обходить, що думають мати й батько?"

***

"Ти її кохаєш, Олівере?"

"Господи, хіба зараз час про це запитувати?"

"Так,— відповідає внутрішній голос. — Саме час".

"Чи я її кохаю? Дуже важко відповісти "так" чи "ні". Тоді чому, хай йому грець, я такий певний, що бажаю з нею одружитися?"

"Бо... Може, це й нелогічно, але я чомусь вірю: обов'язок стане каталізатором. А церемонія одруження розбудить кохання".

***

— Олівере!

Перша вийшла з літака предмет моїх думок. Виглядала Марсі фантастично.

— Знаєш, я справді знудьгувалася за тобою, друже,— сказала вона, обнімаючи мене під курткою. Хоча я теж міцно притиснув її до себе, але... Зрештою, ми в Бостоні. Треба заждати, поки...

— Де твоя валізка? — запитав я.

— У мене велика, її перевіряють.

— Ого. Ми будемо запрошені на показ мод?

— Ти не дуже помиляєшся,— відповіла вона. Визначаючи тим самим, що її гардероб старанно спланований.

У руках вона тримала довгастий пакунок.

— Давай понесу,— запропонував я.

— Ні, це крихка річ,— відповіла вона.

— А, це твоє серце,— глузливо мовив я.

— Не зовсім,— відповіла вона. — Допіру подарунок твоєму батькові.

— О!

— Я хвилююся, Олівере,— зізналася вона.

Ми переїхали мостом через Містік-рівер і влилися у різдвяний вуличний рух.

— Пусте,— сказав я.

— Ану ж я їм не сподобаюся? — не вгавала вона.

— Тоді ми просто замінимо тебе після Різдва,— відповів я. Марсі закопилила губу. Навіть і тепер її обличчя було розкішне.

— Скажи щось заспокійливе, Олівере,— попрохала вона.

— Я теж хвилююся,— сказав я.

***

Гротон-стріт. Ворота. Потім наші володіння. Довга під'їзна дорога. Дерева стояли голі, але тиша була лісова.

— Спокійно,— сказала Марсі. (Вона могла сказати "надто просторо", як я висловився про її апартаменти, але тепер була далека від такої дріб'язковості.)

***

—Знайомося, мамо, це Марсі Неш.

Принаймні прізвище її колишній чоловік має чудове — винятково м'яке і викликає нуль асоціацій.

— Ми щасливі, Марсі,що ви знайшли можливість приїхати,— сказала мама. — Ми чекали на зустріч із вами.

— Я вдячна, що ви мене запросили.

Яка пишна нісенітниця — штучно всміхаючись, дві гарно виховані жінки обмінювалися банальностями — цим опертям усього нашого суспільного ладу. Потім вони перейшли до "Ви, мабуть, стомилися після дороги?" та "Ви, мабуть, стомилися, поки готувалися до Різдва?"

Увійшов батько, і вони повторили той самий діалог. Винятком було лише те, що він не міг не показати, що знаходить її вродливою. Потім, оскільки за правилами гри Марсі мусила бути втомленою, вона зійшла вгору до відведеної їй кімнати, щоб трохи відпочити.

Залишившись утрьох, мама, батько і я запитали одне одного, як ідуть справи, і дізналися, що все у всіх гаразд. Що, природно, було приємно чути. Чи Марсі ("чарівна дівчина",— сказала мама) поїде з нами колядувати? Надворі страшенний холодяка.

— Марсі — витривала,— відповів я, мавши на увазі, мабуть, більше ніж просто будову її тіла. — Вона може славити Господа навіть і під час хуртовини.

— Краще буде, якщо вітер заглушить мій фальшивий спів,— сказала Марсі. Вона вийшла в такому костюмі, які цього року будуть носити лижники в Сант Моріц.

— Нічого, Марсі,— сказала мама, сприймаючи почуте надто буквально. — Головне — це esprit1.

Мама ніколи не пропускала нагоди замінити англійське слово французьким. Вона, чорт бери, два роки вчилася в коледжі "Сміт" і завжди це показувала.

— Чудовий костюм, Марсі,— відзначив батько. І я певний, що він захоплювався тим, що крій костюма не приховував її ... постави.

— Він не продувається вітром,— сказала Марсі.

— У цю пору року в нас буває дуже холодно,— зауважила мама. Зверніть увагу, можна прожити довге, щасливе життя, не балакаючи ні

про що, крім погоди.

— Олівер мене попередив,— сказала Марсі.

її вміння вести пустопорожню розмову було разючим. Вона ніби відбивала на лету м'яч.

***

О сьомій тридцять ми пристали біля церкви до двох десятків покидьків суспільства — представників вищого класу Іпсуїча. Нашим настарішим ко-лядником-заспівувачем був випускник Гарварду 1910 року сімдесятирічний Ліман Ніколс, наймолодшою була п'ятирічна Емі Гарріс, дочка мого колеґи-однокласника Стюарта.

1 esprit^/?.,) — дух, свідомість.

Стюарт єдиний з усіх не був зачарований Марсі. Що йому було до неї? Він так любив маленьку Емі (а вона його) й Сару, яка залишилася вдома з десятимісячним Бенджаміном.

Я раптом гостро усвідомив, що моє життя не стоїть на місці. Я відчував, як минає час, і в мою душу закрався смуток.

У Стюарта був великий автомобіль, і ми поїхали разом з ним. Я тримав Емі в себе на колінах.

— Ти дуже щасливий, Олівере,— сказав Стю.

— Я знаю,— відповів я.

Марсі, як слід було сподіватися, сказала, що ревнує.

***

"Прислухайтесь, то янголи співають ..."

Наш репертуар такий самий старий, як і наш маршрут: представники вищих кіл релігійної общини вітали наші музичні виступи чемними оплесками, слабеньким пуншем, молоком і печивом для дітей. Марсі з цікавістю спостерігала за заведеним порядком.

— Це провінція, Олівере,— виснувала вона.

О пів на десяту ми закінчили наші заплановані раути і, як вимагала традиція, закінчили (різдвяний каламбур, хо, хо) в герцогському маєтку "Дувр Гауз".

"Ой прийдіть усі, хто вірить..."

Я помічав, як мої батько й мати пантрують за нами. І мені дивно було бачити, що вони усміхаються. "Це тому, що я стою поруч із Марсі? А може, маленька Емі Гарріс полонила їхні серця, як вона полонила моє?"

Наїдки й напої в нашому домі були ліпші. Крім соків, для замерзлих дорослих був пунш. "Ти рятівник",— сказав випускник 1910 року Ніколс, поплескуючи мого батька по спині.

Незабаром усі розійшлися. Я налив собі пуншу. Марсі випила "ег-ног" (гаряче вино, збиті жовтки, молоко, цукор).

— Я задоволена, Олівере,— сказала вона і взяла мене за руку.

Мама, гадаю, помітила. І не була цим засмучена. Батько хіба що трохи заздрив.

Ми прикрашали ялинку, і Марсі хвалила маму за красу орнаменту. Вона відзначила кришталь зірки. "Чудовий кришталь, пані Баррет. Він виглядає, як чеський".

Він і був чеський. Мама купила його перед самою війною.

Потім мали місце інші милі дрібнички з минулого (деякі з часів, про які я хотів би, щоб моя сім'я забула). Коли вішали разки з кукурудзяних пластівців та журавлини, Марсі стримано зауважила:

— Хтось мусив працювати, як раб, щоб зробити ці гірлянди.

— Протягом усього тижня моя дружина майже нічого іншого й не робила,— легко відбив м'яча батько.

— Годі тобі,— зашарілася мама.

Не дуже палко бажаючи прикрашати ялинку, я цмулив теплу, заспокійливу рідину і думав, що Марсі їх романтизує.

Пів на дванадцяту ялинка прибрана, подарунки під ялинкою, і моя вічна вовняна панчоха висить поруч з іще однією старою для гості. Мама натякнула, що настала година віддати одне одному на добраніч. Всі підвелися і побажали одне одному приємних снів та гарних подарунків.

— На добраніч, Марсі,— сказала мама.

— На добраніч і дякую вам,— прозвучало у відповідь.

— На добраніч, любий,— знову сказала мама і поцілувала мене в щоку. її швидкий погляд сказав мені, що Марсі іспит склала.

О. Б. Третій та його дружина пішли. Марсі повернулася.

— Я прокрадуся до твоєї кімнати,— запропонував я.

— Ти зовсім збожеволів?

— Ні, я дуже збуджений,— відповів я. — Послухай, Марсі, сьогодні ж Святвечір.

— Твої батьки б ужахнулися,— сказала вона, і, мабуть, щиро.

— Марсі, б'юся об заклад, що цієї ночі кохатимуться навіть вони.

— Вони одружені,— відказала Марсі і, швидко поцілувавши мене в губи, вивільнилася з моїх обіймів і зникла.

Якого біса!

Я почовгав до своєї старої кімнати, де все залишалося, мов у музеї, так, як було за моїх юнацьких літ (вимпели, світлини команд і все інше).

Мені хотілося зателефонувати на пароплав і сказати: "Філе, маю надію, що принаймні у тебе все гаразд".

Я не зателефонував.

Я ліг у ліжко, збентежено думаючи про те, що я сподівався мати від Різдва.

***

— Доброго ранку! Щасливого Різдва! Цей пакет для вас!

Мама подарувала моєму батькові ще один набір краваток та бавовняних носовиків. Вони були дуже схожі на подаровані йому торік, як і халат, який батько подарував мамі.

Я одержав півдесятка всіляких краваток, про які було сказано, що вони акурат для молоді.

Марсі одержала останню книжку Дафне дю Мор'є від мами.

Я витратив на придбання різдвяних подарунків, як і щороку, п'ять хвилин, що на них і позначилося. Мама одержала кілька хусток, батько — ще кілька краваток, а Марсі — книжку "Насолода куховарити" (подивимося на її реакцію).

Усіх, звісно, цікавило, що привезла наша гостя.

Почати з того, що дарунки Марсі були, на противагу нашим, не загорнені вдома, а упаковані професійно (вам відомо де) у Каліфорнії.

Мама дістала ясно-блакитний кашеміровий шарф ("Не треба було",— дякуючи, сказала вона). Батько — оту довгасту коробку: в ній було французьке вино "Шато-Бріон" розливу 1959 року.

— Яке чудове вино! — похвалив він, хоча й не був знавець. У нашому "винному льоху" зберігалося віскі для батькових гостей, херес — для маминих гостей і зо два ящики доброго шампанського — для важливих оказій.

Я дістав пару рукавичок. Хоча вони й були елегантні, мені не хотілося носити подарунок Марсі на своїх кінцівках. Він був надто безликий. ("Ти віддав би перевагу оздобленому норкою спортивному костюму?" — запитала вона пізніше. — "Так, тоді я був би спокійніший!" — погодився.)

Вершиною всього, а радше — дном, був подарунок від батька. Я дістав те, що й завжди,— чек.

***

Радій, Усесвіте...

Ми вступили до церкви і пройшли до нашої лави, коли органіст пан Вік енергійно виконував цей гімн. У церкві було багато "рівних нам за станом", які крадькома приглядалися до нашої гості. "Вона не нашого кола",— певно, казали вони. Ніхто з них не дивився на неї, не криючись, за винятком пані Роудз, якій її дивні, винятково дивні дев'яносто довгих років могли дозволити таку поведінку.

Але зібрання спостерігало за місіс Роудз і не могло не помітити, що, після уважного погляду на Марсі, вона всміхнулася. Ага, отже, стара карга схвалює.

Ми співали не так голосно, як минулого вечора, й слухали превелебного пана Ліндлі, що правив службу. Батько читав уривок із Біблії і, треба віддати йому належне, робив це гарно. Він переводив дух на комах, а не після кожного слова, як це робив Ліндлі.Казання "Господь милосердний" показало, що превелебний знайомий з мирськими справами у світі. Він згадав конфлікт у Південній Азії і просив нас подумати на різдвяні свята, як дуже потрібен Христос тому світові, що воює.

Дяка небові, Ліндлі був ядушник, отже казання вийшло милосердно коротким.

Одержавши благословення, всі вийшли на паперть. Говорили про те, чим скінчилася зустріч Гарвард — Йєль. І, звичайно, цього ранку всі були тверезі. Джексон! Мейсон! Гарріс! Баррет! Кейбот! Лоуелл! О Господи!

З цими іменами на вустах зверталися один до одного щирі друзі, неголосно розмовляючи про незначні речі. Мама теж привітала кількох своїх друзів. І, звісно, теж неголосно.

Раптом пролунало голосне:

— Мааг-сі-і, догога!

Я озирнувся і побачив, що моя подруга когось обнімає. Був то хтось старий чи, незважаючи на церкву, він проковтнув зуби? Мої батьки так і вродилися коло них, щоб побачити, хто так палко привітав Марсі.

Добрий старий Стендіш Фарнем досі не випускав Марсі з обіймів.

— О дядечку Стендіше, яка приємна несподіванка!

Мама, здавалося, нетямилася з захвату. Отже, Марсі — племінниця цього поважного "одного з нас"?

— Мааг-с-і, що привело тебе, міську дівчину, в такі вагвагські місця? — запитував Стендіш, вимовляючи "а" на всю ширину Біскайської затоки.

— Вона гостює в нас,— втрутилася мама.

— О Елісон, як добге,— сказав Стендіш і, підморгнувши мені, додав: — Бережіть її від цього вашого розпусного хлопця.

— Ми тримаємо її під склом,— сказав я на це, і старий Стендіш усміхнувся.

— Ви родичі? — запитав я, бажаючи, що Стендіш забрав свою руку зі стану Марсі.

— Лише за духом. Пан Фарнем та мій батько були партнерами,— сказала Марсі.

— Не пагтнегами,— наполягав він,— бгатами.

— О! — вигукнула мама, явно сподіваючись почути нові подробиці.

— Ми мали коней,— сказав Стендіш. — Коли її батько помег, я їх пго-дав. Стало не до гозваг.

— Слушно,— сказала моя мама. Під її різдвяним капелюшком кипів Ве-зувій цікавості. (Стендіш явно вважав, що ми знаємо, хто був батько Марсі.)

— Якщо знайдеш час, пгиходь після обіду до нас,— сказав старий Фарнем на прощання.

— Мені треба бути у Нью-Йорку, дядечку Стендіше.

— А, ділова дівчинка,— вигукнув він. — Согом тобі пгокгадатися до Бостона, мов злочинець. — Він послав їй рукою поцілунок і повернувся до нас. — Дивіться годуйте її. Я пгигадую, що маленькою Мааг-сі-і завжди була на дієті. Щасливого Гіздва!

Потім у голову йому стрельнула нова думка, і він вигукнув:

— Пгацюй і далі добге, Мааг-с-і. Ми пишаємося тобою!

Батько привіз нас додому маминою машиною. Всі змістовно мовчали. За різдвяною вечерею батько відкоркував пляшку шампанського.

— За Марсі,— сказала мама.

Марсі пригубила з келиха. Я не дуже доречно запропонував випити за Христа.

За столом нас було шестеро. Крім нас чотирьох, були ще: Джеф — мамин племінник із Вірджинії та тітонька Елен — незаміжня сестра мого діда, батькового батька, яка, либонь, сягнула мафусаїлового віку ще тоді, коли разом з братом училася в Гарварді. Елен — глуха, Джефрі їв, наче в нього солітер, отже розмова точилася здебільшого навколо страв.

Ми хвалили птицю.

— Дякуйте Флоренс,— скромно сказала мама. — Вона встала спозарання, щоб її приготувати.

— Начинка просто казкова,— збуджено мовила моя нью-йоркська сусідка по кімнаті.

— Іпсуїчські устриці,— задоволено сказала мама.

Всього було вдосталь. Я і Джеф їли, мов ненажери. Була відкоркована друга пляшка шампанського. Хоча, мені здається, пили лише ми з батьком. Зрештою, я не цілком цього певен, бо випив найбільше.

Після традиційного солодкого пирога Флоренс, уже о третій годині дня, була кава у вітальні.

Перш ніж їхати до Нью-Йорка, мені треба було дати моєму шлункові нормалізуватися і трохи заждати, поки стане яснішою голова.

— Марсі, ти не маєш охоти пройтися? — запитала мама.

— Залюбки.

І вони пішли.

Тим часом тіточка Елен задрімала, а Джеф пішов дивитися по телевізору футбол.

Ми залишилися вдвох із батьком.

— Мені б теж не завадило свіже повітря,— сказав я.

— Давай пройдемося,— мовив на це батько.

Ми одягнули пальта і вийшли на мороз. Я усвідомлював, що то я запросив батька на цю прогулянку. Я міг би з Джефом дивитися футбол, але в мене була потреба поговорити зі своїм предком.

— Вона — чудова дівчина,— озвався він.

Я його ні про що не запитував, але на розмову про Марсі сподівався.

— Дякую, батьку,— відказав я. — Я теж так вважаю.

— Вона, здається ... кохає тебе.

Ми були в лісі, оточені безлистими деревами.

— Я теж ... начебто кохаю її,— помовчавши, мовив я.

Батько зважував кожне слово. Він не був готовий до того, що я буду щирий. Після цілих років мого недоброзичливого ставлення він, певно, чекав, що будь-якої миті я ухилюся од відвертої розмови, але помалу зрозумів, що я цього не зроблю, і обережно запитав:

— Це серйозно?

Якийсь час ми йшли мовчки. Нарешті, глянувши на нього, я стиха відповів:

— Аби ж то я знав.

Хоча моя відповідь видавалася майже загадковою, батько відчув, що я відверто висловив те, що було на душі.

— Є ... перешкода? — запитав він.

Я глянув на нього і мовчки кивнув головою.

— Здається, я розумію,— сказав він.

Що він розуміє? Я ж нічого йому не казав.

— Олівере, те, що ти ще й досі горюєш,— ненормально. — Його проникливість захопила мене зненацька. А може, він просто вгадав, що його заувага може ... схвилювати мене?

— Ні, річ не в Дженні,— мовив я. — Я хочу сказати, що готовий до... — Для чого я це кажу йому?

Він не наполягав. Він чекав на закінчення моєї думки. За кілька хвилин батько лагідно запитав:

— Отже, є перешкода?

— Так, її сім'я,— відповів я.

— О,— сказав він. — Є якісь ... сумніви?

— З мого боку,— відповів я. — її батько... —Так?

— ... був Волтер Біннендейл.

— Розумію,— кинув він.

Цими словами ми закінчили найщирішу в нашому житті розмову.

— Я їм сподобалася?

— Я б сказав, що ти їх зачарувала.

Ми досягли штату Массачусетс. Темно. Не видно жодного рухомого предмета, жодної живої істоти.

— Ти задоволений?

Я не відповів. Марсі чекала на похвалу, але я скупчив увагу на порожній дорозі.

— Що сталося, Олівере? — запитала вона нарешті.

— Ти їм лестила.

Вона, здавалося, була здивована, що це мене дратувало.

— Що ж тут поганого?

— Але на 'кий біс? — дозволив я собі трохи показати характер. Пауза.

— Бо я хочу вийти за тебе заміж.

На щастя, машину вела Марсі. Я був приголомшений її щирістю. Вона ніколи так відверто не висловлювалась.

— Тоді спробуй зачарувати мене! — сказав я.

Якусь часину тишу порушували тільки посвист вітру та музика. Потім вона запитала:

— Між нами і досі взаємини на рівні залицяння? Я сказала б, що ми вже давненько пройшли цю стадію.

— Хм,— промимрив я невиразно, бо мав острах, що мою мовчанку вона розцінить як згоду з її словами.

— Гаразд, а де ми зараз є, Олівере? — запитала вона.

— На відстані близько трьох годин від Нью-Йорка,— відповів я.

***

— А що саме я зробила?

Після Стербриджа ми зупинилися в "Го. Джо." випити кави.

Я хотів відповісти: "Не надто багато", але не втратив ще здатності тримати вогненебезпечні слова під контролем. Я був зворушений її матримоніальним оголошенням і не був готовий до розумної відповіді.

— Отже, що я зробила таке, що тебе розгнівило? — знову запитала Марсі. Мені кортіло відповісти: "Те, чого ти не зробила".

— Забудьмо, Марсі. Ми обоє потомилися.

— Олівере, ти на мене гніваєшся. Чому не скажеш за що? Цього разу вона мала рацію.

— Гаразд,— почав я, креслячи пальцем кола на столі. — Ми провели перед Різдвом два тижні нарізно. Хоча ми й були заклопотані справами, я увесь цей час мріяв бути з тобою...

— Олівере...

— Я не маю на увазі лише в ліжку. Я маю на увазі, що я жадав твого товариства. Нас двоє...

— О, облиш,— сказала вона. — В Іпсуїчі було таке різдвяне божевілля.

— Я говорю не лише про дні свята. Я маю на увазі увесь час.

Вона дивилася на мене. Я не підвищив свого голосу, але в ньому чулися нотки гніву.

— Отже, ми повертаємося до моїх поїздок протягом кількох минулих тижнів.

— Ні. Я маю на увазі наступні десять тисяч тижнів.

— Олівере,— сказала вона,— я вважала, що нас примушує працювати ще й належне ставлення до своїх обов'язків.

Вона має рацію. Але лише в теорії.

— Спробуй думати про "обов'язки", коли ти один о третій годині ранку.

Я сподівався почути ущипливе зауваження, але помилився.

— Мені доводиться, досить часто,— сказала вона лагідно, торкнувшись моєї руки.

— Правда? І що ж, приємно відчувати лише готельні подушки?

— Бридко,— відповіла вона.

Ми завжди підходили до краю, але ніколи не сварилися. Хіба зараз не її черга запропонувати змінити гру?

— І як ти борешся з такими ночами? — запитав я.

— Я кажу собі, що не маю вибору.

— Ти в цьому певна?

Я відчував наближення сварки, своєрідного двобою укладів життя.

— Чого ти хочеш від жінки, Олівере? — чемненько запитала Марсі.

— Кохання,— відповів я.

— Іншими словами, тобі потрібне слабке створіння?

— Я б не заперечував проти того, щоб провести ще кілька вечорів у тому самому номері.

Я не мав охоти дискутувати, як і дозволяти їй бодай якось торкатися мого одруження. Дженні, чорт бери, теж працювала.

— Я гадала, що ми щаслива пара.

— Так, коли ми разом. Але, Марсі, те, чим ти поповнюєш наші стосунки по телефону, не є повноцінним товаром.

Іронію моїх комерційних метафор не було оцінено.

— Ти вважаєш, що один із нас мусить іти за другим назирці й бути йому за няньку?

— Я був би нею, якби був тобі потрібен.

— Боже мій! Я щойно навпростець сказала, що хочу вийти за тебе заміж!

Вона виглядала стомленою й обуреною. Момент для розмови був явно не слушний.

— Може, підемо? — запропонував я.

Я заплатив. Ми вийшли й рушили до машини.

— Олівере,— озвалася Марсі.

— Що, Марсі?

— А чи не може бути такого, що тебе засмучують спогади про минуле? Я маю на увазі те, що твої батьки не вистрибували з радощів, коли ти привіз додому Дженні, а я їм сподобалася?

— Ні,— сказав я. І закопав її зауваження на додаткову глибину в ще один мільйон сажнів.

***

Марсі, треба віддати їй належне, виявилася бійцем.

Усі дні після нашого різдвяно-новорічного перепочинку я відчував її мовчазну підготовку до нової кампанії. Ворогом, звісно, був її власний інстинкт не довіряти слову.

І мій.

У всякому разі, вона якомога довше залишалася вдома й намагалася керувати фірмою по телефону. Дуже нелегка справа після різдвяного божевілля. Але Марсі її робила. Вона боролася за майбутнє. І ми проводили вечори разом. А іноді, хоч як це дивно, і другу половину дня.

Великий сюрприз вона піднесла мені напередодні Нового року. Ми збиралися на вечірку до Сімпсонів. Коли я голився, Марсі підійшла до мене й прикрасила собою відбиття у дзеркалі.

— Ти готовий до вчинку, Олівере?

— Якого саме? — обережно поцікавився я.

— Як ти дивишся на невеличку подорож? У лютому.

— Гадаю, ти вже вибрала, куди саме.

— Не хвилюйся і подумай,— сказала вона. — Я маю перевірити гонконґську виставку мод...

— Гонконг?

Вона мене спіймала. Моя усмішка була від вуха до вуха.

— Отже, ти згоден, мій друже?

— Кажеш, ти повинна там працювати? — запитав я підозріло.

— Просто показатися — не така то вже й праця. Але ще до того, на тиждень раніше справлятиметься китайський Новий рік. Ми можемо мати наше особисте свято. А дорогою додому зупинимося на Гаваях.

— Ну... — сказав я (вираз мого обличчя промовляв: "Чорт бери!"), а потім обережно запитав:

— У тебе на Гаваях якась справа?

— Ніякої. Якщо не рахувати колекціонування кокосових горіхів. Оце так новорічна пропозиція!

— Ну що? — запитала вона.

— Мені це подобається, Марсі. Особливо Гаваї. Тихі пляжі... Прогулянки при місячному світлі...

— Схоже на медовий місяць,— сказала вона.

Загадкова фразеологія. Цікаво, наскільки вона вмисна. Замість повернутися до неї, я, щоб побачити вираз її обличчя, довів до ладу дзеркало. Воно було запітніле.

***

Сказати, що я одержав від керівництва дозвіл на подорож означало б сказати дуже мало. Мій намір усіляко підтримували. І зовсім не тому, що мене раді були позбутися. Я не мав жодного дня відпустки з тих пір, як почав працювати в конторі.

Хоча були й певні жертви. Я втрачав нагоду взяти участь у деяких справах. Найближчим часом, при розгляді у Вашингтоні двох справ, я міг би скористатися з чернеток свого виступу на процесі "Веббер проти призовної комісії". І в грудні, коли Конгрес мав вирішити, як бути з "де факто" проблемами сегрегації. Отже, у мене апріорі виникали певні сумніви.

— Вас непокоїть, що за час вашої відсутності світ стане справедливим,— усміхнувся містер Джоунз. — Обіцяю, кілька випадків вияву несправедливості ми для вас притримаємо.

— Дякую, пане.

— Будьте трохи егоїстом, Олівере. Ви на це заслужили.

Навіть готуючись до подорожі (гонконгське туристичне агентство засипало мене матеріалами), я провів кілька справ, виступаючи на боці учасників нічних рейдів. Я також передав до суду скаргу на шахрайський обман споживача. За нею простежить Баррі Полак (переможець у справі шкільної ради).

***

— Послухай, Марсі, що таке "Нанкінська угода"?

— Звучить на зразок Мікадо,— відповіла вона.

Я навчав її під час сніданку, за вечерею, коли вона чистила зуби, навіть турбував її в конторі.

— Ти повинна знати, що "Нанкінська угода"...

— О, я повинна знати?

— Так. Коли Англія напала на Китай під час "Опійної війни"...

— А, опій,— очі її заблищали.

Я проігнорував її пустотливість і продовжував лекцію:

— ...Китай мусив віддати Гонконг британцям.

— О,— сказала вона.

— Це лише початок,— мовив я.

— Я розумію,— зауважила Марсі,— а кінцем буде те, що правник Баррет збирається примусити британців повернути місто назад.

Від її усмішки посвітлішало в кімнаті.

— А як ти готуєшся до цієї подорожі? — запитав я.

— Я була там кілька разів,— похвалилася вона.

— Справді? Тоді скажи мені, що тобі згадується, коли я кажг "Гонконг"?

— Орхідеї,— відповіла Марсі. — Це щось неймовірне! їх там росте дев'яносто різних видів.

О, приємний факт. Промисловий магнат із чутливою душею.

— Марсі, я куплю тобі по одній квітці кожного виду.

— Я примушу тебе дотримати свого слова.

— Зроблю все, аби примусити тебе триматися мене.

*** •

— Наближається Новий рік, гучною піснею прославимо Кунг-фу!1

Я танцював по конторі, зав'язуючи теки й тиснучи руки. Завтра ми візьмемо курс на Схід.

— Не переживайте,— сказала Аніта. — Я про вас думатиму. Кохання, Олівере.

— Ні, ні, Аніто, зрозумій правильно,— відказав новоспечений знавець китайської культури. — Kung hei fat choy!2

— Ви вважаєте, що я набралася тіла?

— О ні, Аніто,— відповів знавець. — Це — китайське новорічне побажання. Воно означає: "Процвітання та щастя!" До побачення!

— До побачення, щасливчику! Отже, ми з Марсі полетіли на Схід.

34

Про Гонконг у мене в пам'яті залишилося небагато. Зате я добре пам'ятаю, що там я бачив Марсі Біннендейл востаннє.

Ми вилетіли з Нью-Йорка вранці у вівторок і зробили лише одну зупинку, на аеродромі Фербенкс, на Алясці, щоб заправитися. Мені кортіло скуштувати місцевого морозива, а Марсі погуляти в сніжки. Поки ми роздумували, всіх запросили зайняти свої місця в літаку.

Розташувавшись якомога зручніше на трьох сидіннях і мавши піднесений настрій, ми взялися до того, що невибагливі називають "секс, немов у літаку на небесах". Тобто, поки артист Клінт Іствуд за жменю доларів розважав пасажирів всілякими дурницями, ми крадькома займалися любов'ю.

Раннього вечора в середу (!) літак приземлився в Токіо. У нас було чотири години на пересадку. Я так втомився за двадцять годин польоту, що не надто церемонно упав у крісло в затишній кімнаті відпочинку Панамериканської авіакомпанії. Марсі тим часом, як завжди, діяльна, провела нараду з якимись хлопцями, які приїхали з міста на зустріч з нею. (Між нами було погоджено, що вона працюватиме чотири дні, а потім ми пошлемо увесь світ під три чорти і візьмемо двотижневу відпустку.) На час, коли Марсі розбудила мене, щоб іти до літака для останнього перельоту, вона обговорила з постачальником модних японських галантерейних товарів Такашімая всі подробиці взаємообміну.

Більше я не спав, схвильовано чекаючи, коли побачу вогні Гонконгської затоки. Вони з'явилися майже опівночі, коли літак почав знижуватися. Видовище було навіть пишніше від того, що я бачив на ілюстраціях.

Зустрічав нас Джон Олександр Гсіанг. Було ясно, що він особа номер один у справах Марсі в колонії. Йому було близько сорока років. Говорив

1 Кунг-фу — китайське мистецтво самозахисту.

2 fat (англ.) — повний, жирний.

він англійською мовою з американським акцентом. ("Я вчився в університеті у Штатах",— пояснив він.) Доповідаючи про справи, Джон часто повторював "А-оукей".

Менше як за двадцять хвилин після приземлення ми вже летіли вертольотом над Гонконґською затокою від аеропорту в напрямі гори Вікторія. Краєвид був захватний.

— У нас кажуть,— сказав Джон Гсіанґ,— "Сліпучо засяє мільйон вогнів".

— Чому вони горять так пізно? — запитав я.

— Свято нашого Нового року.

Ти тупак, Баррете! Ти забув, чого приїхав! Ти ж навіть знаєш, що це рік Собаки.

— А коли всі полягають спати?

— О, можливо, через два-три дні,— усміхнувся містер Гсіанґ.

— Я можу витримати ще п'ятнадцять секунд,— зітхнула Марсі.

— Ти хочеш сказати, що втомилася? — запитав я, вражений тим, що ця диво-жінка можу зізнатися в таких речах.

— Досить, щоб скасувати ранковий теніс,— відповіла вона, цмокнувши мене в ухо.

***

У темряві я не міг бачити вілли ззовні. Але всередині вона була розкішна. Вілла стояла на півдорозі до найвищої точки гори, що майже на милю здіймалась над рівнем затоки (а отже, вище, ніж летів наш гелікоптер). Задній двір вілли був казковий.

— Шкода, що зараз зима. Холодно купатися,— зауважив Джон. Я навіть не помітив, що в саду є басейн.

— Моя голова й так пливе, Джоне,— сказав я.

— Чому не влаштовують показ моди влітку? — запитала Марсі.

Ми перекидалися реченнями, аж поки двоє слуг у супроводі адміністратора принесли наш багаж.

— Гонконгське літо не дуже приємне,— відповів Джон. — Зависока вологість.

— Так, понад вісімдесят п'ять відсотків,— сказав Баррет, що виконав своє домашнє завдання і був тепер досить бадьорий, щоб поділитися своїми знаннями.

— Слушно,— мовив містер Гсіанґ. — Як у Нью-Йорку в серпні.

Джон був явно не схильний погоджуватися, що в Гонконзі щось не "Аоу-кей".

— На добраніч! Сподіваюся, вам сподобається наше місто.

— О, певно,— дипломатично погодився я. — Воно просто чудове. Він пішов, явно задоволений моїм зауваженням.

***

Марсі і я залишилися сидіти, надто стомлені, щоб лягти в ліжко. Старший слуга приніс вино і помаранчевий сік.

— Хто власник цієї чудової величної споруди? — запитав я.

— Поміщик. Ми просто орендуємо її на рік. Багато наших людей їздять сюди-туди. Нам зручніше, якщо мати таке місце.

— Що ми робимо взавтра? — запитав я.

— Ну, приблизно за п'ять годин прийде машина і я поїду до нашого управління. Потім — блискучий обід з важливою фінансовою персоною. Можеш приєднатися до нас...

— Дякую. Я пропущу.

— Джон буде до твоїх послуг. Він може показати тобі визначні місця — звіринець, базари, крамниці. Другу половину дня ти можеш перебути на острові.

— Із Джоном?

— Я хотіла б, щоб він показав тобі Шатін,— усміхнулася вона.

— Монастир десяти тисяч буддистів, га?

— Правильно,— відповіла вона. — Але ми з тобою поїдемо на острів Лен-Тао удвох і перебудемо там ніч у монастирі Полін.

— Ти справді все тут знаєш.

— Я була там багато разів,— сказала вона.

— Одна? — запитав я, неспроможний приховати ревнощів. Мені хотілося б, аби ця подорож була нашою особистою власністю.

— Не просто одна,— відповіла Марсі,— безнадійно одна. Надто це відчуваєш, коли заходить сонце.

Гаразд. Вона не годна зазнати насолоди від заходу сонця. Я її цьому навчу. Узавтра.

***

Певна річ, я придбав камеру.

Вранці Джон повіз мене в район Каулун, і в великому океанському терміналі я зміг, за невелику ціну, вибрати те, що мені було треба, з безлічі типів фотоапаратів.

— Як це робиться, Джоне? — запитав я. — Японська техніка — дешевша, ніж у Японії. Французькі парфуми — дешевші, ніж у Парижі! (Я купив парфуми для Марсі.)

— Таємниця Гонконґа,— усміхнувся він.

Спершу я мав оглянути новорічні квіткові базари. Базар Чоганчунь палав хризантемами, овочами та золотом паперових квітів — свято барв для моїх щойно куплених лінз.

Потім — назад до "Вікторії". Круті вулиці. Вузька Сан-Франциська і павутиння східного базару. На Кет-стріт, у обіпнутих червоним

халабудах продавалося все, що тільки може підказати вам ваша найнестримніша уява.

Я їв сторічної давності яйце (розжував і проковтнув, намагаючись уникнути відчуття смаку).

Джон пояснив, що насправді підготовка таких яєць займає не більше як тиждень.

— їх обробляють миш'яком і вкривають брудом,— сказав він уже по тому, як я проковтнув жуйку.

Торгівцям лікарськими рослинами не вдалося спокусити мене насінням, грибками чи засушеними морськими коніками. У винарнях продавалися ... засолені гадюки.

— Ні, Джоне,— сказав я,— ніяких засолених гадюк.

— О, це дуже корисно,— відповів він, втішаючись моїм страхом перед екзотикою. — Змішана з вином отрута — дуже популярна. Вона робить чудеса.

— Наприклад?..

— Помічна при ревматизмі. А крім того, діє як збудливе. На даний момент я, здається, не потребував ні того, ні того.

— Матиму на увазі,— сказав я,— але на сьогодні годі. Джон повіз мене на віллу.

— Якщо ви будете готові рано-вранці,— зауважив Джон, коли ми приїхали,— я покажу вам дещо цікаве. Зі спорту.

— О, я захоплююся спортом.

— Отже, я приїду по вас о сьомій, гаразд? У ботанічному саду відбудеться "бій із тінню". Захопливе видовище.

— А-оукей,— погодився я.

— Бажаю приємно провести вечір, Олівере,— сказав він на прощання.

— Дякую.

— А взагалі, у Гонконзі приємні всі вечори,— додав він.

***

— Марсі, це ж мрія, чорт бери,— сказав я.

Через півгодини ми були на воді. Сідало сонце. Ми пливли джонкою в район Абердін до "Плавучих ресторацій". Скрізь яскріли вогні.

— Кажуть "мільйон вогнів",— озвалася панна Біннендейл. — Це лише початок, Олівере.

При світлі ліхтаря ми їли рибу, яка плавала, поки ми її не замовили. І я куштував вино (як ти на це дивишся, ЦРУ) з червоного Китаю. Воно виявилося досить пристойним.

Оточення було таке казкове, що було б, здавалося, банальним про щось запитувати. Про те, наприклад, чим вона цілий день займалася. (Я був у такому стані, що міг лише вигукувати: "Надзвичайно!" та "Поглянь сюди!")

Марсі обідала з фінансовими бюрократами.

— Вони такі диваки — ці англійці,— сказала Марсі.

— Це ж британська колонія, ти знаєш.

— І все-таки ці типи мріють, що її величність приїде, щоб відкрити їхній новий крикетний майданчик.

— Здорово, чорт бери! Б'юся об заклад, вона таки приїде.

Принесли десерт. Потім ми обговорювали план Великої втечі через два дні.

— Ддон Гсіанг — путящий гід, але я не бажаю спинатися на вершину Вікторії, якщо там не буде тебе.

— Ось що, Олівере. Я зустріну тебе там узавтра, щоб помилуватися на захід сонця.

— Чудово.

— О п'ятій годині,— додала вона,— на самій вершині.

— Випиймо за нас комуністичного вина! — проголосив я. Ми поцілувалися і пішли до джонки.

***

Як заповнити день до сутінків на вершині Вікторії?

Ну, спочатку "бій із тінню". Джон знав кожен порух. Цілковите приборкання сили було просто дивовижне. Відтак він запропонував

відвідати звіринець і там пообідати. Я погодився — з умовою, що нам не подадуть гадюк.

Знято п'ятдесят сім кадрів на кольорову плівку фірми "Кодак".

— Що Марсі поробляє сьогодні? — запитав я, коли ми пили чай. Я намагався не надто докучати Джонові, який, зрештою, був службовець, а не професійний екскурсовод.

— Зустрічається з адміністраторами фабрик,— відповів він.

— Біннендейл має власні фабрики?

— Не те щоб "власні". Просто ми маємо ексклюзивні контракти. Дуже важливий чинник для нашої діяльності. Ми називаємо це гонконґськими перевагами.

— Якого роду переваги?

— Люди. Чи, як ви кажете у Штатах, людська сила. Робітники США одержують за день більше, ніж чоловік у Гонконзі одержує за тиждень. Інші навіть менше...

— А ще що?

— Молоді не можуть розраховувати на платню дорослого. Вони раді мати половину. Як наслідок — добротні предмети одягу франко-борт Нью-Йорк за частку американської чи європейської собівартості.

— Розумію. Розумно.

Джон, здавалося, був потішений, що я схопив складнощі гонконгських "перевап>. У рекламних оголошеннях туристичної контори робоча сила не згадувалася, і я радий був повчитися.

— Наприклад,— вів далі Джон,— при бажанні двоє чоловіків можуть зайняти одне робоче місце і ділити між собою платню. Таким чином вони обидва мають роботу.

— І ніяких проблем,— сказав я.

— І ніяких проблем, — він усміхнувся, оцінюючи мій американський професійний жаргон.

— Але це означає, що кожен із них відпрацьовує повний час, а одержує половину платні,— сказав я.

— Вони не скаржаться,— сказав містер Гсіанґ, розрахувавшись і ховаючи чек. — А що тепер? Можемо їхати за місто?

— Послухайте, Джоне, мені хотілося б побачити фабрику. Це можливо?

— Мавши їх у Гонконзі тридцять тисяч, ще й як можливо. Розміри фабрик — від чималих до родинних. Куди б вам хотілося?

— Як щодо невеличкої екскурсії до фабрики Марсі?

— А-оукей,— погодився він.

***

Перша зупинка була в передмісті Каулун, якого ви не побачите на жодній гонконгській листівці. Перенаселене. Брудне. Сюди майже не

заглядало сонце. Ми без кінця сигналили, торуючи собі шлях крізь натовпи людей на вулиці.

— Зупинка номер один,— оголосив Джон, коли ми заїхали у двір фабрики "Пошиття сорочок".

Ми увійшли до будинку фабрики.

І раптом я опинився у дев'ятнадцятому сторіччі. У Фолл-Рівер, штат Массачусетс. То було підприємство з потогінною системою. Іншого визначення нема. Тут була потогінна система.

Тісно, темно, парко.

Кілька десятків жінок працювали, схилившись над швацькими машинками. Чути було лише цокіт і гудіння, що свідчило про продуктивність. Достоту, як було на фабриках Амоса Баррета.

Наглядач поспішив привітати Джона й мене, відвідувача із Заходу. Потім ми почали огляд. Дивитися було на що, хоча цех був і невеликий.

Наглядач розмовляв китайською. Джон сказав мені, що він пишається продуктивною працею його жінок.

— Сорочки, які вони шиють,— незвичайні,— зауважив Джон.

Він зупинився і показав на швачку, яка спритно подавала рукав сорочки до затискача машинки.

— Гляньте. Фантастичне подвійне шво. Найвища якість. Нічого подібного сьогодні у Штатах немає.

Я глянув.

Джон вибрав поганий приклад. Не майстерності, а робітниці.

— Скільки років цій дівчинці? — запитав я.

Дитина спритно шила далі, не зважаючи на нас, хіба що стала працювати трохи швидше.

— Чотирнадцять,— відповів наглядач. Він, очевидно, трохи володів англійською.

— Джоне, це ж бридня несосвітенна,— сказав я тихо. — Цій дитині не більше як десять.

— Чотирнадцять,— мов папуга, повторив наглядач.

— Олівере, це правничо взаконений мінімум.

— Я не кажу про закон, я лише кажу, що цій дівчині десять років!

— Вона має картку,— сказав наглядач. Він володів мовою в рамках своїх обов'язків.

— Можна поглянути? — попросив я ввічливо, хоча й не додав "будь ласка". Джон байдуже спостерігав, як наглядач попросив у дівчинки її посвідчення особи. Видно було, що вона в паніці. Господи, як я міг її переконати, що це їй нічим не загрожує?

— Ось, пане.

Наглядач показав мені картку. Вона була без фотокартки.

— Джоне,— сказав я,— вона без фотокартки.

— До сімнадцяти років фотокартка не потрібна,— пояснив він.

— Розумію,— сказав я.

Вони, здавалося, хотіли, щоб ми пішли далі.

— Іншими словами,— сказав я,— у цієї дитини картка її старшої сестри.

— Чотирнадцять,— знову сказав наглядач. Він повернув картку дівчинці. Вона знову взялася до роботи і працювала навіть швидше, ніж досі, крадькома позираючи на мене. Хай йому абищо, ще заподіє собі якусь шкоду!

— Скажіть їй, щоб не хвилювалася,— попросив я Джона.

Він сказав їй щось по-китайському, і тепер вона працювала, вже не давлячись на мене.

— Чай, будь ласка,— вклонившись, запросив нас наглядач до невеличкої кімнатки, що була йому за кабінет.

— Бачте, вона виконує роботу чотирнадцятирічної,— сказав Джон, гадаючи, ніби я не зрозумів махінації.

— А скільки одержує? Ви казали, що "молодшим" платять половину.

— Олівере,— спокійно сказав Джон,— вона щодня приносить додому десять доларів.

— Чудово,— сказав я, і додав,— гонконгських доларів. Тобто 1,8 американського долара. Слушно?

Наглядач подарував мені сорочку.

— Він хоче, щоб ви звернули увагу на якість роботи,— сказав Джон.

— Добряча сорочка. Це подвійне шво — справді першокласне,— погодився я.

Сорочки, які вони тут шиють, мають бирку "Містер Б." Цього року юнаки, здається, носять їх у поєднанні зі светром.

Попиваючи чай, я гадав, чи за мільйон миль звідси, у старому Нью-Йорку, продавчиня панна Елві Неш знає, як виготовляють ті першокласні вироби, які вона рекламує.

— Ходімо звідси,— сказав я Джонові. Мені потрібне було повітря.

***

Я перевів розмову на погоду.

— Мабуть, улітку погода тут досить бридка,— сказав я.

— Дуже висока вологість,— кинув Джон.

Ми про це вже говорили, отже я знав правильну влучну відповідь.

— Як у Нью-Йорку в серпні?

— Десь так,— погодився він.

— Чи це ... впливає якось на темп роботи жінок?

— Пробачте?

— Я не помітив там кондиціонерів,— сказав я.

— Тут Азія, Олівере, а не Каліфорнія,— сказав він, глянувши на мене.

— У вашому помешканні є кондиціонер? — знову запитав я.

— Олівере,— сказав він спокійно,— тут, на Сході, робітники живуть іншими надіями.

— Справді?

— Так.

— Але, чи не думаєте ви, Джоне, що навіть тут, в Азії, надія пересічного робітника — могти по-людському попоїсти?

Він не відповів.

— Отже,— провадив я,— ви згодні, що одного долара вісімдесяти центів не досить, щоб на них прожити, га?

Я розумів його бажання давно застосувати до мене карате.

— Люди тут працюють набагато тяжче,— погодився він. — Наші жінки не читають часописів у салонах краси.

Я відчував, що Джон уявив, як моя мама байдикує, поки сушить волосся.

— До речі,— додав він згодом,— там працює вся сім'я тієї молодої дівчини, яку ви бачили. А її мати, крім того, дещо шиє для нас вечорами.

— У себе вдома?

— Так,— відповів Джон.

— Закон про працю називає це "домашня робота",— сказав я.

— Авжеж.

— Джонні, ви вчилися в університеті,— сказав я. — Ви повинні згадати, чому "домашня робота" є незаконною у Штатах.

— Ви не знаєте гонконгських законів,— усміхнувся він.

— Облиште, чортів лицемір!

Джон натис на гальма і зупинив машину.

— Я не зобов'язаний зносити образи,— сказав він.

— Маєте слушність,— погодився я і відчинив дверцята машини. Але, чорт бери, я мав примусити його дослухати мене.

— Домашня робота незаконна,— сказав я м'яко,— бо за неї платять нижче від рівня, затвердженого профспілкою. Найняті одержують стільки, скільки наймач звалить їм заплатити. А це, як правило, майже нуль.

— Промову закінчено, пане ліберале? — запитав Джон Гсіанґ, люто дивлячись на мене.

— Так.

— Тоді послухай, що я скажу, і надалі вивчай місцеве життя. Тут люди не вступають до профспілок, бо воліють ділити свою платню,

бажають, щоб їхні діти працювали, бажають мати змогу щось приносити додому. Зрозуміло?

Я не відповів.

— І ще, до відома проклятого правника,— додав Джон на закінчення, — у гонконґській колонії немає закону про мінімальну заробітну платню. А тепер іди к бісу!

Він від'їхав, перш ніж я встиг відповісти, що там я вже був.

35

Є багато, і часто непростих, пояснень того, що і як ми робимо в нашому житті. Вважається, що дорослі живуть за логікою, прислухаючись до свого розуму,— спершу думають, а тоді діють.

Але в такому разі вони, мабуть, ніколи не чули того, що одного разу сказав мені лікар Лондон: "Фрейд, так, сам Фрейд, зазначав, що на незначні події ми, звісно, повинні реагувати згідно з тим, як ми їх розуміємо. Але, ухвалюючи справжні важливі для нас постанови, мусимо прислухатися до голосу нашої підсвідомості".

***

Марсі Біннендейл стояла на висоті тисяча вісімсот футів над рівнем Гон-конґської затоки. Наставали сутінки, й починали світитися вогні міста. Свіжий вітер бавився її волоссям, відкриваючи чоло, що завше мені подобалося.

— Вітання, друже,— мовила вона. — Поглянь на вогні. Звідси все добре видно.

Я не відповів.

— Хочеш, я покажу визначні місця?

— Досить того, що я бачив сьогодні по обіді. Із Джонні.

— О,— сказала вона.

Потім помалу до неї дійшло, що я не усміхнувся у відповідь на її вітання. А я дивився на неї і запитував себе, чи це справді та жінка, яку я сливе... кохав?

— Щось негаразд? — запитала вона.

— Все,— відповів я.

— Наприклад?

Я сказав це спокійно.

— У твоїх потогінних цехах гнуть горба маленькі діти.

— Усі так роблять,— повагавшись, відказала вона.

— Марсі, це не виправдання.

— Хто б казав,— спокійно відповіла Марсі. — Пан Баррет із родини, що забагатіла завдяки текстильній промисловості Массачусетса!

До цього я був готовий.

— Не в цьому суть.

— Дідько б його вхопив, там скористалися саме тим становищем, у якому нині перебуває текстильна промисловість тут.

— Сто років тому,— нагадав я,— і мене там не було, аби висловити своє невдоволення.

— Ти просто святий,— підкусила вона. — І хто ж тебе вповноважив на те, щоб змінити світ?

— Послухай, Марсі, я не можу нічого змінити, але певен, що миритися з цим не повинен.

— Олівере, цей вияв ліберального співчуття — лише зачіпка. Я дивився на неї і мовчав.

— Ти надумав покласти всьому край і шукаєш пристойного виправдання. Я не міг сказати, що воно таке вже й пристойне.

— Послухай-но,— провадила вона,— ти дуриш самого себе. — Навіть якби я все віддала на доброчинні цілі й подалася вчителювати в Аппалачські гори, ти б знайшов якусь іншу причину.

Я розмірковував. Напевно я знав лише те, що хотів би ушитися.

— Можливо,— погодився я.

— Чому ж не сказати, що я тобі просто не подобаюся?

Холодний тон Марсі злагіднів. Вона не була ні засмучена, ані сердита, але й цілком спокійна не була.

— Ні, Марсі, ти мені подобаєшся. Просто я не можу з тобою жити.

— Олівере,— спокійно заговорила вона,— ти не можеш жити ні з ким. Ти досі ніяк не забудеш Дженні, а тому не бажаєш нових взаємин.

Я не міг нічого відповісти. Вона справді завдавала мені жалю, викликаючи спомини про Дженні.

— Послухай-но, я тебе знаю,— знову заговорила вона. — Вся твоя "глибока заклопотаність проблемами справедливості" — лише фасад. Це просто соціально можливе виправдання потреби зберігати жалобу.

— Марсі.

— Я слухаю.

— Ти холодна бездушна відьма,— я повернувся і пішов геть.

— Зажди, Олівере. Зупинившись, я озирнувся. Вона стояла і тихо плакала.

— Олівере... Ти мені потрібен. Я не відповів.

— Гадаю, я тобі теж потрібна.

Якусь часину я не знав, що робити. Я дивився на неї і розумів, якою безнадійно одинокою вона себе відчуває.

Але в цьому й була вся проблема. Я теж відчував себе одиноким. Я знову повернувся і неоглядки рушив Оустін-роуд. Настала ніч. І я хотів би потонути в темряві.

36

— Що візьме доктор?

— Мабуть, лимонної меренги.

Доктор медицини Джоанна Стайн нахилилася над яткою і поклала шматок пирога на свою тарілку. Це та ще два листки селери будуть її обідом. Щойно вона хвалилася, що дотримується дієти.

— Дивна дієта,— зауважив я.

— Інакше не можу,— сказала вона. — Я ласунка, а селера — щоб заспокоїти сумління.

Це було через два тижні після мого повернення. Перші кілька днів я почувався страшенно втомленим, кілька наступних — був дуже сердитий, відтак, немов повертаючись до початку, знову почувся дуже самітним.

Хоча й не зовсім так, як давніше.

Два роки тому моє горе поглинало решту почуттів. Тепер я знав, що потребую чийогось приємного товариства. Я не міг чекати і залишатися зі своїм горем наодинці.

Неприємною була лише конечність, перш ніж телефонувати Джоанні Стайн, вигадувати якусь дурницю, аби пояснити свою тривалу мовчанку.

Вона не запитувала.

Коли я зателефонував, вона сказала лише, що рада моєму дзвінкові. Я запросив її повечеряти. Вона запропонувала пообідати просто в лікарні. Я радо погодився, і ось ми тут.

Зустрівши, вона поцілувала мене в щоку. Цього разу я теж відповів їй поцілунком. Ми запитали одне одного, як нам ведеться, дали

відповідь, не торкаючись подробиць, що обоє за роботою світу не бачимо, украй заклопотані й таке інше. Вона поцікавилася моїми адвокатськими успіхами. Я розповів жарт про віце-президента країни Спіро Егню. Вона сміялася. Ми обоє почувалися дуже невимушено.

Потім я запитав про її лікарську практику.

— Закінчилась у червні, дяка Богові.

— А далі?

— Два роки у Сан-Франциско, у базовій лікарні. На прожитковому мінімумі.

Я швидко прикинув — від Нью-Йорка до Сан-Франциско кілька тисяч миль. Олівере, телепню, не дай хука цього разу.

— Каліфорнія — чудовий штат,— сказав я, аби щось сказати.

Згідно з моїм планом час від п'ятниці до понеділка я мав проводити у Кранстоні. Може, запросити її поїхати зі мною? Просто як товариша. З Філом вони поладнають. Для початку було б добре.

Тут до моєї свідомості дійшли слова, сказані у відповідь на моє останнє зауваження:

— Не просто Каліфорнія. Тут уплутаний хлопець.

"О, хлопець. Звичайно. Життя проходить мимо, Олівере. Чи ти гадав, що вона сидітиме й сохнутиме?

Цікаво, чи по виразу мого обличчя помітно, що я розчарований?"

— О, радий це чути,— мовив я. — Він лікар?

— Певна річ,— усміхнулася вона. — Кого б я ще могла зустріти на своїй роботі?

— 1 теж музикант? — поцікавився я.

— Трохи грає на гобої.

"Досить ревнощів, Олівере. Тепер покажи, що ти спокійний, і зміни тему".

— Як почувається Кінг Люїс?

— Божевільніший, як завжди,— відповіла вона. — Всі переказують тобі вітання й нагадують, що кожної неділі ти...

Ні. Бажання зустрічатися з гобоїстом я не маю.

— Чудово. Хай колись загляну,— збрехав я.

Настала невеличка пауза. Я дрібненькими ковтками сьорбав свою каву.

— Я можу тебе попрохати, Олівере? — запитала вона пошепки.

— Звичайно, Джо.

— Мені ніяково, але я... хочу ще шматок пирога.

Я взяв їй шматок пирога, вдаючи, ніби беру його для себе. Доктор медицини Джоанна Стайн висловила щиру подяку. Година спливла.

— Щасти тобі в Сан-Франциско, Джо,— побажав я на прощання.

— Будь ласка, давай про себе знати.

— Неодмінно,— пообіцяв я.

І спроквола рушив містом до своєї контори.

***

За три тижні настав поворотний момент.

Після багаторічних погроз із боку батька йому справді виповнилося шістдесят п'ять. Святкували в його конторі.

Літак опізнився на годину через сніговицю. До моєї з'яви було вже чимало випито. Я опинився у хвилястому морі твіду. Всі говорили, який батько гарний хлопець. Незабаром вони будуть про це співати.

Я поводився як годилося. Розмовляв із батьковими партнерами та членами їхніх родин. Спершу з привітним, старомодним містером паном Вордом та його не менш старомодними дітьми. Потім із Сейморсами, колись приємною парою, яку зараз цікавила єдина тема — їхній одинак Еверет, пілот гелікоптера у В'єтнамі.

Мама стояла поруч із батьком, вітаючи посланців від багатьох Барретових підприємств. Був навіть представник профспілки робітників-текстильників. Його легко було помітити. Джемі Френсіс був єдиний, одягнений не в костюм фірми "Брукс" чи "Дж. Пресе".

— Шкода, що ви запізнилися і не чули моєї промови,— сказав Джемі. — Бачите, всі вже посідали до столу.

Він показав на стіл у кімнаті засідань ради, де золотий дзиґар "Ітерна-матік" висвічував 6:15, і провадив:

— Ваш батько славний чоловік. Вам треба ним пишатися. Я сиджу з ним за столом близько тридцяти років і можу сказати, що кращими ці роки бути не могли.

Я мовчки кивнув. Джемі, здавалося, мав намір пояснити мені свої слова.

— Колись давно, у п'ятдесяті роки, всі власники, мов щури, жухнули на південь і почали там організовувати свої підприємства. Своїх людей вони залишили ні з чим.

Це не було перебільшення. Фабричні міста Нової Англії сьогодні — це майже міста-привиди.

— Але ваш батько зібрав нас і сказав: "Ми залишаємося. Треба стати конкурентоспроможними".

— Далі,— попросив я.

— Потрібне було нове обладнання. Гадаю, жоден банк не виказував бажання нас фінансувати...

Він передихнув.

— Отже, сказано — зроблено, аби врятувати нашу справу, пан Баррет уклав свої гроші. Три мільйони доларів.

Батько ніколи мені цього не розповідав. Але я ніколи й не запитував.

— Звісно, тепер йому справді непереливки,— сказав Джемі.

— Чому?

Глянувши на мене, він проказав два склади:

— Гонконг.

Я кивнув головою.

— І Формоза,— провадив він. — Почалося також і в Південній Кореї. Якого біса?!

— Оскільки я розумію, пане Френсісе, клята конкуренція.

— Я б висловився іншими словами, якби ми не були в конторі вашого батька. Він таки славна людина, Олівере. Не така, як були, даруйте, декотрі Баррети.

— Так,— муркнув я.

— А взагалі,— виснував Джеммі,— гадаю, саме тому він і прагнув бути таким збіса справедливим щодо нас.

Я глянув через покій туди, де стояв мій батько, і побачив зовсім іншого чоловіка. Того, хто поділяв мої погляди, про що я не знав. Але, на відміну від мене, він більше робив, ніж говорив.

Справедливість перемогла в листопаді.

По кількох прикрих сезонах Гарвард виграв у Йєля футбольний матч. Чотирнадцять — дванадцять. Вирішальними чинниками стали: допомога Господа та дії наших захисників. Перший наслав сильний вітер, що перешкодив Мессі забити пенальті, другі зупинили останню атаку Елі. Всі ми на Солдатському полі осміхалися.

— Це було чудово,— відзначив батько, коли ми їхали до Бостона.

— Не просто чудово — фантастично! — додав я.

Найпевнішою ознакою того, що ти старієш, є те, що тебе починає зачіпати, хто перемагає у грі Гарвард — Йєль. Але, як я сказав, головне — ми виграли.

***

Батько припаркував машину на Стейн-стріт біля своєї контори, і ми подалися до ресторану, аби віддати пошану омарам та іншим традиційним стравам.

Ступав батько енергійно. Попри свій вік він не переставав п'ять разів на тиждень веслувати на річці Чарлз і зберігав добру форму.

Ми теревенили здебільшого про футбол. Батько не запитував, і я відчував, не запитає, про мої стосунки з Марсі. Не торкався він так само й інших тем, які вважав за заборонені.

Тож-бо в наступ перейшов я.

Коли ми проходили повз контору "Баррет, Ворд і Сеймор", я почав:

— Батьку?

— Слухаю тебе.

— Мені хотілося б поговорити з тобою про... фірму...

Глянувши на мене, він не всміхнувся, але, щоб стриматися, увесь напружився. Бувши спортсменом, він би не зупинився, аж поки не перетнув би фінішної лінії.

***

То не була раптова примха. І все ж я ніколи не говорив батькові, у який складний спосіб дійшов свого рішення. Для цього потрібен був час.

Всупереч своїм звичкам, я обмірковував його вдень і вночі по святкуванні батькового дня народження півроку тому.

Почати з того, що Нью-Йорк мені більше не подобався. Це не те місто, де можна гоїти самотність. Найбільше мені потрібно було мати причетність. До чого-небудь.

І, можливо, це було не лише тому, що я побачив мою родину іншими очима. Можливо, я просто хотів повернутися додому.

Досі я намагався робити так багато всякої всячини тільки для того, аби не бути тим, ким я є насправді.

А насправді я — Олівер Баррет.

Четвертий.

37

Грудень 1976 р.

У Бостоні я вже майже п'ять років. Я працював у парі з батьком, аж поки він залишив фірму. Зізнаюся, спершу я нудьгував за правничою діяльністю, та що більше втягувався в роботу, то більше впевнювався:

те, що робить фірма "Баррет, Ворд і Сеймор",— також важливе. Компанії, жим ми допомагаємо утриматися на плаву, створюють нові робочі місця. І я цим пишаюсь.

Усі наші фабрики у Фолл-Рівер квітують. Єдине, від чого потерпають наші робітники,— це поразка на спортивних майданчиках.

Щоліта на наших святах змагаються команди робітників та управи. Відколи я почав працювати, перемог у команди робітників поменшало. Гадаю, вони чекають на мою неблизьку відставку.

Газета "Уолл-стріт джорнел" згадує не всі підприємства, які ми фінансували. Пропущено пекарню Філа у місті... Форт Лодердейл. Філові остобісіли сірі, холодні зими Кранстона, а Флорида — доволі приваблива.

Філ телефонує мені раз на місяць. Я запитую його про особисте життя, знаючи, що у своєму місті він міг би знайти собі путню жінку. Він ухиляється від відповіді ("Час покаже") і відразу переводить розмову на моє особисте життя.

Воно досить непогане. Я живу на Бікон Гілл, легендарному "розі достатку" недавніх випускників коледжу. Тут неважко завести нові знайомства, і не лише ділові. Я часто стрічаюся за склянкою вина з піаністом Стенлі Ньюма-ном та ще не визнаним маляром Джіанні Барні.

Я, звісно, підтримую стосунки з усіма своїми давніми друзями. Сімпсони мають маленького сина, і Ґвен — вагітна номером два. Вони зупиняються в мене, коли приїздять у Бостон на футбольний матч чи ще чогось. (Місця у мене багато.)

Стів повідомив, що Джоанна Стайн вийшла заміж за Мартіна Джефі. Він, оскільки я розумію, офтальмолог і гобоїст. Живуть вони на узбережжі.

З коротенького повідомлення в тижневику "Тайм" я довідався, що панна Біннендейл недавно знову вийшла заміж за тридцятисемирічного вашингтонського адвоката Престона Елдера.

Гадаю, епідемія одружень зрештою вразить і мене. Останнім часом я часто бачуся зі своєю далекою родичкою Анні Гілберт. Наразі я не можу сказати, чи це серйозно.

Тим часом, завдяки всім тим хокейним уболівальникам, які голосували за мене, я тепер гарвардський інспектор. Це дає мені змогу бувати у Кембриджі й удавати, ніби я й досі той, ким більше не є. Сьогоднішні студенти видаються молодшими і трохи нечупарнішими. Але хто я, щоб їх судити? Моя робота зобов'язує мене ходити при краватці.

Отже, життя кидає виклик. Дні заповнені. Своєю роботою я вельми задоволений. Так, я Баррет, і я маю втіху від покладеного на себе тягара відповідальності.

***

Я й досі у формі. Щовечора бігаю набережжям Чарлза. Якщо пробігти п'ять миль, можна побачити вогні Гарварда на тому березі. Видно й ті місця, де я ходив, коли був щасливий.

Назад біжу в темряві, згадуючи минулі часи.

***

Іноді я запитую себе: "Як би в мене все склалося, коли б жива була Дженні?"

І сам собі відповідаю: "Я теж був би живий".